

>>Pars 2>>

**SANCTI GREGORII MAGNI ROMANI
PONTIFICIS MORALIUM LIBRI, SIVE
EXPOSITIO IN LIBRUM B. JOB****LIBER QUARTUS**

In quo Gregorius paucis praefatus Scripturae litteram secum aliquando pugnare, et imprecationes Job sicut Jeremiae ac David, secundum id quod sonant, sine absurditate intelligi non posse, verba Job ab initio capitis tertii, ad versum vigesimum historice, mystice ac moraliter exponit.

CAPUT PRIMUM**PRAEFATIO**

Scripturae littera aliquando sibi contradicit. Scripturae sensus ab humilibus assiduitate legendi penetratur.---Qui textum considerat, et sensum sacrae locutionis ignorat, non tam se eruditione instruit, quam ambiguitate confundit, quia nonnunquam sibi litterae verba contradicunt; sed dum a semetipsis per cotrarietatem dissident, lectorem ad intelligentiam veritatis mittunt. Quid enim est quod Salomon ait: Melius est comedere et bibere (Eccle. II, 24); et non longe post subjicit: Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii (Eccle. VII, 3)? Cur luctum convivio praetulit, qui prius esum potumque laudavit? Si enim per electionem bonum est comedere et bibere, procul dubio esse melius debet ad domum gaudii, quam ad domum lamenti properare. Hinc est quod iterum dicit: Laetare, juvenis, in adolescentia tua (Eccle. XI, 9). Et paulo post subjicit:

Adolescentia enim et voluptas vana sunt (Ibid., 10). Quid est hoc quod vel prius reprehendenda praecipit, vel post praecepta reprehendit, nisi quod ipsis litterae verbis innuit, ut qui difficultatem exterius patitur, veritatis intelligentiam consideret, quam sequatur? quae nimirum veritatis intelligentia cum per cordis humilitatem quaeritur, legendi assiduitate penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, et corda nescimus, sed si familiari eis locutione jungimur, usu colloquii eorum etiam cogitationes indagamus; ita cum in sacro eloquio sola historia aspicitur, nihil aliud quam facies videtur; sed si huic assiduo usu jungimur, ejus nimirum mentem quasi ex colloquutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex aliis colligimus, facile in ejus verbis agnoscimus, aliud esse quod intimant, aliud quod sonant. Tanto autem quisque notitiae illius extraneus redditur, quanto in sola ejus superficie ligatur.

CAPUT II

Imprecationes Job intelligi ad litteram sine absurditate nequeunt.---Ecce enim quod beatus Job diei suo maledixisse describitur dicens: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo, si superficie tenus attenditur, quid his verbis reprehensibilis invenitur? Quis autem nesciat, diem in quo natus est nequaquam tunc stare potuisse? Modus quippe est temporis, ut statum non habeat mansionis. Quia enim per ventura tendit ad esse, semper ex praeteritis festinat non esse. Cur ergo vir tantus malediceret rei, quam nequaquam subsistere non ignoraret? Sed fortasse aliquis dicat, quod ex eo pondus virtutis ejus aspicitur, quia tribulatione commotus, illi rei maledictum irrogat quae constat quod minime subsistat. Sed hoc citius perspecta ratio destruit, quia si subsistebat res cui malediceret, perniciosum maledictum intulit: si autem non subsistebat, otiosum. Quisquis vero ejus spiritu plenus est, qui ait: Omne verbum otiosum, quod locuti

fuertint homines, rationem reddent de eo in die iudicii (Matth. XII, 36), ita otiosa admittere, sicut etiam perniciofa formidat. Cui adhuc sententiae adiungitur: Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, et non sit in recordatione, et non illustret lumine: obscurent eum tenebrae et umbra mortis, occupet eum caligo, et involvatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, sit nox illa solitaria, nec laude digna; exspectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis aurorae. Dies qui elapsus cursu temporis scitur, cur verti in tenebras dicitur? Et cum constaret quia non subsisteret, cur optatur ut eum umbra mortis obscuret; vel quae caligo occupat, quae implicatio amaritudinis involvit; aut quis noctem tenebrosus turbo possidet, quam nullus status tenet? Aut quomodo optatur fieri solitaria, quae transeundo jam fuerat nulla? Aut lucem quomodo exspectat, quae et sensu caret, et in proprio statu non permanet? Quibus adhuc verbis subjicit:

CAPUT III

Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii? Quare exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem.

Argumenti propositi confirmatio. Qui liberarentur homines ab originali peccato, ante institutum baptismum.---Nunquid si egressus ex utero statim periisset, retributionis meritum ex hac ipsa perditione conciperet? Numquid aeterna requie abortivi perfruuntur? Quisquis enim regenerationis unda non solvitur, reatu primi vinculi ligatus tenetur. Quod vero apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his qui ex Abrahae stirpe prodierant, mysterium circumcisionis. Nam quia unusquisque cum primi parentis culpa concipitur, Propheta testatur, dicens:

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum (Psal. L, 7). Et quia is quem salutis unda non diluit, originalis culpa supplicia non amittit, aperte per semetipsam Veritas perhibet, dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non habebit vitam aeternam (Joan. III, 5). Quid est ergo quod in vulva se mortuum fuisse desiderat, et potuisse se quiescere ejusdem mortis beneficiis sperat, dum constet quod nequaquam eum requies vitae susciperet, si a reatu illum originalis culpa nequaquam divinae cognitionis sacramenta liberassent? Qui adhuc cum quibus quiescere potuisset, adjungit dicens: Cum regibus et consulibus terrae, qui aedificant sibi solitudines. Quis ignoret quod reges terrae ac consules eo a solitudine longe sunt, quo innumeris obsequentium cuneis constipantur? Vel quam difficile hi ad requiem tendunt, qui tam duris rationum multiplicium nexibus astringuntur? Scriptura attestante, quae ait: Judicium durissimum in his qui praesunt fiet (Sap. VI, 6). Unde in Evangelio Veritas dicit: Cui multum datum est, multum quaeretur ab eo (Luc. XII, 48). Qui adhuc quos in eadem requie socios habuisset, insinuat dicens: Aut cum principibus, qui possident aurum, et replent domos suas argento. Rarum valde est ut qui aurum possident, ad requiem tendant, dum per semetipsam Veritas dicat: Difficile, qui pecunias habent, intrabunt in regnum coelorum (Matth. XIX, 24). Nam qui hic multiplicandis divitiis inhiant, quae alterius vitae gaudia sperant? Quod tamen, ut Redemptor noster valde rarum, et ex solo divino miraculo evenire posse monstraret: Apud homines, inquit, hoc impossibile est, apud Deum autem possible omnia sunt. Quia igitur verba haec in superficie a ratione discordant, ipsa jam littera indicat, quod in eis sanctus vir juxta litteram nihil dicat.

CAPUT IV

Nec David nec Jeremiae imprecationes ad litteram accipiendae.---Sed si prius in sacro eloquio alia maledicta

discutimus, hoc quod beati Job ore prolatum est, subtilius indagamus. Quid est enim, quod David, qui retribuentibus sibi mala non reddidit, cum Saul et Jonathas bello occumberent, Gelboe montibus maledicit, dicens: Montes Gelboe, nec ros nec pluvia veniat super vos, neque sint agri primitiarum, quia ibi abjectus est clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo (II Reg. I, 21)? Quid est quod Jeremias, cum praedicationem suam cerneret audientium difficultate praepediri, maledicit dicens: Maledictus vir qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus (Jerem. XX, 15)? Quid ergo montes Gelboe, Saul moriente deliquerunt, quatenus in eis nec ros nec pluvia caderet, et ab omni eos viriditatis germine sententiae sermo siccaret? Sed quia Gelboe interpretatur decursus, per Saul autem unctum et mortuum, mors nostri Mediatoris exprimitur; non immerito per Gelboe montes superba Judaeorum corda signantur, quae dum in hujus mundi desideriis defluunt, in Christi, id est uncti, se morte miscuerunt. Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiae rore siccantur. De quibus et bene dicitur: Ut agri primitiarum esse non possint. Superbae quippe Hebraeorum mentes primitivos fructus non ferunt, quia in Redemptoris adventu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei sequi noluerunt. Sancta namque Ecclesia in primitiis suis multitudine gentium fecundata, vix in mundi fine Judaeos, quos invenerit, suscipiet; et extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponet. De quibus nimirum reliquiis Isaias dicit: Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquiae salvae fient (Isaiae X, 22, sec. LXX; Rom. IX, 27). Possunt tamen idcirco Gelboe montes ore prophetae maledici, ut dum fructus exarescente terra non oritur, possessores terrae sterilitatis damno feriantur, quatenus ipsi maledictionis sententiam acciperent, qui apud se mortem regis suscipere iniquitate sua exigente meruissent. Sed quid est quod a Propheta maledictionis sententiam vir ille suscepit, qui nativitatem illius patri nuntiavit? Hoc nimirum tanto intrinsecus majori mysterio plenum est,

quanto extrinsecus humana ratione vacuum. Nam si quid exterius rationabile fortasse sonuisset, nequaquam nos ad studium interioris intellectus accenderet. Eo ergo nobis plenius aliquid intus innuit, quo foris rationabile nihil ostendit. Si enim ex matris suae utero hoc in mundo propheta affligendus prodiit, nativitatis ejus nuntius quid deliquit? Sed quid persona prophetae fluctuantis, nisi per poenae meritum veniens humani generis mutabilitas designatur? Et quid per patrem illius, nisi iste de quo nascimur mundus exprimitur? Et quis est ille vir qui nativitatem nostram patri annuntiat, nisi antiquus hostis, qui cum nos in cogitationibus fluctuare considerat, malorum mentes, qui ex auctoritate hujus mundi praeeminent, ad persuasionem nostrae deceptionis instigat; cumque nos agere infirma conspexerit, ea quasi fortia favoribus extollit, et quasi natos masculos loquitur, cum corruptores veritatis per mendacium nos exstitisse gratulatur? Patri ergo masculum natum denuntiat, quando huic mundo eum, quem persuaserit, factum innocentiae corruptorem demonstrat. Nam cum cuilibet peccanti ac superbienti dicitur, Fecisti sicut vir, quid aliud quam natus masculus in mundo perhibetur? Jure itaque vir, qui masculum natum nuntiat, maledicitur, quia ipso ejus nuntio reprobum gaudium nostri corruptoris indicatur. His ergo Scripturae sacrae maledictionibus discimus quid apud beatum Job in voce maledictionis inquiramus, ne quem Deus post vulnera et verba remunerat, lector verba ejus redarguere non intelligens praesumat. Quia igitur utcunque haec quae in praefatione fuerant exquirenda distinximus, verba jam historiae disserentes exsequamur.

CAPUT PRIMUM

CAP. III. VERS. 1-3.---Post haec aperuit Job os suum, et maledixit diei suo, dicens: Pereat dies in qua natus sum.

1. HISTORICUS ET MYSTICUS SENSUS.---Job ex impatientia maledictum non protulit.---Non est neglecte disserendum quod dicitur, **Aperuit os suum.** Scriptura enim sacra ex his quae tenuiter praemittit, reverenter exspectanda indicat quae subjungit. Sicut enim clausa vascula quid intus habeant ignoramus, aperto vero ore vasculorum quid intrinsecus contineatur agnoscimus; ita sanctorum corda, quae clauso ore occulta sunt, aperto ore deteguntur; et cum cogitationes detegunt, os aperire referuntur, ut intenta mente, quasi apertis vasculis, quid intus contineant festinemus cognoscere, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare. Unde et sublimia praecepta Domino in monte dicturo praemittitur: **Aperiens os suum dixit (Matth. V, 2);** quamvis illic et hoc accipi debeat, quia tunc os suum in praeceptis aperuit, in quibus dudum aperuerat ora prophetarum. Valde autem solerter intuendum est quod dicitur, **Post haec,** ut nimirum rei virtus quae agitur veraciter ex tempore sentiat. Prius enim vastitas rerum, extinctio pignorum, dolor vulnerum, persuasio conjugis, adventus amicorum describitur, qui scidisse vestes, exclamantesque flevisse, pulvere capita conspersisse, et diu considentes in terra tacuisse memorantur, ac deinde subjungitur: **Post haec aperuit Job os suum, et maledixit diei suo;** ut ipso videlicet narrationis ordine perpendatur quia nequaquam maledictum per impatientiam protulit, qui ad maledictionis vocem amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim ira motus malediceret, audito damno substantiae, cognita morte filiorum, eum procul dubio ad maledictionem dolor excitaret. Sed quid tunc dixit audivimus. Ait namque: **Dominus dedit, Dominus abstulit (Job. I, 21).** Rursum, si ira motus malediceret saltem percussus in corpore, vel male suasus a conjugate, maledictum inferre potuisset. Sed quid tunc respondit agnovimus. Ait namque: **Locuta es quasi una ex stultis mulieribus. Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? (Job. II, 10.)** Post haec vero describitur, quia amici veniunt, flent, consident, tacent; moxque subjungitur hoc, quod diei suo maledixisse

perhibetur. Nimis itaque incongruum est ut suspicemur eum, nullo instigante, nullo pulsante, ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere, quem nimirum novimus inter damna rerum mortemque filiorum, inter vulnera corporis, inter verba male suadentis uxoris, magna creatori praeconia humili mente reddidisse. Patefecit ergo qua mente haec quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiam percussus emanavit. Neque enim postmodum non percussus superbire potuit, quem et in percussione dolor humilem ostendit. Sed cum certo novimus quod maledictum sacra Scriptura prohibet, cur recte aliquando fieri dicimus quod vitari eodem sacro eloquio non ignoramus?

2. Maledictum aliud ex iudicio, aliud ex vindicta.-- Sciendum vero est quod Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iustitiae, aliter livore vindictae. Maledictum quippe iudicio iustitiae, ipsi primo homini peccanti prolatum est, cum audivit: Maledicta terra in opere tuo (Genes. III, 17). Maledictum iustitiae iudicio profertur, cum ad Abraham dicitur: Maledicam maledicentibus tibi (Genes. XII, 3). Rursum quia maledictum non iudicio iustitiae, sed livore vindictae promitur, voce Pauli apostoli praedicantis admonemur, qui ait: Benedicite, et nolite maledicere (Rom. XII, 14). Et rursum: Neque maledici regnum Dei possidebunt (I Cor. VI, 10). Deus ergo maledicere dicitur, et tamen maledicere homo prohibetur; quia quod homo agit malitia vindictae, Deus non facit nisi examine et virtute iustitiae. Cum vero sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex iustitiae examine erumpunt. Intus enim subtile Dei iudicium aspiciunt, et mala foras exsurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt; et eo in maledicto non peccant, quo ab interno iudicio non discordant. Hinc est quod Petrus in offerentem sibi pecuniam Simonem, sententiam maledictionis intorsit,

dicens: Pecunia tua tecum sit in perditionem (Act. VIII, 20). Qui enim non ait, est; sed sit, non indicativo, sed optativo modo se haec dixisse signavit. Hinc Elias duobus quinquagenariis ad se venientibus dixit: Si homo Dei sum, descendat ignis de coelo, et consumat vos (IV Reg. I, 10). Quorum utrorumque sententia quanta veritatis ratione convaluit, terminus causae monstravit. Nam et Simon aeterna perditione interiit, et duos quinquagenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cum enim et maledicentis innocentia permanet, et tamen eum qui maledicatur, usque ad interitum maledictio absorbet, ex utriusque partis fine colligitur, quia ab uno et intimo iudice in reum sententia sumpta jaculatur.

3. Maledictio Job ex rectitudine iudicis.---Igitur si subtiliter beati Job verba pensamus, non est ejus maledictio ex malitia delinquentis, sed ex rectitudine iudicis; non est ira commoti, sed doctrina tranquilli. Qui enim tam recta maledicens intulit, non perturbationis vitio succubuit, sed doctrinae magisterium impendit. Vidit quippe amicos cum clamore flere, vidit vestes scindere, vidit pulvere capita conspersisse, vidit consideratione suae percussione obmutescere; et vir sanctus inspexit, quia hi qui prospera temporalia requirebant, ex comparatione mentis propriae eum temporali fractum adversitate crediderant. Perspexit quod transitoria afflictione percussus desperate non flerent, nisi ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis internae subtraherent; et dum erumpit foras in vocem doloris, vulneratis intus ostendit virtutem medicaminis, dicens: Pereat dies in qua natus sum.

4. Maledicit diei mutabilitatis, ex intuitu aeternitatis.---Quid enim debet per diem nativitatis, nisi omne hoc tempus nostrae mortalitatis intelligi? quod quandiu nos in hac nostrae mutabilitatis corruptione

retinet, aeternitatis nobis incommutabilitas non apparet. Qui igitur diem jam aeternitatis videt, aegre diem suae mortalitatis sustinet. Et notandum quia non ait, **Pereat dies in qua conditus: sed, Pereat dies in qua natus sum.** In die quippe justitiae homo est conditus, sed jam in tempore culpae natus. Adam enim conditus, sed Cain primus natus est. Quid est ergo diei nativitatis maledicere, nisi aperte dicere: **Dies mutabilitatis pereat, et lumen aeternitatis erumpat.**

5. **Tempus mutabilitatis nostrae aliquando penitus perituum. Dies qui hic ita optatur perire ut male sit, est apostata spiritus.---Sed quia perire duobus modis dicere solemus (aliter enim perire dicimus, quando aliquid optamus ut non sit; et aliter perire dicimus, quando optamus ut male sit), hoc, quod de hoc die subditur, Obscuret eum caligo, et involvatur amaritudine, liquido ostenditur quia dies iste non ita ut non sit, sed ita perire optatur, ut male sit. Involvi enim amaritudine non potest quod omni modo perditum non est penitus. Hoc autem tempus nostrae mutabilitatis non quandoque ita perituum, id est, transituum est, ut male sit; sed ut penitus non sit, angelo in sacro eloquio attestante, qui ait: **Per viventem in saecula, quia tempus jam non erit (Apoc. X, 6).** Nam etsi Propheta dicit, **Erit tempus eorum in aeternum (Psal. LXXX, 16),** quia per momenta tempus deficit, nomine temporis eorum defectum vocavit, ostendens quod sine omnimodo defectu deficient hi qui a visionis intimae consolatione separantur. Quia ergo nostrae mortalitatis hoc tempus non ita ut male sit, sed ita perit ut non sit; quaerendum est quid sit quod non ita ut non sit, sed ita perire optatur ut male sit. Humana enim anima, seu angelicus spiritus ita immortalis est, ut mori possit; ita mortalis, ut mori non possit. Nam beate vivere, sive per vitium, sive per supplicium perdit. Essentialiter autem vivere, neque per vitium, neque per supplicium amittit. A qualitate enim vivendi deficit, sed omni modo subsistendi interitum nec moriens sentit. Ut ergo breviter**

dixerim, et immortaliter mortalis est, et mortaliter immortalis. Dum igitur dies ut pereat optatur, et paulo post involvendus amaritudine dicitur; quem credamus, quod vir sanctus diei nomine exprimere voluit, nisi apostatam spiritum, qui in vivendi essentia etiam moriendo subsistit? quem perditio vitae non subtrahit, quia in aeterno dolore positum, servando mors immortalis exstinguit: qui jam a beatitudinis gloria dejectus, adhuc optatur ut pereat, ut videlicet retrusus dignis suppliciis, etiam tentandi licentiam amittat.

6. Qua ratione dies, quave nox sit. Quid ei optetur, dum ut pereat optatur.---Is nimirum diem se exhibet, quia per prospera illicit; sed in noctis tenebras desinit, quia ad adversa perducit. Diem namque ostendebat, cum diceret, In quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii (Genes. III, 5); sed noctem intulit, cum ad mortalitatis tenebras perduxit. Dies itaque est, illata promissio meliorum; sed nox est, exhibita ipsa experientia calamitatum. Antiquus hostis dies est per naturam bene conditus; sed nox est per meritum ad tenebras delapsus. Dies est, cum pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestante qui ait, Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis (II Cor. XI, 14), sed nox est, cum mentes consentientium erroris tenebris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore proprio causam totius humani generis deflens, et nihil speciale omni modo in speciali vulnere cogitans, reducat ad animum originem culpae; et consideratione justitiae, dolorem temperet poenae. Videat humanum genus unde quo cecidit, et dicat: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est, Conceptus est homo. Ac si aperte dicat: Pereat spes ab apostata angelo illata, qui diem se simulans, ex promissione divinitatis emicuit; sed noctem se exhibens, lucem nobis nostrae immortalitas obscuravit. Pereat antiquus hostis, qui lucem promissionis ostendit, et peccati tenebras contulit; qui quasi diem se

blandiando innotuit, sed usque ad tenebrosam noctem ex impressa cordis caecitate perduxit. Sequitur:

CAPUT II

VERS. 4.---Dies ille vertatur in tenebras.

7. Vertitur in tenebras, cum quae promittit prospera, intelliguntur adversa.---Quasi lucet dies iste mentibus hominum, cum pravitatis ejus persuasio prospera creditur, et qualis sit intrinsecus non videtur. Sed cum iniquitas illius, sicut est, agnoscitur, dies falsae promissionis quasi quibusdam ante iudicii nostri oculos tenebris obscuratur; quia videlicet qualis est ex merito, talis perspicitur in blandimento. In tenebras ergo dies vertitur, quando adversa intelligimus, etiam quae prospera suadendo pollicetur. In tenebras dies vertitur, quando antiquus hostis qualis est saeviens, talis a nobis perspicitur etiam sub blandimentis latens; ne fictis prosperitatibus quasi ex diei lumine illudat, et veris miseris ad peccati tenebras pertrahat. Sequitur:

CAPUT III

IBID.---Non requirat eum Deus desuper, et non illustret lumine.

8. Cur humana natura reparata, non angelica.---Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita, cum voluit, per incarnationis suae mysterium etiam perdita bona reparavit. Duas vero ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicam videlicet, et humanam: utramque vero superbia perculit, atque ab statu ingenitae rectitudinis fregit. Sed una tegmen carnis habuit, alia vero nihil infirmum de carne gestavit. Angelus namque solummodo spiritus, homo vero et spiritus est et caro. Misertus ergo creator ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetracione culpa ex

infirmi- tate aliquid constat habuisse; et eo altius debuit apostatam angelum repellere, quo cum a persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestavit. Unde recte Psalmista, cum misertum Redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiae expressit, dicens: Et memoratus est, quia caro sunt (Psal. LXXVII, 39). Ac si diceret: Quo eorum infirma vidit, eo districte culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo et perditus homo reparari debuit, et superbiens spiritus reparari non possit, quia nimirum angelus sua malitia cecidit, hominem vero aliena prostravit. Quia ergo humanum genus ad lucem poenitentiae Redemptoris adventu reducit, apostata vero angelus ad restorationis lucem nulla spe veniae, nulla conversionis emendatione revocatur; dicatur recte: Non requirat eum Deus desuper, et non illustret lumine. Ac si aperte diceretur: Quia ipse tenebras intulit, toleret sine fine quod fecit; nec unquam lumen pristini status recipiat, quia hoc etiam non suavis amisit. Sequitur:

CAPUT IV

VERS. 5.---Obscurent eum tenebrae et umbra mortis.

9. Diabolum erroris caecitas sic obruit, ut ad poenitentiae lucem non sit resurrecturus.---Per umbram mortis, oblivio debet intelligi; quia sicut mors interimit vitam, ita oblivio exstinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus aeternae oblivioni traditur, umbra mortis obscuratur. Dicatur igitur: Obscurent eum tenebrae et umbra mortis; id est, sic eum erroris sui caecitas obruat, ut nequaquam ulterius ad lucem poenitentiae per divini respectus memoriam resurgat. Sequitur:

CAPUT V

IBID.---Occupet eum caligo, et involvatur amaritudine.

10. Quid nunc patiat, et quid passurus sit peccator impenitens in aeternum nequitiae suae vinculis astrictus. Quia enim a lucis intimae ordine cecidit, nunc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc amaritudine involvitur, quia ex demerito spontaneae culpae caliginis aeterno gehennae tormento cruciatur. Dicatur ergo: Is qui serenitatem lucis intimae perdidit, quid est quod ante extremum supplicium tolerat? Occupet eum caligo. Subjungatur etiam, quae illum poena subsequens etiam sine termino devastat: Involvatur amaritudine. Omne quippe quod involutum est finem suum quasi nusquam indicat; quia sicut non ostendit quo incipit, ita non detegit quo desistit. Involvi ergo amaritudine dicitur, quia superbiae ejus supplicia non solum omnimoda, sed etiam infinita praeparantur.

CAPUT VI

VERS. 6.---Noctem illam tenebrosus turbo possideat.

11. Quanta tempestate ad aeterna supplicia raptus.--Scriptum quippe est: Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida (Psal. XLIX, 3). Tenebrosus ergo turbo hanc noctem possidet, quia apostatam spiritum a conspectu districti judicis ad aeterna supplicia, pavenda illa tempestas rapit. Turbine ergo nox ista possidetur, quia superba ejus caecitas districta animadversione percutitur. Sequitur:

CAPUT VII

IBID.---Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

12. Quid diei mensis et anni nomine, in verbis Job intelligendum.---Annum praedicationem supernae gratiae

non inconvenienter accipimus; quia sicut in anno congestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia virtutum multiplex vita completur. Potest per annum etiam multitudo intelligi redemptorum; quia sicut ex dierum multitudine annus ducitur, ita ex collectione bonorum omnium, illa electorum innumerabilis universitas expletur. Hunc namque annum perfectae multitudinis Isaias praedicat, dicens: Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me Dominus: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et praedicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem, ut praedicarem annum placabilem Domini (Isai. LXI, 1). Annus enim placabilis Domini praedicatur, cum futura plebs fidelium veritatis lumine illustranda praedicatur. Quid vero per dies, nisi singulae quaeque electorum mentes; quid per menses, nisi multiplicatae eorum Ecclesiae, quae unam catholicam faciunt, designatur? Illa ergo nox non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus; quia antiquus hostis superbiae suae tenebris pressus, adventum quidem Redemptoris conspicit, sed nequaquam ad veniam cum electis redit. Hinc enim scriptum est: Nusquam enim angelos apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit (Hebr. II, 16). Idcirco namque Redemptor noster non angelus, sed homo factus est, quia hoc procul dubio fieri debuit, quod redemit; ut et perditum angelum non apprehendendo desereret, et hominem in semetipso apprehendendo repararet. Possunt etiam dies hi qui in interna luce permanent, angelici spiritus; menses autem, eorum ordines et dignitates intelligi. Singuli enim quique spiritus, quia lucent, dies sunt. Sed quia certis quibusdam dignitatibus distinguuntur, ut alii throni, alii dominationes, alii principatus, alii potestates sint; pro hac ipsa distributione agminum, menses vocantur. Sed quia antiquus hostis nequaquam ad meritum lucis, nequaquam ad ordinem supernorum agminum reducitur: nec in diebus anni, nec in mensibus numeratur. Sic quippe illum perpetratae superbiae caecitas gravat, ut ultra ad illa claritatis intimae agmina superna non redeat.

Nequaquam jam stantibus lucis dignitatibus admiscetur, quia tenebrarum suarum merito semper ad ima deprimitur. Qui quia ab illa patriae coelestis frequentia exsors in perpetuum permanet, recte adhuc subjungitur:

CAPUT VIII

VERS. 7.---Sit nox illa solitaria, nec laude digna.

13. Diabolus redempto homine et idolis reprobatis fit solitarius et sine laude.---Nox illa solitaria efficitur, quia distinctione perpetua a frequentia patriae supernae separatur. Quod tamen intelligi et aliter potest, ut videlicet hominem, quem sibi socium ad perditionem fecerat, amittat; et solus cum suo corpore hostis pereat, dum multos quos destruxerat, Redemptoris gratia reformat. Solitaria ergo nox efficitur, cum sublatis eis qui electi sunt, solus hostis antiquus aeternis ignibus gehennae mancipatur. Bene autem dicitur: Nec laude digna. Cum enim humanum genus, erroris tenebris pressum, deos lapides crederet, per hoc quod idolis serviebat, quid aliud quam seductoris sui facta laudabat? Unde bene per Paulum dicitur: Scimus, quia nihil est idolum; sed quae immolant gentes, daemoniis immolant (I Cor. VIII, 4). Qui ergo idolorum venerationi substrati sunt, quid aliud quam noctis tenebras laudaverunt? Sed ecce jam cernimus, quia nox illa non esse laude digna cognoscitur, cum jam a redempto humano genere idolorum veneratio reprobatur; et solitaria nox relinquitur, quia cum damnato apostata spiritu ad tormenta non itur. Sequitur:

CAPUT IX

VERS. 8.---Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan.

14. A Christo ejus malitia jam destruitur; in fine mundi potentia exstinguetur.---In translatione veteri ita non dicitur; sed, Maledicat eam, qui maledixit diem, qui capturus est grandem cetum. Quibus verbis aperte ostenditur quod a sancto viro in fine mundi ventura Antichristi perditio praevidetur. Malignus namque spiritus, qui per meritum nox est, diem se in mundi fine simulat, cum se quasi Deum hominibus ostentat, cum claritatem sibi Divinitatis fallaciter tribuit, et se supra omne quod Deus vel dicitur, vel colitur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diem; quia ille nunc ejus malitiam destruit, qui illustratione adventus sui tunc etiam potentiam ejus fortitudinis exstinguet. Unde et bene subjungitur: Qui capturus est grandem cetum. Hujus enim ceti fortitudo in aquis capitur, quia antiqui hostis versutia baptismi sacramento superatur.

15. Electi angeli ejus doli tenebras nobis indicant.---Sed quod translatione veteri de auctore omnium dicitur, hoc translatione hac, quae ad nos ex Hebraeo est Arabicoque sermone derivata, de electis ejus angelis memoratur (Consule quae diximus l. XXXV, cap. olim 13, ad vers. 14 c. ult. l. Job.) De his namque dicitur: Maledicant ei qui maledicunt diei. Diem se quippe iste superbiens spiritus ostentare etiam angelicis potestatibus voluit, cum se super caeteros quasi in potentia divinitatis extollens; tot post se ad interitum legiones traxit. Sed hi nimirum, qui in auctore suo humili corde perstiterunt, cum errori ejus noctem inesse conspicerent, diem claritatis illius de semetipsis humilia sentiendo calcaverunt: qui nunc nobis doli ejus tenebras indicant, et quam sit illius despicienda ficta claritas, demonstrant. Dicatur ergo de tenebrosa nocte, quae humanae infirmitatis oculos claudit: Maledicant ei, qui maledicunt diei, id est, illi electi spiritus erroris ejus tenebras damnando denuntient, qui magnitudinem claritatis illius jam ab exordio fictam vident. Bene autem subditur: Qui parati sunt suscitare

Leviathan. Leviathan quippe intepretatus dicitur additamentum eorum. Quorum scilicet, nisi hominum? Recta autem additamentum eorum dicitur, quia postquam primam culpam mala suggestionem intulit, hanc quotidie augere gravioribus persuasionibus non desistit. Vel certe per exprobrationem Leviathan vocatus est, id est, additamentum hominum dictus. Eos namque in paradiso immortales reperit; sed divinitatem immortalibus promittendo, quasi eis aliquid ultra quam erant se addere spondit. Sed dum blande non habita se daturum perhibuit, callide et habita subtrahit. Unde et eundem Leviathan ita propheta describit dicens: Super Leviathan serpentem vectem, super Leviathan serpentem tortuosum (Isai. XXVII, 1). Leviathan quippe iste in eo, quod se addere homini spondit, tortuosis ad eum sinibus irrepsit; quia dum falso impossibilia promisit, vere et possibilia sustulit. Quaerendum vero nobis est cur qui serpentem dixerat, tortuosumque illico subjungens, interposuit vectem, nisi forte quod in serpentis tortitudine fluxa mollities, in vecte autem est duritia rigiditatis. Ut ergo hunc et durum signaret, et mollem; et vectem nominat, et serpentem. Durus quippe est per malitiam, mollis per blandimenta. Vectis ergo dicitur, quia usque ad necem percutit; serpens autem, quia se per insidias molliter infundit.

16. Diabolum electi angelorum in puteo abyssi clausum premunt.---Sed hunc Leviathan electi angelorum spiritus nunc in puteo abyssi clausum premunt. Unde scriptum est: Vidi angelum descendentem de coelo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua: et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et Satanas, et ligavit eum per annos mille, et misit eum in abyssum (Apocal. XX, 1, 2 et seq.). Quem tamen in mundi fine ad apertiora certamina revocant, et totum contra nos in suis viribus relaxant. Unde et illic rursum scriptum est: Cum completi fuerint mille anni, solvetur Satanas (Ibid., 7). Ille enim apostata angelus,

quia ita conditus fuerat, ut angelorum caeteris legionibus emineret, ita superbiendo succubuit, ut hunc stantium angelorum ditioni substratus sit; quatenus vel nunc ad utilitatem nostram eis ministrantibus religatus lateat, vel tunc ad probationem nostram eis relaxantibus, totis se contra nos suis viribus solutus exerceat. Quia igitur hi electi spiritus superbum apostatam comprimunt, qui humiles hunc sequi noluerunt, ipsisque administrantibus disponitur, ut ad intentionem aperti certaminis destruendus funditus quandoque revocetur, dicatur recte: Qui parati sunt suscitare Leviathan. Quia tamen hostis callidus ad aperta bella necdum suscitatus est, quomodo quorundam mentes nox ista nunc latenter obscuret, insinuet. Sequitur:

CAPUT X

VERS. 9.---Obtenebrentur stellae caligine ejus.

17. Stellae aliquando sancti, aliquando hypocritae in Scripturis dicuntur. Hypocritarum lux obscuratur aperto errore.---In Scriptura sacra stellarum stellarum nomine aliquando sanctorum justitia, quae in hujus vitae tenebris lucet, aliquando vero hypocritarum fictio demonstratur, qui bona quae faciunt, ad percipiendas laudes hominibus ostendunt. Si enim recte viventes, stellae non essent, nequaquam Paulus discipulis diceret: In medio nationis pravae et perversae, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo (Philip. II, 15). Rursum, si inter eos qui recta agere videntur, quidam de actione sua retributionem favoris humani non quaerent, nequaquam stellas Joannes ruere a coelestibus videret, dicens: Misit draco caudam, et traxit tertiam partem stellarum (Apoc. XII, 4). Draconis enim cauda stellarum pars trahitur, quia extrema persuasionem Antichristi quidam qui videntur lucere rapiuntur. Stellas namque in terram trahere, est eos qui videntur studio vitae coelestis inhaerere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris involvere. Sunt namque

nonnulli qui ante humanos oculos velut magnis operibus lucent; sed quia haec ipsa opera a mundo corde non prodeunt, capti in occultis cogitationibus, noctis hujus tenebris obscurantur; qui saepe ea quae mundo corde non faciunt, etiam opera amittunt. Quia ergo nox praevalere permittitur, quando et inter bona opera cordis intentio minime mundatur, dicatur recte: Obscurentur stellae caligine ejus; id est, contra eos qui ante humanos oculos quasi bonis operibus splendent, malitia antiqui hostis obscura praevaleat; et hoc, quod ante humana judicia sumpserant, lumen laudis deponant. Caligine quippe noctis obscurantur, cum eorum vita aperto errore confunditur; ut nimirum tales etiam foris in actione appareant, quales apud semetipsos intus divino parere judicio non formidant. Sequitur:

CAPUT XI

IBID. Expectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis aurorae.

18. Christus cum bonis est, et diabolus cum reprobis. Qui prava agunt, aut recta non recto corde, mercedem aeternam frustra sperant.---In Evangelio Veritas dicit: Ego sum lux mundi (Joan. VIII, 12). Sicut autem isdem Redemptor noster est cum congregatione bonorum; ipse namque caput est corporis, et nos hujus capitis corpus; ita antiquus hostis est cum cuncta collectione reproborum, quia ipse eis ad iniquitatem quasi caput praeeminet, illi autem dum ad persuasa deserviunt, velut subjunctum capiti corpus inhaerent. Quod ergo de hac nocte, id est antiquo hoste dicitur, dignum est ut ad corpus ejus, id est ad iniquos quosque, derivetur. Quia igitur Redemptor humani generis lux est, quid est quod de hac nocte dicitur: Expectet lucem, et non videat: nisi quod sunt nonnulli qui fidem, quam operibus destruunt, tenere se sermonibus ostendunt? De quibus per Paulum dicitur: Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant (Tit. I, 16).

Hi nimirum aut prava sunt quae faciunt, aut recta opera non recto corde sectantur. Non enim de suis operibus retributiones perpetuas, sed transitorios favores quaerunt; et tamen quia quasi sanctos laudari se audiunt, esse se veraciter sanctos arbitrantur; et quanto se ex multorum aestimatione irreprehensibiles putant, tanto diem districti iudicii securius expectant. De quibus bene per prophetam dicitur: Vae desiderantibus diem Domini (Amos V, 18). Quibus beatus Job debitam sententiam profert, praedicentis studio; non optantis voto dicens: Expectet lucem, et non videat. Nox quippe illa, videlicet tenebrosus hostis, in membris suis lucem expectat, et non videt, quia vel hi qui fidem sine operibus retinent, cum pro eadem fide in extremo iudicio salvari se posse confidunt, spes eorum frustrabitur, quia hanc vivendo demoliti sunt, quam confitendo tenuerunt, vel hi qui pro humana laude in bona actione se exhibent, incassum a veniente iudice retributionem bonorum operum sperant; quia dum haec in ostentationem faciunt laudis, jam praemium ab humano ore receperunt, Veritate attestante, quae ait: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam (Matth. VI, 2, 5). Ubi et bene subditur: Nec ortum surgentis aurorae.

19. Ecclesiae in iudicio novissimo claritatem non videbunt.---Aurora quippe Ecclesia dicitur, quae a peccatorum suorum tenebris ad lucem iustitiae permutatur. Unde et hanc sponsus in Canticorum cantico miratur, dicens: Quae est ista, quae progreditur quasi aurora consurgens (Cant. VI, 9)? Quasi aurora quippe electorum surgit Ecclesia, quae pravitatis pristinae tenebras deserit, et sese in novi luminis fulgorem convertit. In illa igitur luce, quae in districti iudicis adventu monstratur, corpus damnati hostis ortum surgentis aurorae non videt; quia cum districtus iudex ad retributionem venerit, iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus, quanta claritate sancta Ecclesia in internum cordis lumen surgat, ignorat. Tunc namque

electorum mens in altum rapitur, ut divinitatis radiis illustretur; et quo ejus respectu perfunditur, eo ultra se gratia coruscante sublevatur. Tunc sancta Ecclesia plena aurora fit, cum mortalitatis atque ignorantiae suae tenebras funditus amittit. In judicio ergo adhuc aurora est, sed in regno dies; quia etsi jam cum restauratione corporum videre lumen in judicio inchoat, ejus tamen visum plenius in regno consummat. Ortus itaque aurorae est exordium clarescentis Ecclesiae, quem videre reprobi nequeunt, quia a conspectu districti judicis malorum suorum pondere ad tenebras pressi pertrahuntur. Unde recte per prophetam dicitur: Tollatur impius ne videat gloriam Dei (Isai. XXVI, 10, sec. LXX). Hinc est quod de hac aurora per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abdito vultus tui, a conturbatione hominum (Psal. XXX, 21). Electus enim quisque in judicio per internum visum in vultu Divinitatis absconditur, dum reproborum foris caecitas districta animadversione justitiae repulsa turbatur.

20. Hypocritae justorum opera non intentionem cernentes, lucem eorum non vident.---Quod etiam ad praesens non inconvenienter accipimus, si simulatorum corda subtilius indagamus. Arrogantes namque et hypocritae bonorum facta exterius aspiciunt, eosque in factis suis laudari ab hominibus agnoscunt, eorumque celebre nomen mirantur, et quod pro bene gestis laudes suscipiant vident; sed quanto studio easdem laudes fugiant, non vident. Aperta eorum opera considerant; sed quod sola spe intima haec operentur, ignorant. Qui enim vera luce justitiae clari sunt, prius a tenebris internae intentionis immutantur, ut obscuritatem intus terrenae appetitionis plene deserant, et corda sua ad supernae lucis desideria perfecte convertant, ne cum aliis apparent lucidi, sibimetipsis sint obscuri. Arrogantes ergo quia bonorum facta considerant, et corda non pensant, imitantur unde laudari foris valeant, non unde intus ad justitiae lumen surgant: et quasi ortum surgentis aurorae

videre nesciunt, quia intentionem religiosae mentis considerare contemnant.

21. Judaea Christi venientis et Ecclesiae nascentis lucem non vidit.---Potest etiam sanctus vir, gratia prophetici spiritus plenus, Judaeae perfidiam Redemptore veniente conspicere, ejusque caecitatis damna per verba haec quasi ex optantis qualitate prophetare, ut dicat: Expectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis aurorae. Judaea quippe lucem exspectavit, et non vidit; quia humani generis Redemptorem venturum quidem prophetando sustinuit, sed venientem minime cognovit; et quos ad spem aperuit mentis oculos, ad praesentiam lucis clausit. Quae et surgentis aurorae ortum non vidit: quia infirma illa sanctae Ecclesiae primordia venerari contempsit; dumque hanc labefactari suorum mortibus credidit, ad quae fortia perveniret, ignoravit. Sed quia de infidelibus loquens, iniqui capitis membra innotuit, ad ipsum rursus iniquorum caput verba convertit, dicens:

CAPUT XII

VERS. 10.---Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

22. Paradisus humani generis uterus, cujus ostia serpens aperuit.---Quod unicuique hominum venter est matris, hoc universo humano generi exstitit habitatio illa summa paradisi. Ex ipsa namque proles humani generis velut ex ventre prodiit, et quasi ad incrementa corporis, sic ad augmenta propaginis foras emanavit. Ibi conceptio nostra coaluit, ubi origo hominum homo primus habitavit. Sed hujus ventris ostia serpens aperuit, quia persuasione callida in corde hominis mandatum coeleste dissolvit. Hujus ventris ostia serpens aperuit, quia munita supernis monitis claustra mentis irrupit. Sanctus igitur vir in poena quam tolerat, ad culpam mentis oculos reducat. Doleat

hoc, quod tenebrosa nox, id est, antiqui hostis obscura suggestio humanis mentibus intulit; doleat hoc, quod suggestioni callidae humana mens in sua deceptione consensit, et dicat: Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Nec moveat quod non conclusisse queritur, quem aperuisse paradisi januam detestatur. Non conclusit enim dicit, aperuit; et mala non abstulit, irrogavit. Quasi enim auferret, si quiesceret; et quasi clauderet, si ab irruptione cessaret. Pensat namque de quo loquitur, et perpendit quod pravo spiritui quasi lucra nobis dedisse fuerat, si damna non intulisset. Sic nos de latronibus loquimur, quia captivis suis donant vitam, si non abstulerint.

23. SENSUS MORALIS.---Libet haec ab inchoatione repetere, atque ex eo quod in usu praesentis vitae recognoscimus, moraliter retractare. Beatus Job considerans, postquam a mentis statu succubuit genus humanum, quanta in rebus prosperis fiducia sublevetur, vel quanta ex adversis perturbatione frangatur, ad illum, quem habere in paradiso potuit, incommutabilitatis statum mente recurrit, et mortalitatis lapsum per prospera et adversa variantem, quam despicabilem cerneret, maledicendo declaravit dicens:

CAPUT XIII

VERS. 3. Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est, Conceptus est homo.

24. Dies est prosperitas, nox tribulatio. Dies peccati delectatio, nox caecitas mentis.---Quasi dies quaedam est, cum mundi hujus prosperitas aridet. Sed dies iste in noctem desinit, quia saepe temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit. Hunc prosperitatis diem propheta despexerat, cum dicebat: Diem hominis non concupivi, tu scis (Jerem. XVII, 16). Hanc tribulationis noctem postremo incarnationis suae tempore passurum

se Dominus nuntiabat, cum per Psalmistam quasi ex praeterito diceret: Usque ad noctem increpuerunt me renes mei (Psal. XV, 7). Potest autem per diem, peccati delectatio, per noctem vero caecitas mentis intelligi, per quam se homo patitur in culpae perpetrato prosterni. Optat igitur perire diem, ut omne quod blandiri culpa cernitur, vigore justitiae interveniente destruat. Optat etiam perire noctem, ut quod caecata mens etiam per consensum perpetrat, animadversione poenitentiae exstinguat.

25. Scriptura tribus modis hominem appellat. Homo per voluntarias mentis tenebras a delectatione peccati rapitur.---Sed quaerendum nobis est cur in die homo natus dicitur, in nocte conceptus? Scriptura sacra tribus modis hominem appellat, scilicet aliquando per naturam, aliquando per culpam, aliquando per infirmitatem. Homo quippe per naturam dicitur, sicut scriptum est: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Genes. I, 26). Homo per culpam, sicut scriptum est: Ego dixi, Dii estis, et filii Excelsi omnes; vos autem sicut homines moriemini (Psal. LXXXI, 6). Ac si aperte dicat: Sicut delinquentes obibitis. Unde et Paulus ait: Cum sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis (I Cor. III, 3)? Ac si dicat: Qui discordes mentes ducitis, nonne adhuc ex reprehensibili humanitate peccatis? Homo per infirmitatem dicitur, sicut scriptum est: Maledictus homo, qui spem suam ponit in homine (Jerem. XVII, 5). Ac si aperte diceret, in infirmitate. Homo ergo in die nascitur, sed in nocte concipitur, quia nequaquam a delectatione peccati rapitur, nisi prius per voluntarias mentis tenebras infirmetur. Ante enim caecus in mente fit, et postmodum se reprobae delectationi substernit. Dicatur ergo: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est, Conceptus est homo: id est, pereat delectatio, quae in culpam hominem rapuit, pereat incauta mentis infirmitas, quae usque ad tenebras pravi consensus excaecavit.

Homo enim dum blandimenta delectationis caute non perspicit, etiam in noctem nequissimae perpetrations ruit. Solerter ergo vigilandum est, ut cum blandiri culpa inchoat, ad quantum interitum mens trahatur, agnoscat. Unde et apte subditur:

CAPUT XIV

VERS. 4.---Dies illa vertatur in tenebras.

26. Delectationis initium poenitentiae lamenti castigandum.---Dies quippe in tenebras vertitur, cum culpa in ipso delectationis exordio, ad quem perditionis finem rapiat, videtur. In tenebras diem vertimus, cum nosmetipsos districte punientes, ipsa delectationis pravae blandimenta per districta poenitentiae lamenta cruciamus, cum flendo insequimur quidquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fidelis quisque cogitationes in iudicio exquiri subtiliter non ignorat, Paulo attestante, qui ait: Inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium (Rom. II, 15); semetipsum introrsus discutiens, ante iudicium vehementer examinat, ut districtus iudex eo jam tranquillius veniat, quo reatum suum, quem discutere appetit, jam pro culpa punitum cernit. Unde et recte subjungitur:

CAPUT XV

IBID.---Non requirat eum Deus desuper.

27. Ut a Deo in iudicio non puniatur.---Requirit Deus quae iudicando discutit; non requirit quae ignoscendo in suo jam iudicio impunita derelinquit. Hic itaque dies, id est, haec peccati delectatio, a Domino non requiretur, si animadversione spontanea punitur, Paulo attestante, qui ait: Si nosmetipsos diiudicaremus, non utique a Domino iudicaremur (I Cor. XI, 31). Deo ergo diem nostrum

requirere, est contra mentem nostram subtiliter in iudicio omne quod de culpa gratulatur indagare; in qua scilicet requisitione illum tunc severius percutit, quem sibi nunc mollius pepercisse deprehendit. Bene autem sequitur: Et non illustret lumine. In iudicio namque Dominus apparens, omne quod tunc redarguit, lumine illustrat. Quasi enim sub quadam obscuritate tegitur, quidquid tunc in memoriam iudicis non revocatur. Scriptum quippe est: Omnia autem quae arguuntur, a lumine manifestantur (Ephes. V, 13). Quasi quaedam tenebrae peccata poenitentium abscondunt, de quibus per Prophetam dicitur: Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. XXXI, 1). Quia ergo omne quod tegitur, velut in tenebris occultatur; in die extremi iudicii non illustratur lumine, quod non discutitur ultione. Actus namque nostros, quos tunc juste punire noluerit, ipsa sibi aliquo modo sciens divina misericordia abscondit. In lumine vero ostenditur, quidquid tunc in conspectu omnium demonstratur. Hic ergo dies vertatur in tenebras, ut videlicet omne quod delinquimus, nos per poenitentiam feriamus. Hunc diem Dominus non requirat, et lumine non illustret; ut scilicet nobis culpam nostram ferientibus, ipse hanc extremi iudicii animadversione non increpet.

28. Poenitens solus locum invenit, quo se Deo iudici abscondat.---Ipse autem iudex venturus est, qui cuncta penetret, cuncta perstringat. Qui quia ubique est, locus quo fugiatur, non est. Sed quia correctionis nostrae fletibus placatur, solus ab illo locum fugae invenit, qui post perpetratam culpam nunc se ei in poenitentia abscondit. Unde et apte adhuc de hoc delectationis die subjungitur:

CAPUT XVI

VERS. 5.---Obscurent eum tenebrae et umbra mortis.

29. Occulta Dei judicia, quaedam tenebrae sunt.---
Diem profecto tenebrae obscurant, quando delectationem mentis inflictam poenitentiae lamenta transverberant. Possunt etiam per tenebras occulta judicia designari. In luce namque quod videmus agnoscimus; in tenebris vero aut omnino nihil cernimus, aut incerto visu caligamus. Occulta ergo judicia quasi quaedam ante oculos nostros tenebrae sunt, quia perscrutari nequaquam possunt. Unde et de Deo scriptum est: Posuit tenebras latibulum suum (Psal. XVII, 12). Et quia absolvi non meremur, agnoscimus: sed praeveniente nos divina gratia, per ejus judicia occulta liberamur. Diem igitur tenebrae obscurant, cum flendum nostrae delectationis gaudium, ab illo justae animadversionis radio inscrutabilia ejus judicia misericorditer occultant. Ubi et apte subjungitur: Et umbra mortis.

30. Umbra mortis tripliciter in Scripturis accipitur.---
In Scriptura enim sacra umbra mortis aliquando oblivio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Umbra enim mortis, oblivio mentis accipitur; quia, ut superius diximus, sicut mors hoc quod interficit, agit ut non sit in vita; ita et oblivio hoc quod intercipit, agit ut non sit in memoria. Unde et recte, quia Joannes Hebraeorum populo eum, cujus obliti fuerant, Deum praedicare veniebat, per Zachariam dicitur: Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent (Luc. I, 79). In umbra enim mortis sedere, est a divini amoris notitia in oblivione lassescere. Umbra mortis imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortem intulit, mors vocatur, Joanne attestante, qui ait: Ut nomen illi mors (Apoc. VI, 8). Per umbram igitur mortis ejus imitatio designatur; quia sicut umbra juxta qualitatem corporis ducitur, ita actiones iniquorum de specie imitationis ejus exprimuntur. Unde recte Isaias cum gentiles populos in antiqui hostis cerneret imitatione defecisse, eosque ad veri solis ortum resurgere, quae certo futura considerat, quasi ex praeteritis narrat, dicens: Sedentibus in tenebris et

umbra mortis, lux orta est eis (Isai. IX, 2). Umbra etiam mortis mors carnis accipitur; quia sicut vera mors est, qua anima separatur a Deo, ita umbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Unde recte voce martyrum per Prophetam dicitur: Humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis (Psal. XLIII, 20). Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori, nequaquam se vera morte, sed umbra dicunt mortis operiri.

31. Christus unica morte duplicem hominum mortem delevit.---Quid est ergo, quod beatus Job, ad obscurandum diem pravae delectationis postulat umbram mortis; nisi quod ad delenda peccata ante Dei oculos, Dei et hominum mediatorem requirit, qui solam pro nobis mortem carnis susciperet, et veram mortem delinquentium per umbram suae mortis deleret? Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur; unam ad nos suam mortem detulit, et duas nostras, quas reperit, solvit. Si enim ipse utramque susciperet, nos a nulla liberaret. Sed unam misericorditer accepit, et juste utramque damnavit. Simplam suam duplae nostrae contulit, et duplam nostram moriens subegit. Unde et non immerito uno die in sepulcro et duabus noctibus jacuit, quia videlicet lucem suae simplae mortis, tenebris duplae nostrae mortis adjunxit. Qui ergo solam pro nobis mortem carnis accepit, umbram mortis pertulit, et a Dei oculis culpam quam fecimus abscondit. Dicatur igitur recte: Obscurent eum tenebrae et umbra mortis. Ac si aperte diceretur: ille veniat, qui ut a morte carnis et spiritus debitores eripiat, mortem carnis non debens solvat. Sed quia nullum peccatum Dominus inultum relaxat, aut enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse iudicando, restat ut ad emendationem suam semper mens solerter invigilet. In quo ergo sibi quisque misericorditer subveniri considerat, hoc necesse est ut confitens tergat. Unde et apte subjungitur:

CAPUT XVII

IBID.---Occupet eum caligo.

32. Mentis poenitentis salubris caligo.---Quia enim in caligine oculus confunditur, ipsa per poenitentiam mentis nostrae confusio, caligo nominatur. Nam sicut caligo nebulosa congerie obscurat diem, ita confusio perturbatis cogitationibus obnubilat mentem. De qua per quemdam dicitur: Est confusio adducens gloriam (Eccli. IV, 25). Cum enim ad mentem male gesta poenitendo reducimus, gravi mox moerore confundimur, perstrepat in animo turba cogitationum, moeror conterit, anxietas devastat, in aerumnam mens vertitur, et quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. Haec namque caligo confusionis eorum mentem salubriter oppresserat; quibus Paulus dicebat: Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis (Rom. VI, 21)? Hunc ergo peccati diem caligo occupet, id est, blandimentum nequitiae afflictio poenitentiae digno moerore perturbet. Unde et apte subjungitur:

CAPUT XVIII

IBID.---Involvatur amaritudine.

33. Salubris moeror de prava delectatione.---Dies enim amaritudine involvitur, cum ad cognitionem mente redeunte, peccati blandimenta cruciatus poenitentiae sequuntur. Diem amaritudine involvimus, cum pravae delectationis gaudium, quae supplicia sequantur aspicimus, et asperis hoc fletibus circumdamus. Quia enim hoc quod involvitur, ex latere omnis partis operitur, involvi dies amaritudine optatur, quatenus quae mala incorrectis imminet, ex omni parte quisque conspiciat, et voluptatis suae lasciviam tristitiae lamentis tergat.

34. Quanto major esse debeat de consensu ad culpam.---Sed si diem, quam peccati delectationem

diximus, tot impeti precibus audivimus, ut videlicet circumdantes fletus expient quidquid delectatus per negligentiam animus delinquit, quanta animadversione poenitentiae hujus diei nox ferienda est, videlicet ipse jam consensus ad culpam? Sicut enim minoris culpae est, cum carnaliter mens in delectatione rapitur, sed tamen delectationi suae per spiritum reluctatur; ita gravioris et plenae est nequitiae, ad peccati illecebram non solum delectatione pertrahi, sed etiam consensu famulari. Tanto igitur arctiori manu poenitentiae, mens a pollutione tergendam est, quanto se per consensum conspicit sordidius inquinatam. Unde et apte subjungitur:

CAPUT XIX

VERS. 6.---Noctem illam tenebrosus turbo possideat.

35. Vis compunctionis.---Quasi enim quidam turbo tempestatis est concitatus spiritus moeroris. Nam dum peccatum quisque quod fecit, intelligit; dum pravitate suae nequitiam subtiliter pensat, moerore mentem obnubilat et quasi concusso serenae laetitiae aere, omnem in se tranquillitatem cordis poenitentiae turbine devastat. Nisi enim recognoscentem se animum iste turbo contereret, nequaquam Propheta dixisset: In spiritu vehementi conteres naves Tharsis (Psal. XLVII, 8). Tharsis quippe exploratio gaudii dicitur. Sed cum vehemens poenitentiae spiritus mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehensibilis gaudii perturbat, ut nihil ei jam nisi flere libeat, nihil nisi quod se terrere possit attendat. Pone namque ante oculos illinc distractionem justitiae, hinc meritum culpae: conspicit quo supplicio digna sit, si parentis pietas desit, quae per lamenta praesentia ab aeterna eruere poena consuevit. Spiritus ergo vehemens Tharsis naves conterit, cum vis compunctionis valida mentes nostras huic mundo, quasi mari deditas, salubri terrore confundit. Dicat igitur: Noctem illam tenebrosus turbo possideat; id est,

perpetrationem culpaе, non blandimenta securae quietis foveant, sed pie desaeuens amaritudo poenitentiae irrumpat.

36. Quid sit possidere noctem, et a nocte possideri.--- Sciendum vero est, quia cum peccata impunita relinquimus, a nocte possidemur; cum vero haec animadversione poenitentiae plectimus, nimirum nos noctem, quam fecimus, possidemus. Sed tunc peccatum cordis sub juris nostri possessionem reducitur, si cum incipit, reprimatur. Unde et divina voce Cain prava cogitanti dicitur: In foribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius (Genes. IV, 7). In foribus quippe peccatum adest, cum in cogitationibus pulsatur. Cujus appetitus subter est, eique homo dominatur, si cordis nequitia inspecta, citius prematur, et priusquam ad duritiam crescat, reluctanti mente subigatur. Ut ergo delictum suum citius animus sentiat, et culpaе tyrannidem sub jure suo poenitendo restringat, dicatur recte: Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Ac si aperte diceretur: Ne captiva mens culpaе serviat, culpaam a poenitentia liberam non relinquat. Et quia quod flendo insequimur, nequaquam nobis a venturo iudice hoc objici certe speramus, bene subditur:

CAPUT XX

IBID.---Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.

37. Rogandus Deus ne mala quae gessimus, in iudicio nobis objiciantur.--- Illuminationis nostrae annus tunc perficitur, quando apparente aeterno iudice sanctae Ecclesiae, peregrinationis suae vita completur. Tunc laboris sui remunerationem recipit, cum expleto hoc belli tempore, ad patriam redit. Unde bene per Prophetam dicitur: Benedices coronae anni benignitatis tuae (Psal. LXIV, 12). Quasi enim corona anni benedicatur, cum finito

laboris tempore, virtutum remuneratio confertur. Dies vero hujus anni sunt singulae quaeque virtutes; menses autem multiplicia facta virtutum. Sed ecce cum per fiduciam mens erigitur, ut speret quod veniente iudice de virtutibus remuneretur, occurrunt ejus memoriae etiam mala quae gessit; et valde formidat, ne districtus iudex qui venit ut virtutes remuneret, etiam ea quae illicite gesta sunt examinans, subtiliter penset; ne cum annum complet, etiam noctem numeret. Dicat itaque de hac nocte: Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Ac si districtum iudicem exoret, dicens: Cum completo sanctae Ecclesiae tempore, extremo te examini manifestas, sic dona quae contulisti remunera, ut mala quae commisimus non requiras. Si enim nox illa in diebus anni computatur, omne quod egimus, ex pravitate nostrae aestimatione confunditur. Et dies virtutum jam non lucent, si hos in conspectu tuo annum erata nostrae noctis tenebrosa confusio obscurat.

38. Ideo nulla impunita relinquamus.---Sed si de nocte nostra moveri tunc inquisitionem nolumus, magnopere nunc curandum est, ut nos in ejus discussione vigilemus; ne quaelibet nobis culpa impunita remaneat, ne mens perversa quod fecit, defendere audeat, et defendendo, nequitiae nequitiam adjungat. Unde et bene subditur:

CAPUT XXI

VERS. 7.---Sit nox illa solitaria, nec laude digna.

39. Nulla excusando exaggeremus.---Sunt nonnulli, qui non solum nequaquam deflent quod faciunt, sed etiam laudare et defendere non desistunt. Et nimirum dum defenditur culpa, geminatur. Contra quod recte per quemdam dicitur: Peccasti, ne adjicias iterum (Eccli. XXI, 1). Peccatum quippe peccato adjicit, qui male gesta etiam defendit; et noctem solitariam non relinquit, qui

culpae suae tenebris etiam patrocina defensionis adjungit. Hinc est, quod primus homo de erroris sui nocte requisitus, eandem noctem esse solitariam noluit; quia dum requisitione ad poenitentiam vocaretur, ei adminicula excusationis adjunxit, dicens: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi (Genes. III, 12); scilicet excessus sui vitium in auctorem latenter intorquens, ac si diceret: Tu occasionem delinquendi praebuisti, qui mulierem dedisti. Hinc est, quod hujus erroris ramus in humano genere ex illa nunc usque radice protrahitur, ut quod male agitur, adhuc etiam defendatur. Dicat ergo: Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Ac si aperte exoret, dicens: Culpa, quam fecimus, sola remaneat, ne dum laudatur et defenditur, in conspectu nos nostri judicis multiplicius astringat. Peccare quidem non debuimus; sed utinam alia non jungentes, vel ea quae fecimus sola deseramus.

40. Culpam suam veraciter insequitur, qui prosperitatem saeculi calcat.---Sed inter haec sciendum est, quia ille culpam suam veraciter insequitur, qui jam ad amorem praesentis saeculi nullo appetitu prosperitatis instigatur; qui hujus mundi blandimenta quam sint fraudulenta considerat, favoresque ejus quasi quasdam persecutiones pensat. Unde et bene subditur:

CAPUT XXII

VERS. 8.---Maledicant ei, qui maledicunt diei.

41. Transactas culpas punit qui seductoris insidias in ipsa suggestione deprehendit.---Ac si aperte dicat: Illi hujus noctis tenebras vere poenitendo feriant, qui jam lucem prosperitatis saeculi despicientes calcant. Si enim diem laetitiam delectationis accipimus, recte de hac nocte dicitur: Maledicant ei qui maledicunt diei; quia nimirum illi veraciter mala transacta per animadversionem poenitentiae corrigunt, qui jam ad

bona fallentia nulla delectatione rapiuntur. Nam quos adhuc noxia alia delectant, falsum est quod cernitur, quia perpetrata alia deplorant. Si autem, ut supra dictum est, suggestionem callidam antiqui hostis accipimus, illi maledicere noctem intelligendi sunt, qui diei maledicunt; quia scilicet illi transactas culpas vere puniunt, qui maligni seductoris insidias in ipsa blanda suggestionem deprehendunt. Bene autem subditur:

CAPUT XXIII

IBID.---Qui parati sunt suscitare Leviathan.

42. Diabolum contra se suscitant, qui ejus tyrannidem despiciunt.---Omnes enim, qui ea quae mundi sunt mente calcant, et ea quae Dei sunt plena intentione desiderant, Leviathan contra se suscitant, quia ejus malitiam instigatione suae conversationis inflammant. Nam qui ejus voluntati subjecti sunt, quasi quieto ab illo jure possidentur, et superbus eorum rex quasi quadam securitate perfruitur, dum eorum cordibus inconcussa potestate dominatur. Sed cum uniuscujusque spiritus ad conditoris sui desiderium recalescit, cum torporem negligentiae deserit, et frigus insensibilitatis pristinae igne sancti amoris accendit; cum libertatis ingenitae meminit, et teneri ab hoste servus erubescit, quia isdem hostis se considerat despici, quia vias Dei videt apprehendi, dolet contra se captum reniti, et mox zelo accenditur, mox ad certamen movetur, mox ad tentationes innumeras contra rebellantem mentem se excitat, atque in omni arte lacerationis instigat, ut tentationum jacula intorquendo confodiat cor, quod dudum quieto jure possidebat. Quasi dormiebat quippe, dum sopitus in pravo corde quiesceret: sed excitatur in provocatione certaminis, cum jus amiserit perversae dominationis. Huic ergo nocti maledicant, qui parati sunt suscitare Leviathan: id est, hi se contra peccatum fortiter judicio districtiois erigant, qui in suis tentationibus

excitare antiquum adversarium non formidant. Scriptum namque est: Fili, accedens ad servitum Dei, sta in iustitia et timore, et praepara animam tuam ad tentationem (Eccli. II, 1). Quisquis enim accingi in divino servitio properat, quid aliud, quam se contra antiqui adversarii certamen parat, ut liber in certamine ictus suscipiat, qui quietus sub tyrannide in captivitate serviebat? Sed in eo ipso, quod mens contra hostem accingitur, quod alia vitia subigit, aliis reluctatur, aliquando de culpa aliquid, quod tamen non valde noceat, remanere permittitur.

43. Ob humilitatem Deus sinit ut qui multa et gravia vitia subegit, unum minimum non expugnet.---Et saepe mens, quae adversa multa et fortia superat, unum in se, et fortasse minimum, quamvis magna intentione invigilet, non expugnat. Quod divina nimirum dispensatione agitur, ne ex omni parte virtutibus splendens, in elatione sublevetur; ut dum in se parvum quid reprehensibile videt, et tamen hoc subigere non valet, nequaquam sibi, sed auctori victoriam tribuat in his quae subigere fortiter valet. Unde et bene subjungitur:

CAPUT XXIV

VERS. 9.---Obtenebrentur stellae caligine ejus.

44. Sic qui stellae sunt, aliqua caligine obscurantur.--Stellae quippe hujus noctis caligine tenebrantur, quando et hi qui magnis jam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpae aliquid renitentes sustinent, ut etiam magna vitae claritate luceant, et tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahant. Quod ad hoc, sicut dictum est, agitur, ut mens proficiens ad virtutem iustitiae suae, melius infirmitate roboretur; et inde verius in bonis luceat, unde eam etiam nolentem parva reprehensibilia humiliter obscurant. Unde et bene cum Israelitico populo, percepta repromissionis terra, partiretur, Ephraim tribui

Chananaeus gentilis populus non occisus, sed factus tributarius dicitur, sicut scriptum est: Habitavit Chananaeus in medio Ephraim tributarius (Jos. XVI, 10). Quid enim Chananaeus, gentilis videlicet populus, nisi vitium significat? Et saepe magnis virtutibus terram repromissionis ingredimur, quia spe intima de aeternitate roboramur. Sed dum inter acta sublimia, vitia quaedam parva retinemus, quasi Chananaeum vivere in terra nostra concedimus. Qui tamen tributarius efficitur, quia hoc ipsum vitium, quod subigere non possumus, ad usum nostrae utilitatis humiliter retorquemus; ut eo de se mens et in summis vilia sentiat, quo suis viribus etiam parva quae appetit, non expugnat. Unde bene rursum scriptum est: Hae sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel (Jud. III, 1). Ad hoc namque quaedam minima vitia nostra retinentur, ut sese nostra intentio sollicitam in certamine semper exerceat; et eo de victoria non superbiat, quo vivere in se hostes conspicit, a quibus adhuc vinci formidat. Israel ergo reservatis gentibus eruditur, quando in quibusdam minimis vitiis elatio virtutis nostrae comprimitur, et in parvis sibi resistantibus discit, quod ex se majora non subigit.

45. Nemo in hac vita, quantalibet sanctitate fulgeat, Deum sicut est videre valet.---Hoc tamen quod dicitur: Obtenebrentur stellae caligine ejus; intelligi et aliter potest. Nox quippe illa, videlicet consensus ad culpam, quae ad nos primi parentis est excessu propagata, mentis nostrae oculum tanta obscuritate perculit, ut in hujus vitae exsilio, caecitatis suae tenebris pressus, quantalibet vi aeternitatis lumen intenderit, penetrare non possit. Post poenam namque damnati peccatores nascimur, atque ad hanc vitam cum mortis nostrae merito venimus; et cum ad supernae lucis radium aciem mentis erigimus, ipsa infirmitatis nostrae obscuritate caligamus. Et quidem multi in hac infirmitate carnis tanta virtute roborati sunt, ut resplendere mundo quasi stellae potuissent. Multi in tenebris vitae praesentis, dum superiora de se exempla

exhibent, astrorum more nobis desuper lucent; sed quantalibet coruscatione operis fulgeant, quantolibet se igne compunctionis accendant; nimirum constat quia dum corruptibili adhuc carne gravati sunt, aeternum lumen, sicut est, videre nequaquam possunt. Dicat ergo: Obtenebrentur stellae caligine ejus; id est, etiam illi in contemplatione sua, antiquae noctis adhuc tenebras sentiant, de quibus nimirum constat quod humano generi in hujus vitae caligine virtutum suarum jam radios expandant, quia etsi mente jam ad summa exsiliunt, adhuc tamen in infimis primae culpaе pondere gravantur. Unde fit ut et foras exempla lucis velut astra praebeant, sed tamen intus usque ad fixae visionis certitudinem pressi noctis caligine non ascendant. Saepe autem ita mens accenditur, ut quamvis in carne sit posita, in Deum tamen omni subjugata carnali cogitatione rapiatur; nec tamen Deum sicut est conspicit, quia hanc nimirum, sicut dictum est, in carne corruptibili pondus primae damnationis premit. Saepe ita ut est, absorberi desiderat, ut aeternam vitam, si possit fieri, sine interventu corporeae mortis attingat. Unde Paulus, cum ardentem internam lucem quaereret, sed tamen utcunque exterioris mortis damna formidaret, ait: **Quandiu sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolumus exspoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita (II Cor. V, 4).** Sancti igitur viri videre verum mane appetunt, et, si concedatur, etiam cum corpore illud attingere lucis intimae secretum volunt. Sed quantolibet ardore intentionis exsiliant, adhuc antiqua nox gravat, et corruptibilis hujus carnis oculos, quos hostis callidus ad concupiscentiam aperuit, iudex justus a contuitu interni sui fulgoris premit. Unde et bene subditur:

CAPUT XXV

IBID.---Expectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis aurorae.

46. Ortus aurorae est internae veritatis claritas.--- Quantalibet namque intentione adhuc peregrina mens satagat videre lucem sicut est, non valet, quia hanc ei damnationis suae caecitas abscondit. Ortus vero aurorae est internae veritatis claritas, quae semper nobis debet esse nova. Quam nox procul dubio non videt, quia per culpam caeca nostra infirmitas ad illud lumen, quod supernos jam cives irradiat, in carne adhuc corruptibili posita non ascendit. Intus namque haec aurora surgit, ubi angelorum spiritibus divinitatis claritas nova semper ostenditur; et quasi semper gaudium lucis oritur, quod numquam finitur. Ortus vero aurorae est illa nova nativitas resurrectionis, qua sancta Ecclesia etiam carne suscitata oritur ad contemplandum lumen aeternitatis. Si enim ipsa carnis nostrae resurrectio quasi quaedam nativitas non esset, de ea Veritas non dixisset: In regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae (Matth. XIX, 28; Luc. XXII, 69). Esse ergo hanc ortum vidit, quam regenerationem vocavit. Sed quantalibet virtute electi nunc fulgeant, penetrare nequeunt, quae erit illa novae nativitatis gloria, qua tunc cum carne ad contemplandum aeternitatis lumen ascendunt. Unde et Paulus ait: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se (I Cor. II, 9). Dicat ergo: Expectet lucem, et non videat, nec ortum surgentis aurorae; quia spontaneo vitio tenebrata nostra infirmitas, nisi prius per mortem poenae suae debitum solvat, claritatem lucis internae non penetrat. Sequitur:

CAPUT XXVI

VERS. 10.---Quia non conclusit ostia ventris qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

47. Concupiscentiae ostia consensus noster aperuit, unde innumera mala.---Sicut et superius dictum est, non conclusit, dicit aperuit; et non abstulit, irrogavit. Haec itaque nox, videlicet culpa, ostia ventris aperuit, quia

concepto ad peccatum homini desideria concupiscentiae reseravit. Ostia quippe ventris sunt desideria concupiscentiae, de quibus per prophetam dicitur: Intra in cubicula tua, claude ostia tua (Isai. XXVI, 20). Cubicula quippe ingredimur, cum secreta nostrae mentis intramus. Ostia autem claudimus, cum desideria illicita coercemus. Haec itaque concupiscentiae carnalis ostia, dum consensus noster aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertrahit. Unde jam nunc sub mortalitatis pondere gemimus, quamvis ad hoc arbitrio nostro venerimus; quia et iudicii sic iustitia exigit, ut quod sponte fecimus, inviti toleremus. Sequitur:

CAPUT XXVII

VERS. 11, 12.---Quare non in vulva mortuus sum; egressus ex utero non statim perii? cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus?

48. Quid intelligendum in verbis Job cum se optat abortivum.---Absit nos credere quod beatus Job, tanta spiritus scientia praeditus, tanta interni iudicis attestazione laudatus, abortivum se optet interiisse. Sed quia, sicut etiam per remunerationem cognoscitur, intus habet testem suae fortitudinis, intus pensanda sunt ejus pondera locutionis.

49. Peccatum quatuor modis seu gradibus in corde, ac totidem in opere perficitur.---Quatuor quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde namque suggestionem, delectationem, consensum, et defensionis audaciam perpetratur. Fit enim suggestio per adversarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. Culpa enim, quae terrere mentem debuit, extollit, et dejiciendo elevat, sed gravius elevando supplantat. Unde et illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. Nam serpens

suasit, Eva delectata est, Adam consensit; qui etiam requisitus, confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc vero in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suasit; quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit. Eva delectata est; quia carnalis sensus, ad verba serpentis mox se delectationi substernit. Assensum vero Adam mulieri praepositus praebuit; quia dum caro in delectationem rapitur, etiam a sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adam confiteri noluit culpam, quia videlicet spiritus, quo peccando a veritate disjungitur, eo in ruinae suae audacia nequius obduratur. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius namque latens culpa agitur; postmodum vero etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur; dehinc et in consuetudinem ducitur; ad extremum quoque vel falsae spei seductionibus, vel obstinatione miserae desperationis enutritur.

50. Job deplorat hos quatuor in corde peccandi modos.---Hos itaque peccati modos, qui vel in corde latenter fiunt, vel patenter in opere perpetrantur, beatus Job considerat, et humanum genus in quot peccatorum gradibus sit lapsum, deplorat, dicens: Quare non in vulva mortuus sum; egressus ex utero non statim perii? cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Prima enim vulva conceptionis, fuit lingua malae suggestionis. Sed peccator in vulva moreretur, si moriturum se homo in ipsa suggestionem cognosceret. Qui tamen ex utero egressus est; quia postquam in peccato eum suggerens lingua concepit, foras mox etiam delectatio rapuit. Post egressionem vero exceptus est genibus; quia cum ad delectationem carnis prodiit, nimirum culpam per consensionem spiritus, subjectis cunctis sensibus, quasi suppositis genibus consummavit. Sed genibus exceptus, etiam uberibus est lactatus. In consensu enim culpae addictis spiritus sensibus, multa cassae fiduciae argumenta subsecuta sunt, quae natam in peccato

animam, virulento lacte nutrierunt, et ne aspera mortis supplicia metueret, hanc blandis excusationibus foverunt. Unde et primus homo post culpam audacior exstitit, dicens: Mulier, quam dedisti mihi sociam, ipsa dedit mihi de ligno, et comedi (Genes. III, 12). Qui quidem per timorem semetipsum absconsurus fugerat; sed tamen requisitus innotuit quantum etiam timens tumebat. Cum enim ex peccato praesens poena metuitur, et amissa Dei facies non amatur; timor ex tumore est, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit.

51. Deplorat ac deprecatur quatuor modos quibus homines peccant in opere.---Sed his, sicut dictum est, quatuor modis culpa, ut in corde agitur, etiam in opere perpetratur. Ait enim: Quare non in vulva mortuus sum? Vulva quippe peccantis, est hominis culpa latens, quae occulte peccatorem concipit, et reatum suum adhuc in tenebris abscondit. Egressus ex utero non statim perii? A vulva de utero exitur, cum peccator quae in occulto commiserit, haec etiam in aperto committere non erubescit. Quasi enim ab occultationis suae vulva processerant, de quibus Propheta dicebat: Et peccatum suum quasi Sodoma praedicaverunt, nec absconderunt (Isai. III, 9). Quare exceptus genibus? Quia nimirum peccator, cum jam de iniquitate sua non confunditur, in iniquitate eadem etiam adminiculis pessimae consuetudinis roboratur. Quasi genibus peccator fovetur ut crescat, dum culpa consuetudinibus firmatur ut vigeat. Cur lactatus uberibus? Quia dum prodire culpa in usum coeperit, nimirum se vel falsa spe divinae misericordiae, vel aperta miseria desperationis pascit; ut eo nequaquam ad correptionem redeat, quo vel factorem suum pium sibi inordinate simulat, vel hoc quod fecit, inordinate formidat. Beatus igitur vir humani generis lapsus aspiciat, et quibus praecipitiis mersum sit in foveam iniquitatis intendat, dicens: Quare non in vulva mortuus sum? id est, in ipsa occulta perpetratione peccati, cur a carnis vita

mortificare me nolui? Egressus ex utero non statim perii? id est, postquam ad apertam iniquitatem exii, cur me tunc saltem perditum non cognovi? Perisset quippe in suo iudicio, si se perditum cognovisset. Quare exceptus genibus? id est, etiam post apertam culpam, cur me adhuc in illa etiam consuetudo suscepit, ut valentio-rem ad nequitas redderet, et pravis me usibus sustinens foveret? Cur lactatus uberibus? id est, postquam in culpae consuetudinem veni, cur me ad atrocio-rem nequitiam vel falsae spei fiducia, vel lacte miserae desperationis enutrivit? Cum enim culpa in usum venerit, ei jam animus etiam si appetat, debilius resistit; quia quot vicibus pravae frequentationis astringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur. Unde fit ut enervis animus, cum solvi non valet, ad quaedam se solatia falsae consolationis inclinet; quatenus venturum iudicem tantae sibi misericordiae spondeat, ut eos etiam quos arguendos invenerit penitus non occidat. Cui rei hoc deterius accidit, quod ei multorum similium lingua consentit, cum multi etiam male gesta laudibus exaggerant: unde fit ut incessanter crescat culpa, favoribus nutrita. Curari autem vulnus negligitur, quod dignum praemio laudis videtur. Unde bene per Salomonem dicitur: Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis (Prov. I, 10). Peccatores etenim lactant, cum vel perpetranda mala blandimentis inferunt, vel perpetrata favoribus extollunt. An non lactantur, de quo per Psalmistam dicitur: Quoniam laudatur peccator in desideriis animae suae: et qui iniqua gerit benedicatur (Psal. IX, 24)?

52. Peccati quartus gradus difficilius corrigitur.--- Sciendum quoque est, quod tres illi modi peccantium juxta descensus sui ordinem facilius corriguntur, quartus vero iste difficilius emendatur. Unde et Redemptor noster puellam in domo, juvenem extra portam, in sepulcro autem Lazarum suscitavit. Adhuc quippe in domo mortuus jacet, qui latet in peccato. Jam quasi extra portam educitur, cujus iniquitas usque ad inverecundiam

publicae perpetrations aperitur. Sepulturae vero aggere premitur, qui in perpetrations nequitiae etiam usu consuetudinis pressus gravatur. Sed hos ad vitam miseratus revocat, quia plerumque divina gratia, non solum in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, et mole pravae consuetudinis pressos, respectus sui lumine illustrat. Quartum vero mortuum Redemptor noster nuntiante discipulo agnoscit, nec tamen suscitatur, quia valde difficile est ut is quem post usum malae consuetudinis etiam adulantium linguae excipiunt, a mentis suae morte revocetur. De quo et bene dicitur: Sine mortuos sepelire mortuos suos (Luc. IX, 60). Mortui enim mortuos sepeliunt, cum peccatores peccatorem favoribus premunt. Quid enim aliud est peccare, quam occumbere; et sepelire, quam abscondere? Sed qui peccantem laudibus prosequeuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Erat autem et Lazarus mortuus, sed tamen non a mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quae et ejus mortem vivificatori nuntiabant. Unde et protinus ad lucem rediit, quia cum in peccato animus moritur, citius ad vitam reducitur, si super hunc sollicitae cogitationes vivunt. Aliquando autem, sicut et superius dictum est, falsa spes mentem non intercipit, sed hanc deterior desperatio configit, quae dum omnem spem veniae funditus interimit, erroris lacte animam uberius nutrit.

53. Job se in primo homine peccasse, et hujus peccati aerumnas deflet.---Consideret igitur sanctus vir, post primam culpam quanta deterius homo mala commisit; postquam paradysum perdidit, usque ad quanta hujus exsilii praerupta descendit, et dicat: Quare non in vulva mortuus sum? id est, cum serpentis suggestio peccatorem me conciperet, tunc utinam quae me mors sequeretur agnovissem, ne usque ad delectationem suggestio raperet, et morti arctius ligaret. Egressus ex utero non statim perii? Ac si dicat: Utinam ad exteriorem delectationem exiens, quod interiore lumine privabar

agnovissem; et saltem in ipsa delectatione occumberem, ne per consensum mors acrius puniret. Cur exceptus genibus? Ac si dicat: Utinam minime me consensus subjectis pravitati sensibus excepisset, ne ipsa me consensio ad audaciam deterius raperet. Cur lactatus uberibus? Ac si dicat: Utinam blandiri mihi saltem post mala perpetrata noluissem, ne tanto me culpae nequius astringerem, quanto me in illa mollius foverem. His itaque reprehensionum suarum vocibus in parente primo se peccasse redarguit. Sed si ad aerumnam hujus exilii nequaquam homo peccando descenderet, dicat qua perfrui quiete potuisset. Sequitur:

CAPUT XXVIII

VERS. 13.---Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem.

54. Prima hominis conditio, a qua peccando cecidit. Quietum silentium hominis innocentis.---Ad hoc in paradiso homo positus fuerat, ut si se ad conditoris sui obedientiam vinculis charitatis astringeret, ad coelestem angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret. Sic namque immortalis est conditus, ut tamen si peccaret, et mori posset; et sic mortalis est conditus, ut si non peccaret, etiam non mori posset; atque ex merito liberi arbitrii beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset. Ubi igitur post redemptionis tempus, carnis morte interposita, electi transeunt, illuc procul dubio parentes primi, si in conditionis suae statu perstitissent, etiam sine morte corporum transferri potuissent. Dormiens igitur sileret, et somno suo homo requiesceret, dum ad aeternae patriae requiem ductus, quasi secessum quemdam a clamore hoc humanae infirmitatis inveniret. Post peccatum namque quasi clamans vigilat, qui contentionem carnis propriae repugnans portat. Hoc quietis silentium homo conditus habuit, cum contra hostem suum liberum voluntatis

arbitrium accepit. Cui quia sua sponte succubuit, mox de se, quod contra se perstreperet, invenit, mox in certamine infirmitatis tumultus reperit; et quamvis in pace silentii ab auctore fuerat conditus, hosti tamen sponte substratus, clamores de pugna toleravit. Ipsa enim carnis suggestio, quasi quidam clamor est contra quietem mentis, quam ante transgressionem homo non sensit; quia nimirum quod de infirmitate posset tolerare, non habuit. Postquam vero se sponte hosti subdidit, astrictus culpa suae vinculis, in quibusdam ei etiam nolens servit, et clamores in mente patitur, cum caro spiritui reluctatur. An non clamores intrinsecus audiebat, qui pravae contra se legis verba tolerabat, dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis (Rom. VII, 23)? Contempletur ergo vir sanctus in quanta cordis pace requiesceret, si serpentis verba suscipere homo nolisset, et dicat: Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem, id est, intra secretum mentis ad conditoris contemplationem secederem, nisi me extra me tentationum tumultibus consensus primi culpa prodidisset. Hujus autem quietis gaudiis cum quibus etiam sociis perfrueretur, adjungat, dicens:

CAPUT XXIX

VERS. 14.---Cum regibus et consulibus terrae.

55. Angelici gaudii socius fuisset. Qui angeli sint reges et consules.---Ex rebus insensibilibus discimus quid de sensibilibus atque intelligibilibus sentiamus. Terra namque aere fecundatur, aer autem ex coeli qualitate disponitur. Sic jumentis homines, hominibus angeli, archangeli vero angelis praesunt. Nam quod jumentis homines praesint, et usu cernimus, et verbis Psalmistae docemur, qui ait: Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves et boves universas, insuper et pecora campi (Psal. VIII, 8). Quia vero angeli hominibus praesint, per prophetam

testatur angelus, dicens: Princeps regni Persarum restitit mihi (Dan. X, 13). Quod vero angeli a superiorum angelorum potestatibus dispensentur, Zacharias perhibet propheta, qui ait: Ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur; et angelus alius egrediebatur in occursum ejus, et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Jerusalem (Zach. II, 3). Si enim in ipsis officiis sanctorum spirituum nequaquam potestates summae minimas disponerent, nullo modo hoc, quod homini diceret, angelus ab angelo cognovisset. Quia igitur cunctorum conditor omnia per semetipsum tenet, et tamen ad distinguendum pulchrae universitatis ordinem, alia aliis dispensantibus regit, non immerito reges, angelorum spiritus accipimus, qui quo auctori omnium familiarius serviunt, eo subjecta potius regunt. Cum regibus ergo dormiret, quia nimirum jam cum angelis homo quiesceret, si persuasoris linguam sequi noluisset. Qui bene etiam consules vocantur, quia spirituali reipublicae consulunt, dum nos sibi ad regnum socios jungunt. Bene consules vocantur, quia dum ipsis nuntiantibus voluntatem conditoris agnoscimus, in eis procul dubio consultum ab hac angustia nostrae tribulationis invenimus.

56. Sancti ante Christum in inferno [limbo Patrum] detinebantur, nunc sine mora coelum petunt. Reges et consules sunt sancti praedicatores.---Sed quia beatus Job sancto aeternitatis spiritu impletur, et fuisse, vel futurum esse aeternitas non habet, cui nimirum, nec praeterita transeunt, nec quae futura sunt, veniunt, quia cuncta per praesens videt, potest futuros praedicatores Ecclesiae in praesentia spiritus contemplari, qui postquam de corporibus transeunt, nequaquam per morarum spatia, sicut antiqui Patres, a coelestis patriae perceptione differuntur. Mox quippe ut a carnis colligatione exeunt, in coelesti sede requiescunt, Paulo attestante, qui ait: Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo

habemus domum non manufactam, aeternam in coelis (II Cor. V, 1). Prius autem quam Redemptor noster morte sua humani generis poenam solveret, eos etiam qui coelestis patriae vias sectati sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt: non ut poena quasi peccatores plecteret, sed ut eos in locis remotioribus quiescentes, quia necdum intercessio Mediatoris advenerat, ab ingressu regni reatus primae culpa prohiberet. Unde juxta ejusdem Redemptoris nostri testimonium, dives qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahae requiescere Lazarum contemplatur (Luc. XVI, 19). Qui profecto si adhuc in imis non essent, hos ille in tormentis positus non videret. Unde et isdem Redemptor noster pro nostrae culpa debito occumbens, inferna penetrat; ut suos, qui ei inhaeserant, ad coelestia reducat. Sed quo nunc homo redemptus ascendit, illuc profecto si peccare noluisset, etiam sine redemptione pertingeret. Consideret ergo vir sanctus quia si non peccasset, illuc etiam non redemptus ascenderet, ad quod praedicatores sanctos post redemptionem necesse est cum magno labore pervenire. Et cum quibus jam nunc quiesceret, insinuet, dicens: Cum regibus et consulibus terrae. Reges quippe sunt sancti praedicatores res Ecclesiae, qui et commissos sibi recte disponere, et sua bene regere corpora sciunt; qui dum desideriorum in se motus temperant, super subjectis cogitationibus lege virtutis regnant. Qui bene etiam terrae consules vocantur. Reges enim sunt, quia sibimetipsis praesident; terrae autem consules, quia extinctis peccatoribus vitae consultum praebent. Reges sunt, quia semetipsos regere sciunt; terrae sunt consules, quia terrenas mentes per exhortationis suae consilium ad coelestia pertrahunt. An terrae consul non erat, qui dicebat: De virginibus autem praeceptum Domini non habeo, consilium autem do (I Cor. VII, 25)? Et iterum: Beatior erit, si sic permanserit, secundum meum consilium (Ibid., 40). Bene autem subditur:

CAPUT XXX

IBID.---Qui aedificant sibi solitudines.

57. Turbam tumultuantem in se gestant. Luxuriae deditus, iracundus, avarus, superbus, curis saecularibus deserviens.---Omnes enim, qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur; dumque desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem pede miserae frequentationis calcant. Alius namque juri se luxuriae subdidit, atque ante mentis oculos schemata turpium perpetrationum fingit: et cum effectus non tribuitur operis, hoc crebrius agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio quaeritur, et concussus enerviter animus, hinc inde et sollicitus et caecatus, occasionem nequissimae expletionis rimatur. Mens itaque haec quasi quemdam populum patitur, quae insolenti cogitationum tumultu vastatur. Alius irae se dominio stravit; et quid in corde, nisi jurgia, etiam quae desunt peragit? Hic saepe praesentes non videt, absentibus contradicit, intra semetipsum contumelias profert et recipit, receptis autem durius respondet; et cum qui obviet nullus adsit, magnis clamoribus rixas in corde componit. Turbam itaque hic intus sustinet, quem pondus vehemens inflammatae cogitationis premit. Alius juri se avaritiae tradidit, et fastidians propria, aliena concupiscit: Hic plerumque concupita adipisci non valens, diem quidem in otium, noctem vero in cogitationem versat: torpet ab utili opere, quia fatigatur illicita cogitatione; consilia multiplicat, et sinum mentis cogitationum inventionibus latius expandit; pervenire ad concupita satagit, atque ad obtinenda haec quosdam secretissimos causarum meatus quaerit. Qui mox ut in causa aliquid subtile invenisse se aestimat, jam se obtinuisse quod concupierat, exsultat: jam quid etiam adeptae rei adjungat, excogitat, atque ut in meliori statu debeat excoli, pertractat. Quam quia jam quasi possidet, et quasi ad meliorem speciem adducit, mox insidias

invidentium considerat, et quid contra se jurgii moveatur, pensat: exquirat quid respondeat, et cum rem nullam teneat, jam in defensione rei quam appetit, vacuus litigator elaborat. Quamvis ergo nihil de concupita re ceperit, habet tamen in corde jam fructum concupiscentiae, laborem rixae. Gravi itaque populo premitur, qui instigantis avaritiae tumultu vastatur. Alius se tyrannidi superbiae subiecit; et cor miserum, dum contra homines erigit, vitio substernit. Honorum sublimium infulas appetit, exaltari successibus exquirat, totumque quod esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit: jam quasi tribunali praesidet, jam sibi parere obsequia subjectorum videt, jam caeteris eminent, jam aliis mala irrogat, aliis quia irrogaverint recompensat. Jam apud semetipsum stipatus cuneis ad publicum procedit, jam quibus obsequiis fulciatur conspicit; qui tamen haec cogitans solus repit; jam alia conculcat, alia sublevat; jam de conculcatis satisfacit odiis, jam de sublevatis recipit favores. Qui igitur tot phantasmata cordi imprimit, quid iste aliud quam somnium vigilans videt? Quia ergo tot rerum causas quas fingit tolerat, nimirum intrinsecus natas ex desideriis turbas portat. Alius jam illicita refugit, sed tamen bonis mundi carere pertimescit: concessa tenere appetit, videri inter homines minor erubescit, et curat summopere ne inops in domo sit, ne despectus in publico. Exquirat quid sibi sufficiat, quid necessitas subjectorum petat; atque ut sufficienter jura patronatus subditis expleat, patronos quaerit quibus ipse famuletur; sed his dum familiariter jungitur, eorum procul dubio causis implicatur, quibus saepe consentit in illicitis, et mala quae propter semetipsum non appetit, committit propter alia quae non derelinquit. Nam saepe dum honorem suum in hoc mundo imminui trepidat, ea apud majores personas approbat, quae jam per proprium judicium damnat. Is dum sollicite cogitat, quid patronis debeat, quid subjectis; quid sibi augeat, quid affectibus prosit, quasi tanta frequentia

turbarum premitur, quanta curarum importunitate laceratur.

58. Soli secum sunt qui vitia subegerunt.---At contra sancti viri, quia nihil hujus mundi appetunt, nullis procul dubio in corde tumultibus premuntur; omnes quippe inordinatos desideriorum motus a cubili cordis, manu sanctae considerationis ejiciunt, et quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam namque aeternam patriam appetunt; et quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Unde et recte dicitur: Qui aedificant sibi solitudines. Solitudines quippe aedificare, est a secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, et una intentione aeternae patriae in amorem intimae quietis anhelare. An non cunctos a se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini (Psal. XXVI, 4)? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, ad magnam videlicet solitudinem semetipsum, ubi eo tutius nihil extraneum conspiceret, quo incompetens nihil amaret. A tumultu rerum temporalium magnum quemdam secessum petierat quietam mentem, in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inveniret.

59. Et vere consules sunt, quia consulere aliis non desistunt.---Bene autem hi, qui sibi solitudines construunt, etiam consules vocantur, quia sic in se solitudinem mentis aedificant, ut tamen in quo praevalent, aliis per charitatem consulere minime desistant. Hunc ergo, quem modo praetulimus consulem, paulo subtilius perpendamus, quomodo ad praebenda vitae sublimioris exempla, subjectis populorum cuneis, virtutum calculos spargat. Ecce ad insinuandam retributionem boni pro malo, de semetipso fatetur, dicens: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis (Ps. VII, 5). Ad dilectionem conditoris

excitandam insinuat, dicens: Mihi autem adhaerere Deo bonum est (Psal. LXXII, 28). Ad formam sanctae humilitatis imprimendam, secreta cordis sui indicat, dicens: Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei (Psal. CXXX, 1). Ad imitandam zeli rectitudinem exemplo suo nos excitat, dicens: Nonne qui te oderunt, Deus, oderam eos, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi (Psal. CXXXVIII, 22). Ad aeternae nobis patriae desiderium succendendum, vitae praesentis longitudinem deplorat, dicens: Heu mihi! quod incolatus meus prolongatus est (Psal. CXIX, 5). Largitate nimirum consulatus emicuit, qui exemplo conversationis propriae, tot nobis virtutum calculos spargit.

60. Sed iste consul an sibi etiam solitudinem aedificet, narret. Ait enim: Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine (Psal. LIV, 8). Fugiens elongat, quia a turba desideriorum temporalium in alta Dei contemplatione se sublevat. Manet vero in solitudine, quia perseverat in remota mentis intentione. De qua bene solitudine Domino Jeremias ait: A facie manus tuae solus sedebam, quoniam comminatione replesti me (Jerem. XV, 17). Facies quippe manus Dei, est illa percussio justii judicii, qua superbientem hominem a paradiso repulit, et in hac caecitate praesentis exsilii exclusit. Comminatio vero ejus, est terror adhuc supplicii sequentis. Post faciem igitur manus adhuc nos minae terrificant, quia per experimentum judicii jam nos et poena praesentis exsilii perculit, et si peccare non desistimus, aeternis adhuc suppliciis addicit. Consideret ergo vir sanctus, projectus huc, unde homo ceciderit, atque hunc post ista peccantem, quo adhuc justitia judicantis rapit; et cunctas a se desideriorum temporalium turbas ejiciat, seque in magna mentis solitudine abscondat, dicens: A facie manus tuae solus sedebam, quoniam comminatione replesti me. Ac si aperte dicat: Dum considero quid jam per judicii experimentum patior, a tumultu desideriorum

temporalium trepidus mentis secessum peto, quia et adhuc acrius illa quae minaris, aeterna supplicia formido. Bene ergo de regibus atque consulibus dicitur: Qui aedificant sibi solitudines. Quia ii qui et se bene regere, et consulere aliis sciunt, quoniam praesentari interim illi intimae quieti non possunt, hanc apud semetipsos per studium tranquillae mentis imitantur Sequitur:

CAPUT XXXI

VERS. 15.---Cum principibus, qui possident aurum, et replent domos suas argento.

61. Principes sunt rectores Ecclesiae, aurum sapientia, argentum verbum Dei.---Quos alios principes, nisi sanctae Ecclesiae rectores vocat, quos indesinenter in loco praedicatorum praecedentium divina dispensatio subrogat? De quibus eidem Ecclesiae Psalmista ait: Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram (Psal. XLIV, 17). Quid vero aurum, nisi sapientiam appellat? de qua per Salomonem dicitur: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis (Prov. XXI, 20). Aurum nempe sapientiam vidit, quam thesaurum vocavit. Quae et recte auri appellatione signatur; quia sicut auro temporalia, ita sapientia bona aeterna mercantur. Si aurum sapientia non esset, nequaquam Laodiceae Ecclesiae ab angelo diceretur: Suadeo tibi emere a me aurum ignitum (Apoc. III, 18). Aurum quippe emimus, cum accepturi sapientiam, prius obedientiam praebemus. Ad quem videlicet nos contractum bene quidam sapiens excitat, dicens: Concupisti sapientiam? Serva mandata, et Dominus praebebit illam tibi (Eccli. I, 33). Quid autem per domos, nisi conscientiae designantur? Unde sanato cuidam dicitur: Vade in domum tuam (Matth. IX, 6). Ac si aperte audiat: Post exterius miraculum ad conscientiam revertere, et qualem te intrinsecus Deo debeas exhibere, perpende. Quid etiam per argentum, nisi eloquia divina figurantur? de quibus

per Psalmistam dicitur: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum (Psal. XI, 7). Eloquium Domini argentum igne examinatum dicitur, quia sermo Dei si in corde figitur, tribulationibus probatur.

62. Si Adam non peccasset, soli nascerentur, qui nunc salvandi sunt.---Vir igitur sanctus spiritu aeternitatis plenus, quaeque futura sunt colligat; et quos longe post ventura saecula gignerent, laxato mentis sinu comprehendat; et magna admiratione consideret cum quibus electis sine labore in aeternitate quiesceret, si per appetitum superbiae nemo peccasset, et dicat: Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem cum regibus et consulibus terrae qui aedificant sibi solitudines, aut cum principibus qui possident aurum, et replent domos suas argento. Quia enim si parentem primum nulla peccati putredo corrumperet, nequaquam ex se filios gehennae generaret; sed hi qui nunc per redemptionem salvandi sunt, soli ab illo electi nascerentur, eosdem electos aspiciat, atque cum eis quomodo quiescere potuisset intendat. Videat sanctos apostolos sic susceptam Ecclesiam regere, ut ei praedicationis verbo non desinant consultum praebere, eosque reges et consules appellet. Videat post hos in eorum loco rectores exurgere, qui et sapienter vivendo aurum possideant, et aliis recta praedicando, argento sacrae locutionis enitescant, eosque principes repletis conscientiarum domibus auro et argento divites memoret. Sed quia aliquando prophético spiritui nequaquam sufficit ut ventura praevideat, nisi cordi prophetantis etiam praeterita et antiqua repraesentet, sanctus vir infra supraque oculos aperit, et non solum ventura conspicit, sed etiam transacta ad memoriam reducit. Nam protinus adjungit:

CAPUT XXXII

VERS. 16.---Aut sicut abortivum absconditum non subsisterem: vel qui concepti non viderunt lucem.

63. Sancti ante redemptionis tempus orti, sunt velut abortivi. Plures fuerunt quam quos memorat Moyses---Abortivum, quia ante plenum tempus oritur, extinctum protinus occultatur. Quos ergo sanctus vir alios abortivos vocat, cum quibus se quiescere potuisse considerat, nisi electos quosque, qui ab ipso mundi primordio ante redemptionis tempus exorti sunt, et tamen huic mundo semetipsos mortificare curaverunt? Qui conscriptae legis tabulas non habentes, quasi ab utero mortui sunt, quia auctorem suum naturali lege timuerunt; et cum venturum Mediatorem crederent, studuerunt summopere, mortificandis voluptatibus, etiam quae scripto non acceperant praecepta servare. Tempus itaque illud, quod juxta mundi initium mortuos huic saeculo patres nostros protulit, quasi abortivi uterus fuit. Ibi namque Abel, qui occidenti se fratri restitisse non legitur (Genes. IV, 8, 24). Ibi Enoch, qui talem se exhibuit, ut ambulaturus cum Domino transferretur (Genes. V, 22, 24). Ibi Noe, qui per hoc, quod divino examini placuit, in mundo mundo superstes fuit (Genes. VII, 23). Ibi Abraham, qui dum peregrinus est in saeculo, factus est amicus Deo (Genes. XII, 1). Ibi Isaac, qui caligantibus carnis oculis, per aetatem quidem praesentia non vidit, sed per virtutem prophetici spiritus in futuris etiam saeculis magna videndi luce radiavit (Genes. XXVII, 1). Ibi Jacob, qui iram fratris humiliter fugit, clementer edomuit; qui prole quidem fecundus exstitit, sed tamen spiritus ubertate fecundior, eandem prolem sub prophetiae suae vinculis astrinxit (Genes. XXXIII, 4). Bene autem abortivum hoc absconditum dicitur, quia a mundi primordiis, dum quosdam paucos Moysse scribente cognoscimus, pars nobis maxima humani generis occultatur. Neque enim tot justos solummodo usque ad acceptam legem exstitisse credendum est, quot Moyses brevissima descriptione perstrinxit. Quia ergo a mundi primordio edita multitudo

bonorum, ex magna parte notitiae nostrae subtrahitur, abortivum hoc absconditum vocatur. Quod et non substitisse dicitur, quia, enumeratis paucis, eorum frequentia nullo apud nos memoriae scripto retinetur.

64. Concepti sunt, sed lucem non viderunt, qui post legem ante Christum nati.---Recte vero additur: Vel qui concepti non viderunt lucem. Hi namque, qui post acceptam legem in hoc mundo nati sunt, auctori suo ejusdem legis sunt admonitione concepti. Sed tamen concepti lucem minime viderunt, quia ad adventum incarnationis Dominicae, quamvis hanc fideliter crederent, pervenire nequiverunt. Incarnatus quippe Dominus dicit: Ego sum lux mundi (Joan. VIII, 12). Atque ipsa Lux ait: Multi prophetae et justi desideraverunt videre quae videtis, et non viderunt (Matth. XIII, 17). Concepti igitur non viderunt lucem, quia ad spem venturi Mediatoris apertis prophetarum vocibus excitati, nequaquam potuerunt cernere ejus incarnationem. In his itaque conceptus interior formam fidei edidit, sed hanc usque ad apertam visionem divinae praesentiae non perduxit, quia prius hos a mundo mors interveniens rapuit, quam manifesta mundum Veritas illustravit.

65. Job praeterita cernens et futura, ad aeterna anhelat.---Vir igitur sanctus spiritu aeternitatis plenus, manu cordis cuncta labentia ad memoriam astringit; et quia angusta est omnis creatura creatori, per eundem spiritum, qui nihil in se vel juxta se aliud, nisi semper esse habet, hoc quod erit, hoc quod praeteriit, conspicit; ac infra supraque mentis oculum tendit, et venientia velut transacta considerans, ad aeternum esse medullitus inardescit, dicens: Nunc enim dormiens silerem. Nunc enim praesentis est temporis. Et quid est stantem semper in praesenti quietem quaerere, nisi ad illud, cui nihil venit, nihil praeterit, gaudium aeternitatis anhelare? Quod nimirum Veritas semper esse suum, ut nobis utcunque infunderet, Moyse mediante insinuat, dicens:

Ego sum qui sum. Et dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos (Exod. III, 14). Sed ecce, quia labentia conspicit, quia semper praesens gaudium quaerit, quia venturae lucis memorat, quia electorum ejus ordines enumerans pensat: ipsam jam nobis apertius quietem hujus lucis insinuet, et quid apud illam quotidie de pravorum conversatione agitur, verbis manifestioribus demonstret. Sequitur:

CAPUT XXXIII

VERS. 17.---Ibi impii cessaverunt a tumultu, et ibi requieverunt fessi robore.

66. Impii Incarnationis beneficio a gravi labore erepti.---Paulo ante jam diximus quia corda peccantium per hoc quod strepitus desideriorum possidet, gravis cogitationum instigantium tumultus premit. Sed in hac luce, quam concepti minime viderunt, a tumultu suo impii cessare perhibentur, quia nimirum Mediatoris adventum, quem patres in lege positi diu praestolati sunt, ad vitae suae requiem populi gentiles invenerunt, Paulo attestante, qui ait: Quod quaerebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est (Rom. XI, 7). In hac itaque luce impii a tumultu cessant, dum perversorum mentes, veritate cognita, laboriosa mundi desideria fugiunt, et tranquillitati intimi amoris acquiescunt. An non ad cessationem vocat Lux ipsa, quae ait: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam: tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris; jugum enim meum suave est, et onus meum leve est (Matth. XI, 28, 29, 30)? Quid enim grave mentis nostrae cervicibus imponit, qui vitari omne desiderium quod perturbat praecipit? Quid grave subjectis jubet, qui declinari laboriosa mundi hujus itinera admonet? Attestante autem Paulo apostolo, Christus pro impiis mortuus est (Rom. V, 6). Sed idcirco dignata est pro impiis ipsa Lux occumbere, ne impii in tenebrarum suarum tumultu remanerent. Contempletur ergo vir

sanctus quod Lux per incarnationis suae mysterium ex gravi labore impios eripit, dum ab eorum cordibus desideria pravitatis tergit; contempletur quod conversi quique quietem, quam percipere in aeternitate desiderant, hic jam per tranquillitatem mentis degustant, et dicat: Ibi impii cessaverunt a tumultu, et ibi requieverunt fessi robore.

67. Quo plus in amore Dei roboramur, eo magis deficiamus a propria virtute. Lux aeterna locus noster.--- Omnes enim qui in hoc mundo fortes sunt, robore quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui vero in auctoris sui amore roborantur, quo magis in concupita Dei fortitudine convalescunt, eo a propria virtute deficiunt; et quo robustius aeterna appetunt, eo a temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc Psalmista amoris sui robore fessus dicebat: Defecit in salutari tuo anima mea (Psal. CXVIII, 81). In salutare enim Dei proficiendo defecerat, quia aeternitatis lucem desiderans, a carnis jam fiducia fractus anhelabat. Hinc rursum dicit: Concupivit, et defecit anima mea in atria Domini (Psal. LXXXIII, 3). Qui nimirum cum diceret, Concupivit, recte subdidit, Et defecit: quia valde minor est divinitatis concupiscentia, quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda aeternitatis atria accenditur, dignum profecto est ut ab hoc temporalitatis amore lassetur, ut tanto frigescat ab studio saeculi, quanto surgit ardentior in amorem Dei. Quem scilicet si perfecte arripit, mundum etiam plene derelinquit; et eo funditus temporalibus moritur, quo ad supernam vitam altius afflatu aeternitatis animatur. An non robore suo fessam se invenerat, quae dicebat: Anima mea liquefacta est, ut locutus est (Cant. V, 6)? Quia nimirum mens dum occultae locutionis aspiratione tangitur, a statu suae fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur desiderio liquatur; et inde se apud semetipsam fessam invenit, unde ultra se esse conspicit fortitudinem, quam conscendit. Hinc propheta, cum visionem Dei se conspexisse diceret, adjungit, Elangui et

aegrotavi per dies plurimos (Dan. VIII, 27), quia cum ad virtutem Dei mens stringitur, a fortitudine propria caro lassatur. Hinc Jacob, qui angelum tenuit, uno mox pede claudicavit (Genes. XXXII, 25), quia qui vero amore sublimia respicit, jam in hunc mundum duplicibus incedere desideriiis nescit. Uno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur; et necesse est ut alius marceat, quia, mentis virtute crescente, oportet procul dubio ut carnis fortitudo torpescat. Beatus igitur Job alta fidelium corda respiciat, atque perpendat quem sinum intimae quietis inveniunt, dum a viribus propriis in Deum proficiendo lassantur, et dicat: Ibi requieverunt fessi robore. Ac si aperte insinuet, dicens: Illic requies lucis remunerat, quos hic interius recreans proventus fatigat. Nec movere debet quod lucem nominans, nequaquam subdidit: In hac, sed Ibi. Quam enim continere electos conspicit, quasi locum nostrum hanc esse deprehendit. Unde Psalmista cum incommutabilitatem aeternitatis aspiceret, dicens: Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (Psal. CI, 28), hunc electorum locum esse denuntiat, subdens: Filii servorum tuorum inhabitabunt ibi (Ibid., 29). Deus enim, qui sine situ omnia continet, nobis ad se venientibus locus non localis manet. Quem locum dum pertingimus, etiam ipsa in hac vita mentis nostrae tranquillitas, quanta fuerit perturbatio videmus; quia etsi jam justi in pravorum comparatione quieti sunt, in aestimatione tamen quietis intimae omni modo quieti non sunt. Unde et bene subditur:

CAPUT XXXIV

VERS. 18.---Et quondam vincti pariter sine molestia.

68. Vincula dura quibus hic ligantur etiam justi.--- Justos enim quamvis nullus desideriorum carnalium tumultus possideat, duris tamen vinculis eos in hac vita positos suae molestia corruptionis ligat. Scriptum quippe est: Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et

deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. IX, 15). Eo itaque ipso quo adhuc mortales sunt, corruptionis suae pondere gravantur, et astricti molestia vincti sunt, quia in illa adhuc libertate vitae incorruptibilis non exsurgunt. Aliud namque de mente, aliud de corpore tolerant, et contra semetipsos quotidie in interno certamine desudant. An non duro molestiae vinculo ligantur, quorum nimirum mens sine labore in ignorantia solvitur, et non nisi cum studio laboris eruditur? Coacta erigitur, libens jacet, ab infimis vix levatur, et tamen elevata protinus labitur. Semetipsam laboriose vincendo, superna conspicit; sed reverberata, lumen, quod se irradiaverat, refugit. An non duro molestiae vinculo ligantur, quos cum accensus spiritus ad sinum pacis intimae pleno desiderio pertrahat, fervente certamine caro perturbat? Quae etsi jam ante faciem velut ex adverso acie erecta non obviat, adhuc tamen a mentis dorso quasi captiva submurmurat: et quamvis timendo, sed tamen turpi strepitu in corde speciem pulchrae quietis foedat. Electi igitur etsi valenter omnia superant, cum securitatem pacis internae desiderant, gravis eis est molestia, adhuc habere quod vincant. Qui his exceptis, ea etiam vincula sustinent, quae gravis exterius necessitas astringit. Esurire quippe, sitire, lassescere, vincula corruptionis sunt: quae scilicet solvi nequeunt, nisi cum in illam immortalitatis gloriam nostra mortalitas permutatur. Replemus etenim refectionibus corpus, ne extenuatum deficiat; extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat; sed citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat. Adjumentis hoc vestium tegimus, ne frigus interimat, et quaesita adjumenta projicimus, ne calor exurat. Tot igitur diversitatibus occurrentes quid agimus, nisi corruptibilitati servimus, ut saltem multiplicitas impensi obsequii corpus sustineat, quod anxietas infirmae mutabilitatis gravat? Unde bene per Paulum dicitur: Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eum qui subjecit in spe: quia et ipsa

creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriae filiorum Dei (Rom. VIII, 20). Vanitati quippe creatura non volens subditur, quia homo, qui ingenitae constantiae statum volens deseruit, pressus justae mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suae corruptioni servit. Sed creatura haec tunc a servitute corruptionis eripitur, cum ad filiorum Dei gloriam incorrupta resurgendo sublevatur. Hic itaque electi molestia vincti sunt, quia adhuc corruptioni suae poena deprimuntur. Sed cum corruptibili carne exuimur, quasi ab his, quibus nunc astringimur, molestiae vinculis relaxamur. Praesentari namque jam Deo cupimus, sed adhuc mortalis corporis obligatione praepedimur. Jure ergo vincti dicimur, quia adhuc incessum nostri desiderii ad Deum liberum non habemus. Unde bene Paulus aeterna desiderans, sed tamen adhuc corruptionis suae sarcinam portans, vinctus clamat: Cupio dissolvi et esse cum Christo (Phil. I, 23). Dissolvi enim non quaereret, nisi se procul dubio vinctum videret. Haec autem vincula, quia certissime rumpenda in resurrectione conspexerat, jam quasi rupta gaudebat Propheta, cum diceret: Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis (Psal. CXV, 7).

Epilogus.---Contempletur itaque vir sanctus, quod conversos peccatores lux interna recipiat, et dicat: Ibi impii cessaverunt a tumultu. Contempletur, quod sancti viri desiderii exercitatione fatigati, altius in illo intimo sinu requiescant, et dicat: Et ibi requieverunt fessi robore. Contempletur, quod cunctis simul corruptionis suae vinculis absoluti, ad illa libertatis gaudia incorrupta perveniant, et dicat: Et quondam vincti pariter sine molestia. Bene autem dicitur, Quondam vincti; quia dum illa semper praesens laetitia cernitur, omne quod erit et defluit, quasi praeteritum jam videtur. Dum enim rerum finis attenditur, omne quod praeterit, quasi jam fuisse pensatur. Sed omnes hi quos illuc quies interna suscipiet, hic interim quid egerint, narret. Sequitur:

CAPUT XXXV

IBID.---Non exaudierunt vocem exactoris.

69. Diabolus exactor. Non exauditur, cum tentanti resistitur.---Quis alius debet nomine exactoris intelligi, nisi importunus ille persuasor, qui humano generi semel nummum deceptionis contulit, et ab hoc quotidie expetere mortis debitum non desistit? Qui in paradiso homini peccati pecuniam commodavit; sed iniquitate crescente, hanc quotidie cum usuris exigit. De hoc exactore in Evangelio Veritas dicit, Et iudex tradet te exactori (Luc. XII, 58). Hujus igitur exactoris vox est tentatio miserae suggestionis. Audimus autem vocem exactoris, cum ejus tentatione pulsamur; sed non exaudimus, si pulsanti resistimus. Audit enim, qui tentationem sentit; exaudit vero qui tentationi consentit. Dicatur itaque de justis: Non exaudierunt vocem exactoris, quoniam suggestionem ejus etsi audiunt, quia tentantur; non exaudiunt, quia consentire contemnunt. Sed quia quod valde mens amat, etiam in sermone saepius replicat, beatus Job, quia internae pacis frequentiam diligens conspicit, descriptioni ejus iterum servit, dicens:

CAPUT XXXVI

VERS. 19.---Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a domino suo.

70. Ut hic merita, ita in coelo erunt praemia diversa.--Quia in hac vita nobis est discretio operum, erit in illa procul dubio discretio dignitatum, ut quod hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Unde in Evangelio Veritas dicit: In domo Patris mei mansiones multae sunt (Joan. XIV, 2). Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diversitas concors; quia tanta vis in illa pace nos sociat,

ut quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exsultet. Unde et non aequae laborantes in vinea (Matth. XX, 10), aequae cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud Patrem mansiones multae sunt, et tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt; quia una cunctis erit beatitudo laetitiae, quamvis non una sit omnibus sublimitas vitae. Parvum et magnum in hac luce conspexerat, qui ex voce capitis dicebat: Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur (Psal. CXXXVIII, 16). Parvum et magnum conspexerat, cum dicebat: Benedixit omnes timentes se Dominus, pusillos cum majoribus (Psal. CXIII, 13).

71. Quis peccati servus, quis ab eo liber, et quod hic nemo ab eo liber.---Bene autem subditur: Et servus liber a domino suo. Scriptum quippe est, Omnis qui peccat, servus est peccati (Joan. VIII, 34); quia nimirum quisquis se pravo desiderio subjicit, iniquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic domino contradicimus, cum iniquitati quae nos ceperat, reluctamur; cum consuetudini violenter resistimus, et desideria perversa calcantes contra hanc jus nobis libertatis ingenitae vindicamus; cum culpam poenitendo percutimus, et maculas sordium fletibus lavamus. Plerumque autem jam mens quidem quod perverse egisse se meminit, deplorat; jam prave acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit; sed tamen dum eorum quae egit reminiscitur, gravi de judicio pavore terretur. Jam se perfecte convertit; sed adhuc se perfecte in securitatem non erigit, quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem ac formidinem sollicita trepidat, quia justus judex veniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam quam prava commiserit, meminit; sed an commissa digne defleverit, nescit; ac ne culpae immanitas modum poenitentiae transeat, metuit. Et plerumque culpam jam veritas relaxat, sed mens afflicta adhuc de venia, dum valde sibi est sollicita, trepidat. Servus ergo hic jam fugit

dominum, sed liber non est, quia peccatum suum homo jam corrigendo et poenitendo deserit, sed tamen adhuc districtum judicem de ejus retributione pertimescit. Ibi ergo servus a domino liber erit, ubi jam de peccati venia dubietas non erit, ubi jam securam mentem culpae suae memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de ejus indulgentia liber exsultat.

72. An nulla in coelo peccati memoria: qui haec beatitudini non officiat.---Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se unde gratulatur? Aut quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interveniente oblivione transactae nequitiae, esse se poenae debitorem nescit? Neque enim neglecte praetereundum est quod Psalmista ait: Misericordias tuas, Domine, in aeternum cantabo (Psal. LXXXVIII, 1). Quomodo enim Dei misericordias in aeternum cantat, si se fuisse miserum ignorat? Et si miseriae transactae non meminit, unde largitati misericordiae laudes reddit? Sed rursum quaerendum est, quomodo electorum mens perfecta esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectae lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est quia sicut saepe nunc tristium laeti reminiscimur, ita tunc transactae nequitiae sine laesione nostrae beatitudinis recordamur. Plerumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores praeteritos sine dolore reducimus; et quo aegros recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Erit ergo et in illa beatitudine culpae memoria, non quae mentem polluat, sed quae nos arctius laetitiae astringat; ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, et debitorem se medico verius intelligat, et eo magis acceptam salutem diligat, quo de molestia meminit, quid evasit. In illa itaque laetitia sic tunc sine taedio mala nostra conspiciamus, sicut nunc in luce positi, sine ulla cordis caligine animo tenebras videmus; quia etsi obscurum est quod mente cernimus, de judicio est hoc luminis, non de

passione caecitatis. Et in aeternum ergo laudem misericordiae largitori nostro referimus, et nequaquam miseriae conscientia gravamur; quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, et numquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, et semper erit quod haec ad laudem liberatoris accendat. Quia ergo internae lucis requies sic in se magnos subleuat, ut tamen nec parvulos derelinquat, dicatur recte: Parvus et magnus ibi sunt. Quia autem sic ibi conversi peccatoris animus culpae suae memoria tangitur, ut tamen nulla ejusdem memoriae confusione deprimatur, congrue subjungitur: Et servus liber a domino suo.

LIBER QUINTUS

Reliquam capitis tertii partem a XX versu, totum caput quartum, et quinti duos priores versus enarrat.

CAPUT PRIMUM

1. Sancti hic prospera magis formidare, quam adversa.---Cum valde occulta sint divina judicia, cur in hac vita nonnumquam bonis male sit, malis bene, tunc occultiora sunt, cum et bonis hic bene est, et malis male. Nam cum bonis male est, malis bene, hoc fortasse deprehenditur, quia et boni, si qua deliquerunt, hic recipiunt, ut ab aeterna plenius damnatione liberentur; et mali bona, quae pro hac vita faciunt, hic inveniunt, ut ad sola in posterum tormenta pertrahantur. Unde et ardenti in inferno diviti dicitur: Memento, fili, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala (Luc. XVI, 25). At cum bonis hic bene est, et malis male, incertum valde fit utrum boni idcirco bona accipiant, ut provocati ad aliquid melius crescant; an justo latentique judicio hic suorum operum remunerationem percipiant, ut a praemiis vitae sequentis inanescant; et utrum malos idcirco adversa feriant, ut ab aeternis suppliciis corrigentia defendant; an

hic eorum poena incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennae tormenta perducatur. Quia ergo inter divina judicia gravi incertitudinis suae caligine humana mens premitur, sancti viri cum sibi suppetere prospera hujus mundi conspiciunt, pavida suspitione turbantur. Timent enim ne hic laborum suorum fructus recipiant; timent ne quod divina justitia latens in eis vulnus aspiciat, et exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cum vero taciti cogitant quod nec bona agunt, nisi ut soli Domino placeant, nec in ipsa affluentia suae prosperitatis exsultant, minus quidem de prosperis occulta contra se judicia metuunt, sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione praepediunt, aegre ferunt; et moleste praesentis vitae blandimenta tolerant, quia per haec se utcunque tardari in interno desiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor quam despectio occupat, et magis prosperitatis sublimitas quam necessitatis adversitas gravat. Per hanc namque nonnumquam cum homo exterius premitur, ad concupiscenda quae intus sunt, liberius relaxatur. Per illam vero animus, dum multis parere cogitur, a desiderii sui cursu retinetur. Unde fit ut sancti viri magis in hoc mundo prospera quam adversa formident. Sciunt namque quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora derivatur. Sciunt quia saepe sic hanc clandestina cogitatio decipit, ut quomodo permutetur ignoret. Pensant autem quae sint aeterna bona quae cupiunt, et cognoscunt quam nihil sit omne quod blandum temporaliter arridet; cunctaque hujus mundi prospera mens eorum eo aegre tolerat, quo supernae felicitatis est amore sauciata, tantoque magis in praesentis dulcedinis aspersione erigitur, quanto hanc conspicit, quia furtive sibi in aeternae gloriae despectu blanditur. Unde beatus Job cum supernam requiem contemplatus diceret: Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a domino suo, illico adjungit:

CAPUT II

VERS. 20.---Quare data est misero lux?

2. Aeterna contemplantes terrenam prosperitatem refugiunt.---In Scriptura sacra nonnumquam lucis appellatione prosperitas, noctis autem nomine hujus mundi adversitas designatur. Unde et bene per Psalmistam dicitur: Sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus (Psal. CXXXVIII, 12). Quia enim sancti viri ita prosperitatem saeculi despicientes calcant, sicut et adversitatem ejus calcantes tolerant, per magnam mentis celsitudinem mundi sibi et adversa et prospera substernentes dicunt: Sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus. Ac si apertius dicant: Sicut intentionis nostrae fortitudinem ejus tristitia non premunt, ita hanc nec blanda corrumpunt. Sed quia haec, ut diximus, bonorum mentem etiam cum non sublevant, perturbant, sancti viri, qui se in hujus exilii aerumna miseros cognoscunt, clarescere in ejus prosperitate refugiunt. Unde bene nunc dicitur: Quare data est misero lux? Lux enim miseris datur, quando ii qui sublimia contemplantes, esse se in hac peregrinatione miseros agnoscunt, claritatem transitoriae prosperitatis accipiunt. Et cum valde defleant quia tarde ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur. Amor eos aeternorum conterit, et gloria de temporalibus arridet. Qui dum cogitant quae sint quae in infimis tenent, et quae sint quae de sublimibus non vident; quae sint quae in terra fulciunt, quae autem de coelestibus perdiderunt, prosperitatis suae moerore mordentur; quia etsi vident nequaquam se ab ea funditus opprimi, pensant tamen sollicite cogitationem suam in amore Domini et in ejus dispensatione partiri. Unde bene cum dicit: Quare data est misero lux? protinus adjungit:

CAPUT III

VERS. 20.---Et vita his qui in amaritudine animae sunt.

3. Hic in amaritudine sunt electi et reprob; quo discrimine.---In amaritudine quippe animae sunt omnes electi, quia vel punire flendo non desinunt quae deliquerunt, vel gravi se moerore afficiunt, quia longe huc a facie conditoris projecti, adhuc in aeternae patriae gaudiis non sunt. De quorum corde per Salomonem bene dicitur: Cor, quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio illius non miscebitur extraneus (Prov. XIV, 10). In amaritudine namque sunt et corda reproborum, quia ipsis etiam pravis suis desideriiis affliguntur; sed eandem amaritudinem nesciunt, quia pensare quod tolerant, sponte sua excaecati non possunt. At contra cor bonorum amaritudinem suam novit, quia aerumnam exsilii, in qua projectum laceratur, intelligit; et quam sint tranquilla quae perdidit, quam confusa in quibus cecidit, sentit. Sed hoc amaricatum cor ad gaudium suum quandoque reducitur, atque in ejus gaudio extraneus non miscetur; quia is qui nunc ab hoc moerore cordis foras se per desideria ejicit, seclusus tunc ab illa intima ejus solemnitate remanebit.

4. Quis mortuus mundo, et cui mundus mortuus.---Hi itaque qui in amaritudine animae sunt, mori mundo funditus concupiscunt; ut sicut in saeculo ipsi nihil appetunt, ita jam a saeculo nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit ut jam homo mundum mente non teneat, sed tamen mundus hominem occupationibus astringat: et ipse quidem mundo jam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim adhuc vivus mundus eum conspicit, dum alio intentum in suis actibus rapere contendit. Unde bene Paulus, cum et ipse saeculum perfecte despiceret, et talem se factum videret, quem jam hoc saeculum concupiscere omnino non posset, ruptis hujus vitae vinculis liber dicit: Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Gal. VI, 14). Mundus quippe ei crucifixus fuerat, quia hunc cordi suo jam mortuum non amabat. Sed et se ipsum mundo crucifixerat, quia talem se ei exhibere studuit, ut ab eo quasi mortuus concupisci

non posset. Si enim uno in loco sint mortuus et vivens; etsi mortuus vivum non videt, vivus tamen mortuum videt; si vero utrique sint mortui, alter alterum nequaquam videt. Ita qui jam mundum non amat, sed tamen ab illo vel non volens amatur, etsi ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus adhuc non mortuus videt. Si vero nec ipse in amore mundum retinet, nec rursus a mundi amore retinetur, vicissim sibi utrique extincti sunt; quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuum mortuus non attendit. Quia igitur Paulus nec mundi gloriam quaerebat, nec a mundi gloria ipse quaerebatur, et se mundo, et mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Quod quia multi appetunt, sed tamen usque ad culmen extinctionis omni modo non assurgunt, recte gementes dicunt: Quare data est misero lux, et vita his qui in amaritudine animae sunt? Vita quippe amaricatis datur, cum hujus mundi gloria tristibus gementibusque tribuitur. In qua nimirum vita poena se validissimi timoris afficiunt, quia etsi ipsi mundum non tenent, adhuc tamen tales esse se metuunt, qui a mundo teneantur; quia nisi ei quantulumcumque viverent, hos ad usum suum procul dubio non amaret. Mare enim viva corpora in semetipso retinet; nam mortua extra se protinus expellit. Sequitur:

CAPUT IV

VERS. 21.---Qui exspectant mortem, et non venit.

5. Mori saeculo appetentes, saepe humanis ministeriis servire coguntur. Non sine suo et aliorum lucro.---Desiderant quippe mortificare se funditus, atque ab omni vita gloriae temporalis extinguere; sed occultis saepe Dei judiciis vel praeesse in regimine, vel occupari injunctis honoribus compelluntur, atque inter haec mortificationem plenissimam indesinenter exspectant. Sed exspectata mors non venit, quia eorum usus temporali gloriae etiam nolens vivit, quam tamen pro divino timore tolerant. Et intus quidem servant desiderium

pietatis, foris autem explent ministerium ordinis; quatenus nec a perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant. Mira enim divinitatis pietate agitur, cum is qui perfecto corde ad contemplationem tendit, humanis ministeriis occupatur; ut et multis infirmioribus ejus mens perfecta proficiat, et quo se ipse imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen perfectior assurgat. Nonnumquam etenim sancti viri unde desideriorum suorum detrimenta tolerant, inde majora lucra, conversis aliis, reportant; quia dum eis vacare ut appetunt non licet, rapere secum alios, quibus admiscentur, libet. Fit ergo mira dispensatione pietatis ut unde se destructiores aestimant, inde locupletiores ad coelestis patriae constructionem surgant.

6. Desideria pia saepe Deus explere differt, ut crescant.---Nonnumquam vero idcirco ad concepta desideria minime perveniunt, ut ipsa interveniente tarditate, ad eadem desideria laxato mentis sinu dilatentur; et quae extenuari fortasse impleta poterant, magna dispositione agitur, ut repulsa crescant. Sic quippe mortificari appetunt, ut jam perfecte, si liceat, conditoris sui faciem contemplantur. Sed eorum desiderium differtur, ut proficiat; et tarditatis suae sinu nutritur, ut crescat. Unde bene sponsa in sponsi sui desiderio anhelans clamat: In lectulo meo per noctes quaesivi quem diligit anima mea; quaesivi illum, et non inveni (Cant. III, 1). Abscondit se sponsus cum quaeritur, ut non inventus ardentius quaeratur; et differtur quaerens sponsa, ne inveniatur, ut tarditate sua capacior reddita, multiplicius quandoque inveniatur quod quaerebat. Unde beatus Job cum diceret: Expectant mortem, et non venit, ut hoc ipsum quaerentium desiderium subtilius expleret, illico adjungit:

CAPUT

IBID.---Quasi effodientes thesaurum.

7. Crescunt, ubi finis propinquior.---Omnes namque qui fodiendo thesaurum quaerunt, cum fodere altius coeperint, ad laborem instantius inardescunt; quia quo se thesauro abscondito jam jamque appropinquare aestimant, eo in effossione enixius laborant. Qui igitur plene mortificationem suam appetunt, quasi effodientes thesaurum quaerunt; quia quanto fiunt viciniore ad finem, tanto se exhibent ardentiores in opere. Laborando ergo non deficiunt, sed magis ad usum laboris crescunt; quia quo jam praemia propinquiora considerant, eo in opere delectabilius exsudant. Unde bene Paulus quibusdam absconditum aeternae patriae thesaurum quaerentibus dicit: Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes, et tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem (Hebr. X, 25). Laborantem quippe consolari, est pariter in labore persistere, quia sublevatio laboris est visio collaborantis: sicut cum in itinere comes jungitur, via quidem non abstrahitur, sed tamen de societate comitis labor itineris leviatur. Dum itaque Paulus consolantes se in laboribus quaereret, adjunxit dicens: Tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem. Ac si diceret: Eo labor crescat, quo ipsa jam praemia laboris appropinquant, velut si aperte dicat: Thesaurum quaeritis? sed eo fodere ardentius debetis, quo jam juxta quaesitum aurum fodiendo pervenistis.

8. Mortui mundo se intra se a terrenis abscondunt.---Quamvis hoc quod dicitur: Expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum, intelligi et aliter potest. Quia enim perfecte mori mundo non possumus, nisi intra mentis nostrae invisibilia a visibilibus abscondamur, recte ii qui mortificationem suam appetunt, thesaurum effodientibus comparantur. Mundo enim per invisibilem sapientiam morimur, de qua per Salomonem dicitur: Si quaesieris illam quasi pecuniam, et sicut

thesauros effoderis eam (Prov. II, 4, 5). Sapientia quippe in rerum superficie non jacet; quia in invisibilibus latet. Et tunc mortificationem nostram sapientiam contingentes apprehendimus, si relictis visibilibus in invisibilibus abscondamur; si sic hanc, cor effodientes, quaerimus, ut omne quod terrenum mens cogitat, a semetipsa, manu sanctae discretionis ejiciat, et thesaurum virtutis, qui se latebat, agnoscat. Facile enim in se thesaurum invenit, si eam quae se male presserat molem a se terrenae cogitationis repellit. Quia autem quaesitam mortem sicut thesaurum dicit, recte subjungit:

CAPUT VI

VERS. 22.---Gaudentque vehementer, cum invenerint sepulcrum.

9. Divina contemplatio sepulcrum est in quo mens mundo mortua quiescit.---Sicut enim sepulcrum locus est quo absconditur corpus, ita divina contemplatio quoddam sepulcrum mentis est, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo vivimus, cum mente in eum foras vagamur; sed mortui in sepulcro abscondimur, cum mortificati exterius, in secreto internae contemplationis celamur. Sancti igitur viri ab importunitate desideriorum temporalium, a tumultu inutilium curarum, a clamore perstreptentium perturbationum, semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atque intus ante Dei faciem in sinu mentis abscondunt. Unde bene per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito vultus tui, a conturbatione hominum (Psal. XXX, 21). Quod quamvis perfecte postmodum fiat, etiam nunc ex magna parte agitur, cum a temporalium desideriorum tumultibus delectatione in interiora rapiuntur; ut mens eorum dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceretur. Hinc est quod Paulus per contemplationem mortuos et quasi in sepulcro absconditos discipulos viderat, quibus dicebat: Mortui enim estis, et vita vestra

abscondita est cum Christo in Deo (Col. III, 3, 4). Qui ergo mortem quaerit, gaudet dum sepulcrum invenit, quia qui mortificare se appetit, valde ad inventam requiem contemplationis hilaescit; ut extinctus mundo lateat, et a cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondat.

10. Mortui olim cum divitiis sepulti.---Si vero ad hoc quod thesaurus effodi dicitur, etiam sepulcri inventio subinfertur, hoc necesse est ut intentio nostra conspiciat, quod antiqui mortuos cum divitiis obruebant. Qui igitur thesaurum quaerit, gaudet cum sepulcrum invenerit, quia sapientiam perquirentes, cum sacrae Scripturae paginas volvimus, cum exempla praecedentium perscrutamur, quasi ex sepulcro gaudium sumimus, quia mentis divitias apud mortuos invenimus: qui quia huic mundo perfecte extincti sunt, in occulto cum divitiis requiescunt. Sepulcro ergo dives efficitur, qui per exempla justorum in contemplationis virtute sublevatur. Sed cum requirens dicat: Quare data est misero lux? cur hoc ipsum requirere praesumat, insinuat dicens:

CAPUT VII

VERS. 23.---Viro, cujus abscondita est via, et circumdedit eum Deus tenebris.

11. Ignorat recte agens utrum perseveraturus sit.---Via enim sua viro abscondita est, quia etsi jam in qua sit vitae qualitate considerat, adhuc tamen ad quem finem tendat, ignorat. Etsi jam superna appetit, etsi plenis haec desideriiis quaerit, adhuc tamen si in eisdem desideriiis permaneat, nescit. Peccata quippe deserentes, ad justitiam tendimus; et unde venimus, novimus; sed quo perveniamus, ignoramus. Quid hesterna die fuimus, scimus; sed quid contingat crastina nos esse, nescimus. Via ergo sua viro abscondita est, quia sic pedem ponit

operis, ut tamen praevidere nequeat exitum consummationis ejus.

12. Ignorat utrum quod rectum putat, Deus non damnet. Circumdatur tenebris.---Est autem et alia viae nostrae absconsio; quia nonnumquam ea ipsa quae recte nos agere credimus, an in districti judicis examine recta sint, ignoramus. Saepe enim, sicut et longe superius diximus, opus nostrum causa damnationis est, et proventus putatur esse virtutis. Saepe unde placari iudex creditur, inde ad irascendum placidus instigatur; Salomone attestante, qui ait. Est quae videtur homini recta; novissima autem ejus ducunt ad mortem (Prov. XIV, 12). Unde sancti viri cum mala superant, sua etiam bene gesta formidant, ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, ne pestifera tabes putredinis sub boni specie lateat coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nesciunt; et cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt, haec ipsa in se nonnumquam et quae approbant metuunt. Et tota quidem mente interna desiderant, sed tamen de incertitudine operum trepidi, quo gradiuntur ignorant. Unde bene postquam dictum est: Quare data est misero lux? adjungitur: Viro, cujus abscondita est via. Ac si dicatur: Cur hujus vitae successus accipit, qui sub qua sit aestimatione judicis iter sui operis nescit? Bene autem subditur: Et circumdedit eum Deus tenebris. Tenebris namque homo circumdatur; quia quamvis coelesti desiderio ferveat, quid de semetipso sit dispositum intrinsecus, ignorat. Et valde metuit, ne quid sibi in iudicio obviet, quod se de se nunc in desiderio boni fervoris latet. Tenebris homo circumdatur, quia ignorantiae suae caligine premitur. An tenebris circumdatus non est, qui plerumque praeteritorum non meminit, futura non invenit, praesentia vix cognoscit? Tenebris se circumdatum quidam sapiens viderat, cum dicebat: Quae in prospectu sunt, invenimus cum labore; et quae in coelis sunt, quis investigabit (Sap.

IX, 16)? His se tenebris Propheta circumdatum vidit, cum dispositionis intimae penetrare interna non potuit, dicens: Posuit tenebras latibulum suum (Psal. XVII, 12). Auctor enim noster, quia nobis in hoc exsilium dejectis, lucem suae visionis abstulit, sese nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo abscondit.

13. Hinc sanctis materia flendi.---Quas nimirum caecitatis nostrae tenebras cum studiose conspiciamus, mentem ad lamenta provocamus. Flet enim caecitatem quam foris patitur, si humiliter meminit quod in interioribus lumine privatur. Cumque tenebras, quibus circumdatur, respicit, splendoris intimi ardenti se desiderio affligit; omnique intentionis adnisu semetipsam concutit, et supernam lucem, quam condita deseruit, repulsa quaerit. Unde fit plerumque, ut in ipsis piis fletibus illa interni gaudii claritas erumpat; et mens, quae in torpore prius caeca jacuerat, ad inspectionem fulgoris intimi suspiriis vegetata convalescat. Unde bene sequitur:

CAPUT VIII

VERS. 24.---Antequam comedam, suspiro.

14. Lacrymas saepe excipit gaudium contemplationis.---Comedere namque est animae, supernae lucis contemplationibus pasci. Suspirat ergo antequam comedat, quia prius gemitibus tribulationis afficitur, et postmodum contemplationis refectioe satiatur. Nisi enim suspiret, non comedit; quia qui se in hoc exsilio per desideriorum coelestium lamenta non humiliat, aeternae patriae gaudia non degustat. A veritatis enim pabulo jejuni sunt, qui in hac peregrinationis inopia laetantur. Suspirat autem qui comedit, quia quos amor veritatis afficit, etiam refectio contemplationis pascit. Suspirans Propheta comedebat, cum diceret: Fuerunt mihi lacrymae meae panes (Psal. XIV, 4). Luctu enim suo anima pascitur, cum ad superna

gaudia flendo sublevatur, et intus quidem doloris sui gemitus tolerat; sed eo refectionis pabulum percipit, quo vis amoris per lacrymas emanat. Unde et eamdem lacrymarum vim beatus Job adhuc sequitur, subdens:

CAPUT IX

IBID.---Et quasi inundantes aquae, sic rugitus meus.

15. Quae sanctis lugendi et trepidandi causae.--- Aquae cum inundant, cum impetu veniunt; et crescentibus multipliciter voluminibus, intumescunt. Electi vero dum mentis suae oculis divina judicia opponunt, dum de occulta super se sententia trepidant, dum se ad Deum pervenire posse confidunt, sed tamen ne non perveniant metuunt, dum praeteritorum suorum recolunt, quae deflent, dum quae sibi adhuc futura sunt, quia nesciunt, pertimescunt; quasi quaedam in eis aquarum more volumina colliguntur, quae in moeroris rugitus quasi in subjecta littora defluunt. Vir igitur sanctus vidit, quanta sint in lamentis poenitentiae volumina cogitationum; atque ipsas moeroris undas inundantes aquas vocavit, dicens: **Et quasi inundantes aquae, sic rugitus meus.** Nonnumquam vero justis, sicut et paulo superius diximus, in ipsis bonis operibus positi trepidant, ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant, continuis lamentis vacant. Quos cum divina subito flagella corripunt, auctoris sui se gratiam offendisse suspicantur, quia vel infirmitatibus praepediti, vel amaritudinibus pressi, ad impendenda proximis pia opera non assurgunt. Et cor in lamentum vertitur, quia corpus a devotionis suae ministerio retardatur. Cumque se mercedem non augere considerant, etiam transacta opera displicuisse formidant. Unde bene beatus Job cum rugitum suum quasi inundantes aquas diceret, illico adjunxit:

CAPUT X

VERS. 25.---Quia timor quem timebam evenit mihi, et quod verebar, accidit.

16. Judicia Dei quam metuenda.---Justi igitur deflent et pavent, et magnis se lamentis cruciant, quia deseri formidant; et quamvis de correptione sua gaudeant, eorum tamen trepidam mentem correptio ipsa perturbat; ne malum quod tolerant, non pia percussio disciplinae sit, sed animadversio justa vindictae. Quod bene Psalmista considerans ait: Quis novit potestatem irae tuae (Psal. LXXXIX, 11)? Potestas quippe divinae irae nostra non potest mente comprehendi, quia ejus dispensatio obscuris super nos dispositionibus, saepe unde aestimatur deserere, inde nos recipit; et unde nos recipere creditur, inde derelinquit; ut plerumque hoc fiat gratia, quod ira dicitur, et hoc aliquando ira sit, quod gratia putatur. Nonnullos enim flagella corrigunt, nonnullos ad impatientiae vesaniam perducunt; et alios prospera quia demulcent, ab insania mitigant; alios quia elevant, funditus ab omni spe conversionis eradicant. Cunctos autem vitia ad ima pertrahunt: sed tamen quidam eo ab his facilius redeunt, quo se in eis corruisse altius erubescunt. Et semper virtutes ad superna sublevant; sed nonnumquam quidam dum tumorem de virtute concipiunt, per ipsum tramitem ascensionis cadunt. Quia ergo potestas divinae irae minime cognoscitur, in cunctis necesse est ut sine cessatione timeatur. Sequitur:

CAPUT XI

VERS. 26.---Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? et venit super me indignatio.

17. Quae cogitando, loquendo, agendo peccare soleant in potestate constituti.---Quamvis quolibet in loco positi, cogitando, loquendo, agendo peccemus, tunc tamen per tria haec animus effrenatius rapitur, cum

mundi hujus prosperitate sublevatur. Nam cum praeire se potestate caeteros conspicit, alta de se elate cogitans sentit. Et cum auctoritati vocis a nullo resistitur, lingua licentius per abrupta diffrenatur. Cumque facere quod libet, licet, juste sibi omne aestimat licere, quod libet. Sed sancti viri cum mundi hujus potestate fulciuntur, tanto sub majore mentis disciplina se redigunt, quanto sibi per impatientiam potestatis suaderi illicita quasi licentius sciunt. Cor namque a considerata sua gloria reprimunt, linguam ab immoderata locutione restringunt, opus ab inquietudinis vagatione custodiunt. Saepe enim qui in potestate sunt, ea quae recte faciunt, quia elate cogitant, amittunt; dumque se ad cuncta utiles aestimant, etiam impensae utilitatis sibi meritum damnant. Ut enim cujuslibet facta digniora sint, necesse est ut ei apud se semper indigna videantur, ne eadem bona actio agentis cor sublevet, et sublevando plus auctorem de elatione dejiciat, quam ipsos quibus forte impenditur juvet. Hinc est enim quod rex Babyloniae, dum elata mente apud se tacitus voveret, dicens: Nonne haec est Babylon, quam ego aedificavi (Dan. IV, 27)? in irrationale animal protinus versus est. Quod enim factus fuerat perdidit, quia humiliter noluit dissimulare quod fecit. Et quia elatione cogitationis se super homines extulit, ipsum, quem communem cum hominibus habuit, sensum hominis amisit. Saepe vero qui in potestate sunt, ad subjectorum passim contumelias erumpunt; et hoc quod invigilantes regimini serviunt, per linguae procacitatem perdunt, minori scilicet formidine judicis verba pensantes, quia qui sine causa fratri, fatue dixerit, gehennae se ignibus addicit (Math. V, 22). Saepe ii qui in potestate sunt, dum sese a licitis retinere nesciunt, ad illicita opera et inquieta dilabuntur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquando et a licitis caute restringit. Qua videlicet constrictione religatum bene se Paulus insinuat, dicens: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt (I Cor. VI, 12). Atque ut ex ipsa religatione ostenderet in quanta se mentis libertate dilataret, illico adjunxit: Omnia mihi licent, sed

ego sub nullius redigar potestate (Ibid., 12). Cum enim mens concepta desideria sequitur, servire rebus vincitur, quarum amore superatur. Sed Paulus, cui cuncta licent, sub nullius potestate se redigit, quia semetipsum etiam a licitis restringendo, ea quae delectata premerent, despecta transcendit.

18. Quomodo Job haec vitavit.---Beatus igitur Job, ut nos erudiat, qualis in potestate fuit innotescat, dicens: Nonne dissimulavi? Potestas namque cum habetur, et cogitanda est ad utilitatem, et dissimulanda propter tumorem; quatenus is qui ea utitur, et ut prodesse debeat, posse se sciat; et ut extolli non debeat, posse se nesciat. Qualis vero in ore fuerit, adjungat dicens: Nonne silui? Qualis erga illicita opera, adhuc subjiciat: Nonne quievi? Potest autem silere et quiescere, adhuc subtilius perscrutari. Silere namque est mentem a terrenorum desideriorum voce restringere. Vis enim magni clamoris est tumultus cordis.

19. Qui praesunt, occupationes temporales, ut Deo vacent, intermittere debent.---Quiescunt quoque qui bene in potestate sunt, cum terrenarum actionum strepitus pro divino amore intermittendo postponunt; ne dum ima indesinenter occupant, cor funditus a summis cadat. Sciunt enim quia nequaquam mens ad superna attollitur, si curarum tumultibus continue in infimis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quae de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat. Bene autem per Psalmistam dicitur: Vacate et videte, quoniam ego sum Deus (Psal. XLV, 11); quia qui vacare Deo negligit, suo sibi iudicio lumen ejus visionis abscondit. Hinc etiam per Moysen dicitur ut pisces qui pennulas non habent non edantur (Lev. XI, 12, 13). Pisces namque qui habent pennulas, saltus dare super aquas solent. Soli ergo in electorum corpore quasi cibus transeunt, qui in eo quod imis deserviunt, aliquando ad superna conscendere mentis saltibus sciunt, ne semper in profundis curarum

lateant, et nulla eos amoris summi quasi liberi aeris aura contingat. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum sollicite ad interiora refugiunt; cum nequaquam foras perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt.

20. Quomodo affectae circa has occupationes pravae mentes. Quomodo piae.---Pravae etenim mentes temporalium rerum tumultus intra semetipsas versare non cessant, etiam cum vacant. In cogitatione enim servant depicta quae amant, et quamvis nihil exterius faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inquietae quietis elaborant. Quibus si earumdem rerum administratio praebeatur, semetipsas funditus deserunt, et fugitiva haec temporalia per intentionis cursum continuis cogitationum passibus sequuntur. Piae autem mentes haec et cum desunt non quaerunt, et graviter etiam cum adsunt, ferunt, quia per exteriorum curam a se exire pertimescunt. Quod bene illa duorum fratrum vita signatur, de quibus scriptum est: Factus est Esau vir gnarus venandi, et homo agricola; Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis (Genes. XXV, 27, sec. LXX). Vel sicut in alia translatione dicitur, Habitabat domi. Quid enim per venationem Esau, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus fusi carnem sequuntur? Qui etiam agricola esse describitur, quia amatores hujus saeculi tanto magis exteriora colunt, quanto interiora sua inculta derelinquunt. Jacob vero vir simplex in tabernaculis vel in domo habitare perhibetur, quia nimirum omnes, qui in curis exterioribus spargi refugiunt, simplices in cogitatione atque in conscientiae suae habitatione consistunt. In tabernaculis enim aut in domo habitare, est se intra mentis secreta restringere, et nequaquam exterius per desideria dissipare, ne dum ad multa foras inhiant, a semetipsis alienatis cogitationibus recedant. Dicat igitur probatus vir, et exercitatus in prosperis: Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi?

Ut enim supra diximus, sancti viri, cum eis transitoria prosperitas arridet, favorem mundi quasi nescientes dissimulant, et forti gressu interius hoc unde exterius sublevantur calcant. Silent autem, quia nullis pravae actionis clamoribus perstrepunt. Omnis namque iniquitas habet apud secreta Dei judicia voces suas. Unde scriptum est: Clamor Sodomorum et Gomorrhaeorum multiplicatus est (Genes. XVIII, 20). Quiescunt vero, cum non solum nullo cupiditatum temporalium turbulento appetitu rapiuntur, verum etiam curis praesentis vitae necessariis immoderatus occupari refugiunt.

21. Justi cur assidue flagella patiantur.---Sed haec agentes, paterna adhuc flagella sentiunt, ut tanto perfectiores ad haereditatem veniant, quanto eos pie feriens disciplina quotidie etiam de minimis purgat. Justa itaque indesinenter faciunt, sed assidue dura patiuntur, quia saepe ipsa nostra justitia, ad examen divinae justitiae deducta, injustitia est, et sordet in districtione judicis quod in aestimatione fulget operantis. Unde Paulus cum diceret: Nihil mihi conscius sum, protinus adjunxit: Sed non in hoc justificatus sum (I Cor. IV, 4). Qui causam mox cur non sit justificatus insinuans, ait: Qui autem judicat me, Dominus est. Ac si diceret: Idcirco in eo quod nihil mihi conscius sum justificatum me abnego, quia ab eo qui me judicat examinari me subtilius scio. Dissimulanda ergo sunt quae exterius favent, reprimenda quae interius perstrepunt, declinanda quae quasi necessaria involvunt; et tamen in his omnibus adhuc districti examinis flagella metuenda, quia et ipsa nostra perfectio culpa non caret, nisi hanc severus judex in subtili lance examinis misericorditer penset.

22. Si tot patiantur justi, quae iniquos manent supplicia?---Bene autem subditur: Et venit super me indignatio. Magna quippe arte doctrinae dicturus verbera praetulit recte facta; ut hinc unusquisque consideret quae peccantes postmodum supplicia

maneant, si etiam justos tam valida hic flagella castigant. Hinc est enim quod Petrus ait: Tempus est ut iudicium incipiat de domo Dei. Et si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt (I Pet. IV, 17, 18)? Hinc Paulus, cum multa in Thessalonicensium laudem dixisset, protinus adjunxit: Ita ut et nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra et fide, in omnibus persecutionibus vestris et tribulationibus, quas sustinetis in exemplum justii iudicii Dei (II Thess. I, 4). Ac si diceret: Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis, quid aliud quam justii Dei iudicii exempla datis? quia ex vestra poena colligendum est quomodo feriat quibus irascitur, si sic vos affligi patitur, in quibus laetatur; aut quomodo illos percussurus est, quibus justum iudicium exhibet, si etiam vos sic cruciat, quos pie redarguens fovet.

23. Amicorum Job intentio pia fuit, sed incauta locutio. Quid ipsis agendum erat.---Prima igitur beati Job locutione terminata, vicissim se amici, qui consolaturi venerant pie ejus increpationi subjiciunt; dumque ad contentionis verba prosiliunt, eam pro qua venerant causam pietatis amittunt. Qui quidem non prava hoc intentione faciunt; sed quamvis affectum percusso exhibeant, percussum tamen non nisi pro iniquitate crediderunt; dumque intentionem bonam nequaquam locutio cauta subsequitur, ipsa pietatis propositio in transgressionis vitium vertitur. Pensandum namque fuerat, cui et quando loquerentur. Justus quippe erat, ad quem venerant, et divinis verberibus cinctus. Ex anteacta ergo ejus vita debuerant ea quae intelligere non valebant illius verba perpendere; et ex flagellis praesentibus non illum redarguere, sed de sua vita formidare; seque flagellato justo, non quasi ratiocinando erigere, sed flendo sociare; ut nequaquam se eorum scientia per verba ostenderet, sed loqui recte linguam consolantium magister dolor erudiret. Qui etsi qua forsitan diversa sentirent, dignum profecto erat ut haec humiliter

dicerent, ne percusso vulnera per immoderata verba cumularent.

24. Deterioribus saepe displicent dicta vel facta meliorum.---Saepe enim, quia intelligi non valent, deterioribus displicent vel facta vel dicta meliorum: sed eo ab eis non temere reprehendenda sunt, quo apprehendi veraciter nequaquam possunt. Saepe aliquid a majoribus dispensatorie agitur, quod a minoribus error putatur. Saepe multa a fortibus dicuntur, quae infirmi idcirco dijudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signavit, quam quia casuram credens Levites erigere voluit, mox sententiam mortis accepit (II Reg. VI, 7). Quid est namque mens justi, nisi arca testamenti? Quae gestata a bobus calcitrantibus inclinatur; quia nonnumquam etiam qui bene praeest, dum subjectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permovetur. Sed in hoc, quod dispensatorie agitur, inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis. Unde et nonnulli subditi contra hanc, manum reprehensionis mittunt, sed a vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Levites ergo quasi adjuvans, manum tetendit, sed delinquens vitam perdidit, quia dum infirmi quique fortium facta corripiunt, ipsi a viventium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quaedam minimis condescendentes dicunt, quaedam vero summa contemplantes proferunt; dumque vim vel condescensionis vel altitudinis nesciunt, audacter haec stulti reprehendunt. Et quid est justum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu relevare? Quid est justum de incognita locutione reprehendere, nisi motum ejus fortitudinis, erroris lapsum putare? Sed perdit vitam, qui arcam Dei tumide sublevat, quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta praesumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Unde et Levites isdem recte Oza dicitur, quod videlicet robustus Domini interpretatur; quia

praesumptores quique nisi audaci mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma judicarent. Amici igitur Job, dum contra eum quasi in Dei defensionem prosiliunt, divini praecepti regulam superbientes excedunt.

25. Si aliquid in his displicet, non est reticendum, sed magna humilitate promendum.---Cum vero quaedam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc quod mentem movet, reticendum est, sed cum magna humilitate proferendum; quatenus intentio pie sentientis eo vere servet formam rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et libere ergo dicenda sunt quae sentimus, et valde humiliter promenda quae dicimus, ne et quae recte intendimus, haec elate proferendo non recta faciamus. Paulus auditoribus suis multa humiliter dixerat; sed de ipsa exhortatione humili placare eos adhuc humiliter satagebat, dicens: Rogo autem vos, fratres, ut sufferatis verbum solatii; etenim perpauca scripsi vobis (Hebr. XIII, 22). Ephesiis quoque Mileti valedicens, afflictis ac gementibus, humilitatem suam ad memoriam revocat, dicens: Vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte ac die non cessavi cum lacrymis monens unumquemque vestrum (Act. XX, 31). Eisdem rursum per Epistolam dicit: Obsecro vos, fratres, ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis (Ephes. IV, 1). Hinc ergo colligat, si quando aliquid recte sentit, quanta humilitate debeat magistro loqui discipulus; si ipse magister gentium in his quae cum auctoritate praedicat, tam submisce discipulos rogat. Hinc unusquisque colligat, eis a quibus bene vivendi exempla percepit, hoc quod bene intelligit, quam humiliter dicat; si Paulus illis humili se voce subdidit, quos ad vitam ipse suscitavit.

26. Humiliter loqui nesciens consolationis regulam ignorat.---Eliphaz autem, qui primus amicorum loquitur, quamvis ad consolandum pietate veniat, humilitatem

tamen locutionis deserens, regulam consolationis ignorat. Qui dum loquendi custodiam negligit, usque ad afflicti contumelias excedit, dicens: Tigris periit eo quod non haberet praedam. Rugitus leonis, et vox leaenae, et dentes catulorum leonum dissipati sunt (Job. IV, 11). Beatum videlicet Job nomine tigridis, quasi vitio varietatis notans, per leonis rugitum ejusdem viri terrorem, per leaenae vocem loquacitatem conjugis, per dissipatos vero dentes catulorum leonum destructam filiorum edacitatem signans. Unde et bene amicorum sensum, qui in tumida correptione se extulit, sententia divina reprehendit, dicens: Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Job (Job. XXXII, 7).

27. Sententias amicorum Job qua ratione Deus arguat, et Paulus commendet.---Sed quaerendum video cur Paulus illorum sententiis tanta auctoritate utitur, si hae eorum sententiae Dominica reprehensione cassantur? Eliphaz quippe verba sunt, quae Corinthiis intulit dicens, sicut scriptum est: Comprehendam sapientes in astutia eorum (I Cor. III, 19; Job. V, 13). Quomodo ergo quasi prava respuimus, quae Paulus ex auctoritate astruit? aut quomodo attestatione Pauli recta putabimus, quae per semetipsum Dominus non recta definivit? Sed utraque haec citius quam non sint diversa cognoscimus, si ejusdem Dominicae sententiae subtilius verba pensemus; quae nimirum cum diceret: Non estis locuti coram me rectum, illico adjunxit: Sicut servus meus Job. Liquet ergo quia quaedam in eorum dictis recta sunt, sed melioris comparatione superantur. Nam inter alia quae irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Job fortes sententias proferunt, sed comparatae dictis fortioribus vim fortitudinis amittunt. Mira autem sunt multa quae dicunt, nisi in sancti viri adversitatem dicerentur. In semetipsis igitur magna sunt, sed quia justum virum transfigere appetunt, ejusdem magnitudinis pondus perdunt; quia et quamlibet forte, frustra jaculum mittitur, ut dura saxa feriantur; eo namque obtusum longius

dissilit, quo intortum fortiter venit. Igitur amicorum Job dicta licet in quibusdam valde sint fortia, cum tamen sancti viri fortem vitam ferunt, cunctum sui acuminis mucronem retundunt. Quia ergo et in semetipsis magna sunt, sed contra beatum Job nullo modo assumi debuerunt; et Paulus haec ex virtute pensans, in auctoritate proferat; et iudex quia incaute prolata sunt, ex personae qualitate reprehendat.

28. Illae, ut quaedam habent recta et alia perversa, haereticis congruunt.---Sed quia eosdem amicos beati Job haereticorum tenere speciem superius diximus, nunc eorum verba quomodo haereticis congruant indagemus. Quaedam namque valde recta sentiunt, sed tamen inter haec ad perversa dilabuntur. Habent quippe hoc haeretici proprium, ut malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant. Si enim semper prava dicerent, citius in sua pravitate cogniti, quod vellent, minime persuaderent. Rursum, si semper recta sentirent, profecto haeretici non fuissent. Sed dum fallendi arte ad utraque deserviunt, et ex malis bona inficiunt, et ex bonis mala, ut recipiantur, abscondunt; sicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit; dumque hoc quod dulce est primo attactu delibatur, etiam illud quod est mortiferum indubitanter absorbetur. Itaque haeretici permiscent recta perversis, ut ostendendo bona, auditores sibi attrahant; et exhibendo mala, latenti eos peste corrumpant. Aliquando tamen praedicatione sanctae Ecclesiae atque exhortatione correcti, ab hac sensus sui diversitate salvantur. Unde et amici Job reconciliationis suae sacrificium ejusdem sancti viri manibus offerunt, atque ad superni judicis gratiam vel addicti revocantur. Quos bene in Evangelio illa decem leprosum mundatio designat (Luc. XVII, 15). In lepra quippe et pars cutis in fulgorem ducitur, et pars in colore sano retinetur. Leprosi itaque haereticos exprimunt, quia dum rectis prava permiscent, colorem sanum maculis aspergunt. Unde et bene ut salventur, clamant, Jesu

praeceptor. Quia enim in ejus verbis se errasse significant, hunc salvandi humiliter praeceptorem vocant; cumque ad cognitionem praeceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt. Sed quia in amicorum dictis praefationem expositionis paulo longius duximus, ipsa jam eorum verba subtiliter pensemus. Sequitur:

CAPUT XII

CAP. IV. VERS. 1, 2.---Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: Si coeperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies.

29. Haereticorum verba blanda primum, post aspera.---Jam superius dicta sunt quae his vocabulorum interpretationibus exprimantur. Quia ergo festine ad indiscussa tendimus, prolata replicare devitamus. Hoc itaque est solerter intuendum, quod ii qui haereticorum speciem tenent, loqui molliter inchoant, dicentes: Si coeperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies. Exasperare quippe haeretici auditores suos in exordio locutionis suae metuunt, ne vigilanter audiantur, eorumque valde tristitiam declinant, ut negligentiam capiant. Et pene semper blanda sunt quae proponunt; sed aspera quae prosequendo subinferunt. Unde et nunc amici Job a reverentia mansuetae locutionis incipiunt, sed usque ad jacula asperrimae invectionis erumpunt; quia et radices spinarum molles sunt, sed tamen ex ipsa sua mollitie proferunt unde pungunt. Sequitur:

CAPUT XIII

VERS. 2.---Sed conceptum sermonem tenere quis possit?

30. Verba prava alii concipiunt et proferunt, alii concepta reprimunt, alii nec concipiunt.---Tria sunt

hominum genera, quae gradatim ductis a se qualitatibus dissident. Sunt namque alii qui et ad loquendum prava concipiunt, a locutione sua nulla silentii gravitate refrenantur. Et sunt alii qui cum prava concipiunt, magno se silentii vigore restringunt. Et sunt nonnulli qui, virtutum usu roborati, usque ad eam celsitudinem provehuntur, ut ad loquendum, ne in corde quidem perversa concipiant, quae silendo compescant. Eliphaz itaque ex quo sit ordine, ostenditur, qui conceptum sermonem tenere se non posse testatur. Qua in re et illud innotuit, quod se loquendo offensurum novit. Neque enim retinere verba quae non potest vellet, nisi per haec se vulnera inferre praenosceret. Boni enim viri freno consilii retinent praecipitationem verbi, et caute considerant ne relaxantes linguae lasciviam auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Unde bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum (Prov. XVII, 14). Aqua quippe dimittitur, cum linguae fluxus effrenatur. Sed dimissor aquae jurgiorum caput efficitur, quia per linguae incontinentiam, discordiae origo propinatur. Pravi igitur sicut in sensu leves sunt, ita in locutione praecipites, et reticere pertractando negligunt quae loquantur. Sed quod levis conscientia concipit, levior protinus lingua prodit. Unde nunc Eliphaz ex suo experimento colligit, quod desperate de omnibus sentit, dicens: Sed conceptum sermonem tenere quis possit? Sequitur:

CAPUT XIV

VERS. 3, 4.---Ecce docuisti plurimos, et manus lassas roborasti; vacillantes confirmaverunt sermones tui, et genua trementia confortasti.

31. Quantus Job fuerit, cujus laudes nec silere valet qui crimen ingerere conatur.---Si ipse historiae textus aspicitur, magna est lectoris utilitas, quod ab amicis jurgantibus in beato Job pro laceratione vitiorum,

virtutum praeconia proferuntur. Numquam quippe est tam robustum vitae testimonium, quam cum ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur. Pensemus autem cujus celsitudinis iste vir fuerit, qui indoctos docens, lassos roborans, vacillantesque confirmans, inter curas domus, inter multiplicium rerum custodiam, inter affectus pignorum, inter studia tot laborum, erudiendis se caeteris impendit. Et illa quidem occupatus exercuit, sed tamen liber magisterio doctrinae militavit. Temporalia regendo disposuit; aeterna praedicando nuntiavit; vitae rectitudinem et agendo videntibus ostendit, et loquendo audientibus ingessit. Sed sive haeretici, seu perversi quilibet, cum bona justorum referunt, haec in argumentum criminis inflectunt. Inde namque Eliphaz contra beatum Job occasionem objurgationis colligit, unde laudanda narravit. Nam sequitur:

CAPUT XV

VERS. 5.---Nunc autem venit super te plaga, et defecisti; tetigit te, et conturbatus es.

32. Perversi bonorum vitam duobus modis impetunt.--
 -Perversi quique duobus modis bonorum vitam impetunt, quia aut prava eos dicere asserunt, aut recta non servare quae dicunt. Unde et beatus Job inferius ab amicis suis de locutione reprehenditur; nunc autem recta dixisse, sed haec non servasse laceratur. Ab iniquis ergo modo bonorum locutio, modo actio reprobatur, quatenus aut reprehensa lingua taceat, aut ejusdem linguae suae adjudicata testimonio, in crimine vita succumbat. Et notandum quod prius laudes linguae inferunt, et postmodum de vitae infirmitate conqueruntur. Iniqui etenim, ne publice pravi videantur, loquuntur aliquando bona de justis, quae esse jam cognita et aliis noverunt. Sed sicut praediximus, haec ipsa protinus ad cumulum reatus pertrahunt, et credendum sibi in contrariis, ex eo quod et prospera loquebantur, ostendunt; tantoque mala

quasi verius insinuant, quanto et bona quasi devote laudabant. Ad usum ergo intorquent criminis voces favoris, dum justorum vitam inde post gravius vulnerant, unde hanc paulo ante specie tenus defendebant. Saepe autem eorum bona quae prius habita despiciunt, haec postmodum quasi perdita mirantur. Unde et Eliphaz sancti viri virtutes, quia amissas asserit, enumerando subjungit, dicens:

CAPUT XVI

VERS. 6.--- Ubi est timor tuus, fortitudo tua, et patientia tua, et perfectio viarum tuarum?

33. Virtutum quatuor gradus.---Quae nimirum cuncta ei sententiae subrogat, quam praemisit, dicens: Nunc autem venit super te plaga, et defecisti; tetigit te, et conturbatus es. Omnia ergo simul interisse asserit, in eo quod beatum Job turbatum flagello reprehendit. Sed intuendum valde est, quia quamvis inconvenienter increpat, congruenter tamen ordines virtutum narrat. Quatuor quippe gradibus vitam beati Job virtutes enumerando distinxit, dum et timori fortitudinem, et fortitudini patientiam, et patientiae perfectionem junxit. In via etenim Dei a timore incipitur, ut ad fortitudinem veniatur. Nam sicut in via saeculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit; et sicut in via saeculi timor debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinem gignit, Salomone attestante, qui ait: In timore Domini fiducia fortitudinis (Prov. XIV, 26). Timori quippe Domini inesse fiducia fortitudinis dicitur, quia nimirum mens nostra tanto valentius terrores rerum temporalium despicit, quanto se auctori eorundem temporalium veracius per formidinem subdit. Quae in timore Domini constituta, non invenit extra quod metuat, quia dum recto metu conditori omnium jungitur, potestate quadam supra omnia sublevatur. Fortitudo autem nonnisi in adversitate ostenditur, unde et mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tanto enim se unusquisque ad fortitudinem

profecisse verius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat. Nam minus in se convaluit, quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo quod ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suae gladio confossus jacet. Quia vero perfectio de patientia nascitur, statim post patientiam, viarum perfectio subinfertur. Ille enim vere perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens deserit, ipse sibi testis est quod perfecte necdum proficit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras (Luc. XXI, 19). Quid est enim animas possidere, nisi perfecte in omnibus vivere, cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominari? Qui igitur patientiam tenet, animam possidet; quia inde contra adversa omnia fortis efficitur, unde sibi et semetipsum vincendo dominatur. Et quo se laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit; quia cum in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria invictum parat. Sed quia Eliphaz invehendo corripuit, nunc aliqua velut exhortando subjungit, dicens:

CAPUT XVII

VERS. 7.---Recordare, obsecro, quis unquam innocens perit? aut quando recti deleti sunt?

34. Saepe innocentes et rectos hic perire et deleri.--- Sive haeretici, quorum amicos beati Job tenere speciem diximus, sive perversi quilibet, quam inordinate redarguunt, tam reprehensibiliter exhortantur. Ait namque: Quis unquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt? Saepe quippe hic et innocentes pereunt, et recti funditus delentur; sed tamen ad aeternam gloriam pereundo servantur. Si enim nullus innocens periret, Propheta non diceret: Justus periit, et nemo est qui recogitet (Isai. LVII, 1). Si rectos Deus providendo non raperet, nequaquam de justo Sapia dixeret: Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus (Sap. IV, 11). Si

justos animadversio nulla percuteret, Petrus minime praenuntiaret, dicens: Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei (I Pet. IV, 17). Illi ergo veraciter recti sunt, qui amore supernae patriae ad cuncta praesentis vitae adversa praeparantur. Nam qui pro aeternis bonis mala hic perpeti metuunt, videlicet recti non sunt. Sed Eliphaz vel deleri rectos, vel innocentes hic perire non aestimat, quia saepe hi qui non spe coelestis gloriae, sed pro terrena Deo retributione deserviunt, ipsi sibimet fingunt quod quaerunt; et docere praesumentes, cum terrenam securitatem praedicant, cunctis suis laboribus ostendunt quid amant. Sequitur:

CAPUT XVIII

VERS. 8, 9.---Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, et seminant dolores, et metunt eos, flante Deo perisse, et spiritu irae ejus esse consumptos.

35. Dolores seminant ac metunt. Cur malos Deus aliquando toleret, aliquando statim feriat.---Dolores seminare, est fraudulenta dicere; dolores autem metere, est dicendo praevalere. Vel certe dolores seminant, qui perversa agunt; dolores metunt, cum de eadem perversitate puniuntur. Fructus quippe doloris est retributio damnationis. Sed cum protinus subinfertur quia qui dolores seminant et metunt, flante Deo pereunt, et irae ejus spiritu consumuntur, hoc loco doloris messio, non jam poena, sed adhuc perfectio iniquitatis ostenditur, quia ex divinae irae spiritu, ejusdem messionis poena subrogatur. Seminant ergo hic dolores et metunt, quia iniqua sunt quae faciunt, et in ipsa iniquitate prosperantur; sicut de iniquo per Psalmistam dicitur: Polluuntur viae ejus in omni tempore; auferuntur judicia tua a facie ejus, omnium inimicorum suorum dominabitur (Psal. X, 5, sec. Heb.). De quo paulo post subditur: Sub lingua ejus labor et dolor (Ibid., 7). Dolores itaque seminat, cum perversa agit; dolores metit, cum ex eisdem

perversitatibus temporaliter excrescit. Quomodo ergo flante Deo pereunt, qui plerumque diu hic subsistere, et justis feliciter, permittuntur? Hinc namque de illis iterum per Psalmistam dicitur: In laboribus hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur (Psal. LXXII, 5). Hinc Jeremias ait: Quare via impiorum prosperatur (Jerem. XII, 1). Quia enim, sicut scriptum est, Dominus patiens redditor est (Eccli. V, 4), saepe diu tolerat quos in perpetuum damnat; nonnumquam vero concite percutit, qui pusillanimitati innocentium consolando concurrat. Aliquando ergo omnipotens Deus diu praevalere iniquos patitur, ut justorum mundus vita purgetur. Aliquando vero injustos celeriter trucidat, eorumque interitu innocentium corda confirmat. Si enim nunc omnes male agentes percuteret, extremum jam iudicium quibus exhiberet? Si autem nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare credidisset? Nonnumquam ergo iniquos ferit, ut ostendat quia inulta mala non deserit. Nonnumquam vero iniquos diu tolerat, ut considerantibus insinuet, ad quod eos iudicium reservet.

36. Iniquos deleri quo sensu falsum, quo verum.--- Haec itaque sententia deletionis iniquorum, si non cum fine praesentis saeculi de cunctis generaliter dicitur, ex magna parte procul dubio veritatis virtute evacuatur. Sed tunc vera erit, cum jam iniquitatis dilatio non erit. Quae hoc fortasse modo intelligi rectius potest, quoniam nec innocens perit, nec rectus deletur; quia etsi carne hic atteritur, in conspectu aeterni iudicis vera salute reparatur. Et qui seminant dolores et metunt, flante Deo pereunt; quia quanto hic altius perverse agendo proficiunt, tanto durius subsequenti damnatione feriuntur. Sed cum eidem sententiae praemittitur, Recordare, videlicet patet quia transacta res ad mentem reducit, non autem futura nuntiatur. Tunc ergo Eliphaz verius diceret, si haec de iniquis generaliter fieri extrema animadversione credidisset.

37. Flare Deus apte dicitur, cum vindictam retribuit. Tunc qui in se tranquillus, pereuntibus videtur turbulentus.---Sed hoc quod flare Deus dicitur, urget ut subtilius discernatur. Nos quippe cum flamus, aerem ab exterioribus introrsus trahimus, et introrsus tractum hunc exterius reddimus. Flare ergo Deus in vindictae retributione dicitur, quia ab exterioribus causis introrsus iudicii consilium concipit, et ab interno consilio extrorsus sententiam emittit. Quasi flante Deo, ab exterioribus aliquid introrsus trahitur, quando foras mala nostra conspicit, et intus iudicium disponit. Et rursus, quasi flante Deo, ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interno conceptu consilii, exterius iudicium damnationis infertur. Bene itaque dicitur quod qui dolores seminant, flante Deo pereunt; quia unde foris perversa faciunt, inde ab intimis recte feriuntur. Vel certe cum flare Deus dicitur, quia et statim irae ejus spiritus subinfertur, appellatione flatus illius potest ipsa ejus animadversio designari. Nos quippe cum irascimur, flatu furoris inflamamur. Ut ergo vindictam cogitans Dominus demonstretur, flare irascendo dicitur; non quo ipse in natura sua mutabilitatis vicissitudinem recipiat, sed quo post longam patientiam, quando vindictam peccatoris exsequitur, is qui in semetipso tranquillus est, pereuntibus turbulentus videtur. Mens quippe reproba, quia adversum suis actibus iudicem conspicit, quasi commotus ei ostenditur, quia in conspectu illius suo reatu ipsa turbatur. Sed postquam quasi clementer admonuit, aperte increpationis verba subjungit, dicens:

CAPUT XIX

VERS. 10.---Rugitus leonis, et vox leaenae, et dentes catulorum leonum contriti sunt.

38. Dura in Job Eliphaz verba.---Quid enim rugitum leonis appellat, nisi, ut paulo ante praemisimus, severitatem viri? quid vocem leaenae, nisi loquacitatem

conjugis? quid dentes catulorum leonum, nisi edacitatem prolis? Quia enim filii convivantes extincti sunt, dentium expressione signantur. Quae cuncta dum contrita Eliphaz rigidus exsultat, quasi jure damnata denuntiat. Cujus adhuc duritiam increpationis ingeminat, cum subjungit:

CAPUT XX

VERS. 11.---Tigris periit, eo quod non haberet praedam, et catuli leonum dissipati sunt.

39. Tigris varia ac rapax hypocritas apte significat.--- Quem enim nomine tigridis, nisi beatum Job nota varietatis signat, vel aspersum maculis simulationis? Omnis namque simulator in eo quod videri rectus appetit, mundum se per omnia non ostendit; quia dum virtutes quasdam per hypocrisin assumit, et occulte semetipsum vitiis subjicit, quaedam latentia vitia repente in faciem erumpunt, et superductae simulationis, quasi visionis corium, ex admistione sua varium ostendunt; ut plerumque sit mirum cur homo, qui tantis virtutibus pollere cernitur, etiam tam reprobis actibus inquinetur. Sed nimirum omnis hypocrita tigris est, quia dum mundus color de simulatione ducitur, vitiorum nigredine interrumpente variatur. Saepe enim dum de castitatis munditia extollitur, sorde avaritiae foedatur. Saepe dum virtute largitatis speciosus ostenditur, luxuriae maculis inquinatur. Saepe dum castitatis atque largitatis decore vestitur, velut ex zelo justitiae, crudelitatis atrocitate fuscatur. Saepe largitate, castitate, pietate ex pulchra visione induitur, sed interfusa obscuritate superbiae notatur. Sicque fit ut intermistis vitiis dum mundam in se speciem hypocrita non ostendit, quasi unum colorem tigris habere nequaquam possit. Quae videlicet tigris rapit praedam, quia humani sibi favoris usurpat gloriam. Qui enim rapta laude extollitur, quasi praeda satiatur. Bene autem hypocritarum laus praeda dicitur. Praeda quippe est, cum aliena violenter auferuntur. Omnis autem

hypocrita, quia vitam justitiae simulans, justorum sibi laudem arripit, alienum profecto est quod tollit. Eliphaz itaque, quia beatum Job incolumitatis suae tempore laudanda egisse cognovit, percussione subsequente, haec illum tenuisse per hypocrisin credidit, dicens: Tigris periit, eo quod non haberet praedam. Ac si aperte dicat: Varietas tuae simulationis extincta est, quia et adulatio laudis ablata est; et jam tua hypocrisis praedam non habet, quia percussa divinitus, humanis favoribus caret.

40. Myrmicoleon eos adumbrat qui timidi in fortiores, audaces in parvos sunt.---Translatione autem Septuaginta interpretum nequaquam tigris dicitur, sed, Myrmicoleon periit, eo quod non haberet praedam. Myrmicoleon quippe parvum valde est animal, formicis adversum, quod se sub pulvere abscondit, et formicas frumenta gestantes interficit, interfectasque consumit. Myrmicoleon autem Latine dicitur, vel formicarum leo, vel certe expressius formica pariter et leo. Recte autem formica et leo nominatur, quia sive volatilibus, seu quibuslibet aliis minutis animalibus formica est, ipsis autem formicis leo. Has enim quasi leo devorat, sed ab illis quasi formica devoratur. Cum igitur Eliphaz dicit: Myrmicoleon periit, quid in beato Job sub myrmicoleontis nomine, nisi pavorem et audaciam reprehendit? Ac si ei aperte dicat: Non injuste percussus es, quia contra erectos timidus, contra subditos audax fuisti. Ac si aperte dicat: Contra astutos te formido pressit, contra simplices temeritas inflavit. Sed praedam jam myrmicoleon non habet, quia timida tua elatio dum verberibus premitur, ab aliena laesione prohibetur. Sed quia amicos beati Job haereticorum tenere speciem diximus, urget necessario, ut haec eadem Eliphaz verba quomodo etiam typice sentienda sint intinemus.

CAPUT XXI

VERS. 10.---Rugitus leonis, et vox leaenae, et dentes catulorum leonum contriti sunt.

SENSUS ALLEGORICUS.---41. Eadem re in Scripturis figurantur diversa.---Quia natura uniuscujusque rei ex diversitate componitur, in sacro eloquio per rem quamlibet licite diversa figurantur. Habet quippe leo virtutem, habet et saevitiam. Virtute ergo Dominum, saevitia diabolus signat. Hinc enim de Domino dicitur: Vicit leo de tribu Juda, radix David (Apoc. V, 5). Hinc de diabolo scriptum est: Adversarius vester diabolus, sicut leo rugiens circuit, quaerens quem devoret (I Pet. V, 8). Leaenae autem nomine aliquando sancta Ecclesia, aliquando Babylonia designatur. Pro eo enim quod contra adversa audax est, leaena Ecclesia dicitur; sicut ejusdem beati Job vocibus approbatur, qui derelictam ab Ecclesia Judaeam indicans, ait: Non calcaverunt eam filii institorum, nec pertransivit per eam leaena (Job. XXVIII, 8). Aliquando vero leaenae nomine hujus mundi civitas, id est Babylonia, exprimitur, quae contra vitam innocentium immanitate crudelitatis efferatur, quae antiquo hosti, quasi saevissimo leoni sociata, perversae persuasionis ejus semina concipit, et reprobos ex se filios ad similitudinem illius, quasi crudeles catulos gignit. Catuli autem leonum sunt quilibet reprobi, ad iniquam vitam, malignorum spirituum errore generati: qui et simul omnes universam mundi civitatem, quam praediximus, Babyloniam faciunt, et tamen iidem singuli Babyloniae filii, quasi non leaena, sed leaenae catuli vocantur. Sicut enim Sion tota simul Ecclesia dicitur, filii autem Sion sanctorum quique singuli memorantur, ita et filii Babyloniae singuli quique reprobos, et eadem Babylonia simul omnes reprobi vocantur.

42. Sancti tentationes metuunt; haeretici de sua sanctitate securi contemnunt.---Sed sancti viri quandiu in hac vita sunt, semetipsos sollicita circumspectione custodiunt, ne leo circuiens insidiando subripiat, id est,

antiquus hostis sub aliqua imagine virtutis occidat; ne leaenae vox auribus obstrepat, id est, ne Babyloniae gloria sensum ab amore patriae coelestis avertat; ne catulorum leonum dentes mordeant, id est, ne reproborum persuasio in corde conualescat. At contra haeretici jam quasi de sanctitate securi sunt, quia vitae suae meritis cuncta se superasse suspicantur. Unde et nunc dicitur: Rugitus leonis, et vox leaenae, et dentes catulorum leonum contriti sunt. Ac si aperte diceretur: Nos ideo nullis flagellis atterimur, quia et virtutem antiqui hostis, et cupiditatem terrenae gloriae, et persuasiones reproborum omnium vitae meritis superando calcamus. Unde adhuc subditur:

CAPUT XXII

VERS. 11.---Tigris periit, eo quod non haberet praedam, et catuli leonum dissipati sunt.

43. Satan et leo recte vocatur, et tigris et myrmicoleon. Haeretici quasi de victo Satana gloriantur.--
-Hunc vocabulo tigridis repetit quem leonis appellatione signavit. Satan quippe et propter crudelitatem leo dicitur, et propter multiformis astutiae varietatem non incongrue tigris vocatur. Modo enim se sicut est perditus humanis sensibus objicit, modo quasi angelum lucis ostendit. Modo stultorum mentes blandiendo persuadet, modo ad culpam terrendo pertrahit. Modo suadere vitia aperte nititur, modo in suis suggestionibus sub virtutis specie palliatur. Haec itaque bellua, quae tanta varietate respergitur, jure tigris vocatur, quae apud Septuaginta interpretes, ut praefati sumus, myrmicoleon dicitur. Quod videlicet animal absconsum pulvere, formicas, ut diximus, frumenta gestantes interficit; quia nimirum apostata angelus in terram de coelis projectus, justorum mentes, quae bonorum sibi operum refectionem praeparant, in ipso actionis itinere obsidet; cumque eas per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improvisus necat.

Recte autem myrmicoleon, id est, leo et formica dicitur, Formicis enim, ut diximus, leo est, volatilibus formica, quia nimirum antiquus hostis sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim ejus suggestionibus assensus praebetur, quasi leo tolerari nequaquam potest; si autem resistitur, quasi formica atteritur. Aliis ergo leo est, aliis formica; quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spirituales vero infirmitatem illius pede virtutis calcant. Haeretici igitur, quia de sanctitatis praesumptione superbiunt, quasi exsultantes dicunt: Myrmicoleon, vel certe tigris, periit, eo quod non haberet praedam. Ac si aperte dicant: Vetustus adversarius in nobis praedam non habet, quia quantum ad nostra studia jam victus jacet. Idcirco autem myrmicoleontis appellatione vel tigridis repetitur, qui jam contrito leonis rugitu fuerat designatus, quia quidquid per gaudium dicitur, saepe replicatur. Voces quippe ingeminat animus cum exultat. Unde et veraci laetitia Psalmista crebro repetit hoc, quod se exauditum esse cognovit, dicens: Exaudivit Dominus vocem fletus mei; exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam assumpsit (Psal. VI, 9, 10).

44. Sancti de domitis vitiis cum timore gaudent. Hypocritae vel uno superato se perfectos putant.---Sed sancti viri cum de quibusdam se vitiis ereptos hilarescunt, magno se metu etiam in ipsa exultatione concutiunt; quia etsi jam de cujuslibet procella tempestatis erepti sunt, esse se tamen adhuc in incerti maris dubiis fluctibus sciunt: et sic spe exsultant, ut pavore trepident; sic pavore trepidant, ut spei fiducia exsultent. Unde per eundem Psalmistam dicitur: Servite Domino in timore, et exsultate ei cum tremore (Psal. II, 11). At contra, qui de specie sanctitatis intumescunt, cum unum quodlibet vitium superant, mox mentem in superbiam erigunt, et quasi de vitae suae perfectione gloriantur; et pro eo quod fortasse semel a periculo tempestatis erepti sunt, jam quia in mari navigent, obliviscuntur: magnos se in

omnibus aestimant, et vicisse se antiquum adversarium funditus putant; infra se cunctos respiciunt, quia se per sapientiam transcendere omnes arbitrantur. Unde subditur:

CAPUT XXIII

VERS. 12.---Porro ad me dictum est verbum absconditum.

45. Haeretici novum et occultam doctrinam affectant, cur.---Verbum absconditum haeretici audire se simulant, ut auditorum mentibus quamdam praedicationis suae reverentiam obducant. Unde et latenter praedicant, quatenus eorum praedicatione tanto sancta, quanto et occulta videatur. Communem autem scientiam habere refugiunt, ne caeteris aequales aestimentur; et quaedam nova semper exquirunt, quae dum alii nesciunt, apud imperitorum mentes ipsi de scientiae singularitate gloriantur. Quam, ut diximus, occultam insinuant, quia scilicet ut miram ostendere valeant, hanc se latenter percepisse confirmant. Unde apud Salomonem haeticorum speciem mulier tenens, dicit: Aquae furtivae dulciores sunt, et panis absconditus suavior (Prov. IX, 17). Unde hic quoque subditur: Et quasi furtive suscepit auris mea venas susurrii ejus. Furtive susurrii venas percipiunt, quia socialis scientiae gratiam deserentes, ad hanc nequaquam per ostium ingrediuntur, Domino attestante, qui ait: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro (Joan. X, 1, 2). Venas itaque divini susurrii furtive suscipit, qui ad percipiendam virtutis ejus notitiam, deserto publicae praedicationis ostio, pravae intelligentiae rimas quaerit. Quia vero fur et latro, qui intrat aliunde, et tenebras diligit, et claritatem luminis perhorrescit, recte subjungitur:

CAPUT XXIV

VERS. 13.---In horrore visionis nocturnae, quando solet sopor occupare homines.

46. Ut alta esse ostendant quae docent, ea se vix capere declarant. Modo de sapientiae singularitate extolluntur.---Saepe haeretici dum altiora dicere conantur, ipsi sibi testes sunt quia quae proferunt, vera non sunt. In nocturna quippe visione dubie cernitur. Rimas ergo susurrii in pavore nocturnae visionis se percepisse asserunt, quia ut quae docent alta aliis ostendant, vix ea se capere posse denuntiant. Sed hinc colligendum est quomodo audientibus certa esse poterunt, quae ipsi dubie viderunt. Miro ergo ordine cum alta loquentes profluunt, in patefactione stultitiae, ipsis suae altitudinis vocibus ligantur. Quantum vero de singularitate sapientiae elevantur, ostenditur cum protinus subdit: Quando solet sopor occupare homines. Ac si aperte ab haeticis diceretur: Cum homines inferius dormiunt, nos ad percipienda superna vigilamus, quia ea nobis nota sunt, ad quae videlicet cognoscenda caeterorum hominum corda torpentia non assurgunt. Ac si apertius dicant: In quibus intelligentia nostra se erigit, reliquorum hominum sensus dormit. Nonnumquam vero cum hoc despici ab auditore conspiciunt, semetipsos simulant timere quod dicunt. Unde subditur:

CAPUT XXV

VERS. 14.---Pavor tenuit me et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt.

47. Modo pavidos se simulant.---Quia enim de doctrinae suae altitudine miri videri appetunt, quasi pertimescunt quae fingunt; et cum minoris laboris sit audire quam dicere, ad ea proferenda audaces sunt, quae scilicet astruunt quia ipsi vix audire potuerunt. Unde adhuc subditur:

CAPUT XXVI

VERS. 15, 16.---Et cum spiritus me praesente transiret, inhorruerunt pili carnis meae; stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum.

48. Modo fingunt in se incomprehensibilia novisse.--- Ut incomprehensibilia se cognovisse indicent, non stetisse, sed transisse coram se spiritum narrant; et vultum se vidisse incognitum simulant, ut esse se ei cognitos qui ab humana mente cognosci non valet ostendant. Ubi adhuc subditur:

CAPUT XXVII

VERS. 16.---Imago coram oculis meis, et vocem quasi aurae lenis audivi.

49. Deum intueri spiritaliter nequeunt, neque tamen semper errant. Quaedam vera et sublimia loquuntur.--- Saepe haeretici Deum sibi imaginaliter fingunt quem intueri spiritaliter nequeunt; ejusque vocem quasi aurae lenis audire se perhibent, quia ad secreta illius cognoscenda, quasi esse se caeteris familiariores gaudent. Non enim ea docent quae Deus publice loquitur, sed quae eorum auri quasi latenter aspirantur. Haec igitur diximus, ut quid sub haeticorum specie in Eliphaz sermonibus sentiendum sit intinemus. Sed qui amici beati Job tanti viri amici non essent, nisi manifeste aliquid ex veritate didicissent, quia quamvis in sentiis correptionis errant, in veritatis tamen cognitione non in toto titubant: haec eadem paulo superius verba replicemus, ut subtilius discernamus quomodo ea quae de perceptione veritatis dicuntur, a recte sentientibus proferri veraciter possint. Nonnumquam vero haeretici vera quaedam et sublimia loquuntur, non quod haec divinitus ipsi percipiunt, sed quod ex sanctae Ecclesiae contentione didicerunt; neque haec ad profectum

conscientiae, sed ad scientiae ostentationem trahunt. Unde fit plerumque ut alta sciendo dicant, sed vivendo quae dicunt nesciant. Sive igitur ex haereticorum specie, videlicet non vitam scientiae, sed verba tenentium, seu certe ex persona amicorum beati Job, qui de cognitione veritatis potuerunt procul dubio percipiendo experiri, quod studuerunt docendo eloqui, haec eadem quae transcurrimus, subtilius dicta disseramus; ut dum sollicite Eliphaz sermo discutitur, quantae scientiae fuerit, demonstretur; quamvis in eadem scientia humilitatem non tenuit, qui commune bonum sibi specialiter arrogavit. Ait namque:

CAPUT XXVIII

VERS. 12.---Porro ad me dictum est verbum absconditum.

ALLEGORICUS SENSUS.---50. Verbum absconditum, Dei Filius, vel Spiritus sancti locutio. Haec a paucis percipitur. Sentiri potest, non exprimi.---Verbum quippe absconditum, invisibilis Filius vocatur, de quo Joannes ait: In principio erat Verbum. Quod ipse quoque absconditum insinuat, dum subjungit: Et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Sed hoc verbum absconditum electorum mentibus dicitur, cum potestas unigeniti Filii credentibus manifestatur. Potest etiam per verbum absconditum, allocutio intimae aspirationis intelligi; de qua Joannes dicit: Unctio ejus docet vos de omnibus (I Joan. II, 27). Quae nimirum aspiratio humanam mentem contingendo sublevat, et temporales cogitationes deprimens, aeternis hanc desideriis inflamat, ut nihil ei jam, nisi quae superna sunt, libeat, et cuncta quae inferius de humana perstrepunt corruptione contemnat. Absconditum ergo verbum audire, est locutionem sancti Spiritus corde concipere. Quae profecto sciri non potest, nisi a quo haberi potest. Unde et Veritatis voce de hac abscondita locutione dicitur: Ego rogabo Patrem, et alium

Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere (Joan. XIV, 16). Sicut enim isdem Paraclitus post Mediatoris ascensum, alius humani generis consolator, in semetipso invisibilis est; ita omnem, quem repleverit, ad desideranda invisibilia accendit. Et quoniam mundana corda sola visibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda invisibilia non assurgit. Saeculares etenim mentes quanto se foras per desideria dilatant, tanto ad receptionem illius sinum cordis angustant. Et quoniam valde in humano genere pauci sunt, qui a desideriorum temporalium sorde purgati, ad perceptionem sancti Spiritus ipsa hac purgatione dilatentur, verbum hoc absconditum dicitur, quia illud a quibusdam procul dubio in corde percipitur, quod a maxima hominum parte nescitur. Vel certe haec ipsa afflatio sancti Spiritus absconditum verbum est, quia sentiri potest, sed strepitu locutionis exprimi non potest. Cum igitur divina aspiratio sine strepitu mentem sublevat, verbum absconditum auditur, quia sermo Spiritus in aure cordis silenter sonat. Unde et subditur:

CAPUT XXIX

IBID.---Et quasi furtive suscepit auris mea venas susurrii ejus.

51. Mentem quaerit a visibilibus abstractam. Quam variis modis eam alloquatur.---Venas susurrii superni auris cordis furtive suscipit, quia subtilitatem locutionis intimae afflata mens et raptim et occulte cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus desideriis abscondat, interna non penetrat. Et occultatur ut audiat, et audit ut occultetur; quia et subtracta a visibilibus, invisibilia conspicit, et repleta invisibilibus, visibilia perfecte contemnit. Notandum vero quod non ait: Quasi furtive suscepit auris mea susurrium ejus; sed venas susurrii ejus. Susurrium quippe occulti verbi, est haec ipsa locutio aspirationis

internae. Venae autem susurrii dicuntur causarum origines, quibus haec ipsa aspiratio ad mentem ducitur. Quasi enim venas susurrii sui aperit, cum nobis Deus latenter insinuat, quibus modis ad nostrae intelligentiae aurem venit. Aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit; aliquando praesentia quam nulla sint ostendit, et ad aeterna diligenda desiderium erigit; aliquando prius aeterna indicat, ut post temporalia vilescant. Aliquando nostra nobis mala aperit, et ad hoc nos usque, ut alienis etiam malis doleamus, extendit. Aliquando mala aliena nostris obtutibus objicit, et compunctos mirabiliter a nostra pravitate nos corrigit. Venas itaque divini susurrii furtive audire, est occultos divinae aspirationis modos tenuiter et latenter agnoscere.

52. Susurrat nobis Deus, quia non se plene manifestum facit. Per creata opera velut per quasdam rimas se admirandum praebet.---Quamvis adhuc vel susurrium, vel venas susurrii intelligere aliter valemus. Qui enim susurrat, occulte loquitur, et vocem non exprimit, sed imitatur. Nos igitur quousque carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem divinae potentiae, sicut in se incommutabilis manet, videmus: quia acies infirmitatis nostrae non sustinet hoc quod de ejus aeternitatis radio super nos intolerabiliter fulget. Cum ergo se nobis omnipotens Deus per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, sed susurrat, quia etsi se plene non intimat, quiddam tamen de se humanae menti manifestat. Tunc autem nequaquam jam susurrat, sed loquitur, cum ejus nobis species certa revelatur. Hinc est enim quod in Evangelio Veritas dicit: Palam de Patre annuntiabo vobis (Joan. XVI, 26). Hinc Joannes ait: Videbimus eum sicuti est (I Joan. III, 2). Hinc Paulus dicit: Tunc cognoscam, sicut et cognitus sum (I Cor. XIII, 12). Nunc autem divinum susurrium tot ad nos venas habet, quot creatis operibus ipsa divinitas praesidet. Dum enim quae sunt cuncta creata cernimus, in creatoris

admiratione sublevamur. Nam sicut aqua leniter fluens, rimata per venas quaeritur, ut augeatur, tantoque se vastius fundit, quanto venas apertiores invenerit; ita nos dum studiose divinitatis notitiam ex creaturae ejus consideratione colligimus, quasi susurrii illius ad nos venas aperimus; quia per hoc quod factum cernimus, virtutem factoris admiramur; et per ea quae sunt in publico, illud ad nos emanat, quod latet in occulto. Quasi enim per quemdam ad nos sonitum erumpit, dum considerata nobis sua opera ostendit, in quo semetipsum utcumque indicat, dum quam sit incomprehensibilis manifestat. Quia igitur considerare eum digne non possumus, non ejus vocem, sed vix susurrium audimus. Plene enim quia perpendere neque ipsa quae sunt creata sufficimus, recte dicitur: Quasi furtive suscepit auris mea venas susurrii ejus. Projecti quippe a paradisi gaudiis, et caecitatis poena multati, vix susurrii venas apprehendimus, quia ipse quoque mira ejus opera raptim tenuiterque pensamus. Sciendum vero est, quia quanto virtutem illius mens sublevata considerat, tanto ejus rectitudinem repressa formidat. Unde et recte subjungitur:

CAPUT XXX

VERS. 13.---In horrore visionis nocturnae.

53. Mens eo amplius de suis factis trepidat, quo altius in Deum elevatur. Hinc Deum magis metuit et diligit.---Horror nocturnae visionis, est pavor occultae contemplationis. Humana etenim mens quo altius elevata, quae sint aeterna considerat, eo de factis temporalibus gravius tremefacta formidat; quia tanto se ream verius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse quod super se intermicat conspicit; sicque fit ut illuminata plus metuat, quia magis aspicit a veritatis regula per quanta discordat; eamque gravi formidine suos ipse profectus quatit, quae prius quasi securius nihil videbat. Quamvis

quantalibet virtute profecerit, non jam manifestum aliquid de aeternitate comprehendit, sed adhuc sub cujusdam caligine imaginationis conspicit. Unde et haec eadem, nocturna visio dicitur. In nocte quippe, sicut et superius diximus, dubie; in die autem constanter videmus. Quia igitur ad contemplandum interni solis radium, nubes sese nostrae corruptionis interserit, nec ad infirmos nostrae mentis oculos illud, sicut est, incommutabile lumen erumpit; adhuc Deum quasi in nocturna visione cernimus, cum procul dubio sub incerta contemplatione caligamus. Sed quamvis extremum de illo aliquid mens conceperit, in consideratione tamen ejus magnitudinis inhorrescit, et magis metuit, quia ipsis contemplationis ejus vestigiis se imparem sentit, atque ad se relapsa, eum arctius diligit, cujus miram dulcedinem ferre non valens, vix hanc sub incerta visione gustavit. Sed quia ad hujus sublevationis culmen minime pertingitur, nisi prius desideriorum carnalium importune perstrepens turba reprimatur, recte subjungitur:

CAPUT XXXI

IBID.---Quando solet sopor occupare homines.

54. Ad contemplationem non pervenitur nisi sopitis carnalibus desideriis. Somnus tribus modis accipitur.--- Quisquis ea quae mundi sunt agere appetit, quasi vigilat; quisquis vero internam quietem quaerens, hujus mundi strepitum fugit, velut obdormiscit. Sed prius sciendum est quia in Scriptura sacra figurate positus tribus modis somnus accipitur. Aliquando enim somno mors carnis, aliquando torpor negligentiae, aliquando vero exprimitur, calcatis terrenis desideriis, quies vitae. Somni namque vel dormitionis nomine carnis mors intimatur, sicut Paulus ait: Nolo vos ignorare fratres de dormientibus. Et paulo post: Ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo (I Thess. IV, 12). Somno rursum torpor negligentiae designatur, sicut ab eodem Paulo dicitur: Hora est jam

nos de somno surgere (Rom. XIII, 11). Et rursum: Evigilate, justi, et nolite peccare (I Cor. XV, 34). Somno quoque calcatis carnis desideriis quies vitae figuratur, sicut sponsae voce in canticorum Cantico dicitur: Ego dormio, et cor meum vigilat (Cant. V, 2); quia videlicet sancta mens quo se ab strepitu temporalis concupiscentiae comprimit, eo verius interna cognoscit; et tanto alacrius ad intima vigilat, quanto se ab exteriori inquietudine occultat. Quod bene per Jacob in itinere dormientem figuratur (Genes. XXVIII, 11), qui ad caput lapidem posuit, et obdormivit: a terra scalam coelo inhaerentem, innixum scalae Dominum, ascendentes quoque et descendentes angelos vidit. In itinere quippe dormire, est in hoc praesentis vitae transitu a rerum temporalium amore quiescere. In itinere dormire, est in dierum labentium cursu ab appetitu visibilium mentis oculos claudere: quos primis hominibus seductor aperuit, qui dixit: Scit enim Deus quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri (Genes. III, 5, 6). Unde et paulo post subditur: Tulit de fructu illius, et comedit; deditque viro suo, qui comedit, et aperti sunt oculi amborum. Culpa quippe oculos concupiscentiae aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos vero ascendentes et descendentes cernere, est cives supernae patriae contemplari, vel quanto amore auctori suo super semetipsos inhaereant, vel quanta compassione charitatis nostris infirmitatibus condescendant.

55. Ad contemplationem non sufficit a mundi actionibus quiescere, nisi et virtutes exerceantur.---Et notandum valde est quod ille dormiens angelos conspicit, qui in lapide caput ponit; quia nimirum ipse ab exterioribus operibus cessans, interna penetrat, qui intentamente, quae principale est [Graece, ὁ ἡγ μονικὸν] hominis, imitationem sui redemptoris observat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhaerere. Qui enim a praesentis vitae actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed

videre angelos nequeunt; quia caput in lapide tenere contemnunt. Sunt namque nonnulli qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirum torpore, non studio dormiunt; et idcirco interna non conspiciunt, quia caput non in lapide sed in terra posuerunt. Quibus plerumque contingit ut quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius in se immundae cogitationis strepitum per otium congerant. Unde sub Judaeae specie per Prophetam torpens otio anima defletur, cum dicitur: Viderunt eam hostes, et deriserunt Sabbata ejus (Thren. I, 7). Praecepto etenim legis ab exteriori opere in sabbato cessatur. Hostes ergo sabbata videntes irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt; ut unaquaeque anima quo remota ab externis actionibus servire Deo creditur, eo magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur. Sancti autem viri, qui a mundi operibus non torpore, sed virtute sopiuntur, laboriosius dormiunt, quam vigilare potuerunt, quia in eo quod actiones hujus saeculi deserentes superant, robusto conflictu quotidie contra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat, ne subacta otio ad desideria immunda frigescat, ne in ipsis bonis desideriis plus justo inferveat, ne sub discretionis specie sibimet parcendo, a perfectione languescat. Agit haec, et ab hujus mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, et per quietis studium virtutibus intenta, vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his quae exterius implicant studiose subtrahatur. Hinc est enim quod per semetipsam Veritas dicit: Nemo potest duobus dominis servire (Matth. VI, 24). Hinc Paulus ait: Nemo militans Deo, implicat se negotiis saecularibus, ut ei placeat, cui se probavit (II Tim. II, 4). Hinc per Prophetam Dominus admonens dicit: Vacate, et videte, quoniam ego sum Deus (Psal. XLV, 11). Quia igitur nequaquam notitia interna conspicitur, nisi ab externa implicatione cessetur, recte nunc verbi absconditi et divini susurrii tempus

exprimitur, cum dicitur: in horrore visionis nocturnae, quando solet sopor occupare homines, quia nimirum mens nostra nullo modo ad vim intimae contemplationis rapitur, nisi studiose prius a terrenorum desideriorum tumultu sopiatur. Sed humanus animus quadam suae contemplationis machina sublevatus, quo super se altiora conspicit, eo in semetipso terribilius contremiscit. Unde et apte subditur:

CAPUT XXXII

VERS. 14.---Pavor tenuit me, et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt.

56. Quo altius Dei rectitudinem contemplamur, eo de nostra magis formidamus.---Quid per ossa, nisi fortia acta signantur? De quibus et per Prophetam dicitur: Dominus custodit omnia ossa eorum (Psal. XXXIII, 21). Et saepe ea quae agunt homines, esse alicujus momenti aestimant, quia distractionis intimae quam sit subtile iudicium ignorant. Sed cum per contemplationem rapti superna conspiciunt, ab ipsa aliquo modo praesumptionis suae securitate liquefiunt; et tanto magis in divino conspectu trepidant, quanto nec bona sua digna ejus examine, quem conspiciunt, pensant. Hinc est etenim quod is qui fortia operando profecerat, per spiritum sublevatus clamabat: Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi (Psalm. XXXIV, 10)? Ac si diceret: Carnes meae verba non habent, quia infirma mea apud te funditus silent; ossa autem mea tuae magnitudinis laudem dicunt, quia ipsa quoque, quae esse in me fortia credidi, tua consideratione contremiscunt. Hinc est quod Manue, viso angelo pertimescens, dicit: Morte moriemur, quia vidimus Dominum (Jud. XIII, 22). Quem uxor protinus consolatur, dicens: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum et libamenta non suscepisset (Ibid., 23). Quid est autem quod ad visionem angeli vir fit timidus, et mulier audax, nisi quod nobis quoties coelestia

demonstrantur, spiritus quidem pavore se concutit, sed tamen spes praesumit? Inde namque spes ad majora audenda sese erigit, unde turbatur spiritus, quia ea quae superna sunt, prior videt. Quia igitur cum altiora secretorum coelestium sublevata mens conspicit, cuncta humanarum virium soliditas contremiscit, recte nunc dicitur: Pavor tenuit me, et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt. Ac si aperte diceretur: Subtilitatis intimae arcana percipiens, unde me apud me fortem credidi, ante conspectum judicis inde titubavi. Distractionem quippe divinae justitiae contemplantes, etiam de ipsis operibus jure pertimescimus, quae nos fortia egisse putabamus. Ducta namque ad internam regulam nostra rectitudo, si districtum iudicium invenit, multis fortitudinum suarum sinibus in intimam rectitudinem impingit. Unde bene Paulus cum et virtutum ossa habere se cerneret, et tamen sub districto examine haec eadem ejus ossa trepidarent, ait: Mihi pro minimo est, ut a vobis judicer, aut ab humano die. Sed neque me ipsum judico; nihil enim mihi conscius sum (I Cor. IV, 3). Sed quia auditis venis divini susurrii, haec eadem ejus ossa contremuerunt, illico adjunxit: Sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est. Ac si diceret: recta egisse me recolo, et tamen de meritis non praesumo, quia ad ejus examen vita nostra ducitur, sub quo nostrae fortitudinis et ossa turbantur.

57. Contemplationis gratia non est diuturna.---Sed cum mens in contemplatione suspenditur, cum carnis angustias superans, per speculationis vim de libertate aliquid intimae securitatis rimatur, stare diu super semetipsam non potest; quia etsi hanc spiritus ad summa evehit, caro tamen ipso adhuc corruptionis suae pondere deorsum premit. Unde et subditur:

CAPUT XXXIII

VERS. 15.---Et cum spiritus me praesente transiret, inhorruerunt pili carnis meae.

58. Invisibilia quidem cognoscimus, sed raptim.--- Nobis praesentibus spiritus transit, quando invisibilia cognoscimus, et tamen haec non solide, sed raptim videmus. Neque enim in suavitate contemplationis intimae diu mens figitur, quia ad semetipsam ipsa immensitate luminis reverberata revocatur. Cumque internam dulcedinem degustat, amore aestuat, ire super semetipsam nititur, sed ad infirmitatis suae tenebras fracta relabitur; et magna virtute proficiens, videt quia videre non possit hoc quod ardentem diligit, nec tamen ardentem diligeret, nisi aliquatenus videret. Non ergo stat, sed transit spiritus, quia supernam lucem nostra nobis contemplatio et inhiantibus aperit, et mox infirmantibus abscondit. Et quia in hac vita quantalibet virtute quis profecerit, adhuc tamen corruptionis suae stimulum sentit: Corpus quippe, quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. IX, 15), recte subditur: Inhorruerunt pili carnis meae.

59. Nemo hic ita perfectus, cui non nascatur semper quod resecetur.---Pili etenim carnis sunt quaelibet superflua humanae corruptionis. Pili carnis sunt vitae veteris cogitationes, quas sic a mente incidimus, ut de amissione earum nullo dolore fatigemur. Bene autem per Moysen dicitur: Levitae radant omnes pilos carnis suae (Num. VIII, 7). Levita quippe assumptus vocatur. Oportet ergo Levitas omnes pilos carnis radere, quia is qui in obsequiis divinis assumitur, debet ante Dei oculos a cunctis carnis cogitationibus mundus apparere, ne illicitas cogitationes mens proferat, et pulchram animae speciem quasi pilis fruticantibus deformem reddat. Sed quantalibet, ut diximus, quempiam virtus sanctae conversationis evexerit, adhuc tamen ei de vetustate vitae nascitur quod toleretur. Unde et ipsi Levitarum pili

radi praecepti sunt, non evelli. Rasis etenim pilis in carne radices remanent, et crescunt iterum ut recidantur, quia magno quidem studio superfluae cogitationes amputandae sunt, sed tamen amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat quae semper spiritus ferro sollicitudinis recidat. Sed tamen haec in nobis tunc subtilius conspicimus, cum speculationis alta penetramus. Unde recte nunc dicitur: Cum spiritus me praesente transiret, inhorruerunt pili carnis meae.

60. Haec sollicitius resecat mens contemplationi dedita, sicque Spiritum pene figit, nec tamen diu tenet.--- Humana etenim mens in contemplationis arce sublevata, tanto semetipsam durius de superfluis cruciat, quanto nimis subtile conspicit esse quod amat; et cum pulchrum intuetur hoc quod super se appetit, districte iudicat quidquid in se infirmum prius tranquille tolerabat. Transeunte ergo spiritu pili pertimescunt, quia ante compunctionis vim cogitationes superfluae fugiunt, ut nihil fluxum, nihil jam remissum libeat, quia afflatam mentem etiam contra semetipsam visitationis intimae severitas inflammat. Cumque hoc, quod in corde illicitum nascitur, continua districtione resecatur, fit plerumque ut vegetata mens paulo latius radio suae speculationis inhaereat, et pene figat spiritum qui transibat. Nec tamen haec ipsa contemplationis mora Divinitatis vim plene aperit, quia ejus immensitas humanas vires auctas sublevatasque transcendit. Unde et bene subditur:

CAPUT XXXIV

VERS. 16.---Stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum.

61. Homo per peccatum totus carnalis factus, non cogitat sine imaginibus corporum. Qui sine his animam suam, ac deinde Deum percipiat.---Quidam namque non

dicimus, nisi de eo utique, quem exprimere aut nolumus, aut non valemus. Sed qua mente hoc loco dicitur quidam, videlicet exponitur, cum protinus subinfertur: Cujus non agnoscebam vultum. Humana quippe anima, primorum hominum vitio a paradisi gaudiis expulsa, lucem invisibilium perdidit, et totam se in amorem visibilium fudit; tantoque ab interna speculatione caecata est, quanto foras deformiter sparsa; unde fit ut nulla noverit nisi ea quae corporeis oculis, ut ita dixerim, palpando cognoscit. Homo enim, qui si praeceptum servare voluisset, etiam carne spiritalis futurus erat, peccando factus est etiam mente carnalis ut sola cogitet, quae ad animum per imagines corporum trahit. Corpus quippe est coeli, terrae, aquarum, animalium, cunctarumque rerum visibilium, quas indesinenter intuetur, in quibus dum totam se delectata mens projicit, ab internae intelligentiae subtilitate grossescit; et quia jam erigere ad summa se non valet, in his infirma libenter jacet. Cum vero miris conatibus ab his exurgere nititur, magnum valde est, si ad cognitionem suam, repressa corporali specie, anima perducatur; ut semetipsam sine corporea imagine cogitet, et cogitando se, viam sibi usque ad considerandam aeternitatis substantiam paret.

62. Anima humana quantum a divina substantia distet. Si necdum quid Deus sit, certe quid non sit percipit.---Hoc autem modo quasi quamdam scalam sibi exhibet semetipsam, per quam ab exterioribus ascendendo in se transeat, et a se in auctorem tendat. Cum enim corporeas imagines deserit, in semetipsam mens veniens, non modicum ascendit. Sed quamvis incorporea sit anima, quia tamen corpori inhaeret, ex ipsa sui qualitate agnoscitur, quae carnis loco retinetur. Quae dum obliviscitur scita, cognoscit incognita, meminit oblivioni mandata, hilaescit post tristia, addicitur post laeta: ipsa sui diversitate indicat quantum a substantia aeternae incommutabilitatis distat, quae semper, ut est, idem est: ubique praesens, ubique invisibilis, ubique

tota, ubique incomprehensibilis per inhiantem mentem sine aspectu cernitur, sine dubio auditur, sine motu suscipitur, sine corpore tangitur, sine loco retinetur. Hanc nimirum substantiam cum animus cogitat assuetus rebus corporalibus, diversarum imaginum phantasmata sustinet. Quae dum ab intentionis suae oculis abigit manu discretionis, postponens ei omnia, jam hanc aliquatenus conspicit. Quam si necdum quid sit apprehendit, agnovit certe quid non sit. Quia ergo ad insueta mens rapitur, cum divinitatis essentiam rimatur, recte nunc dicitur: Stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum.

63. Stare solius Dei est.---Bene autem dictum est stetit. Omnis quippe creatura, quia ex nihilo facta est, et per semetipsam ad nihilum tendit, non stare habet, sed defluere. Rationalis vero creatura eo ipso, quo ad imaginem auctoris est condita, ne ad nihilum transeat, figitur; irrationalis autem nequaquam figitur, sed donec visionis suae ministerio universitatis speciem impleat, transeundo tardatur. Nam etsi coelum ac terra post in aeternum permanent ex semetipsis tamen nunc ad nihilum properant, sed pro eorum usu quibus serviunt in melius mutanda perseverant. Stare ergo, solius creatoris est, per quem cuncta non transeuntem transeunt, et in quo aliqua, ne transeant, retinentur. Unde et Redemptor noster, quia divinitatis ejus status capi ab humana mente non potuit, hunc nobis ad nos veniens, creatus, natus, mortuus, sepultus, resurgens, atque ad coelestia rediens, quasi transeundo monstravit. Quod bene per Evangelium illuminato caeco innuit, cui transiens auditum praebuit, sed stans oculos reparavit (Matth. IX, 27; XX, 30; Marc. VIII, 22; Luc. XVIII, 35; Joan. IX, 1). Per humanitatis quippe dispensationem transire habuit; per divinitatis vero potentiam, quia ubique praesens est, stare. Voces igitur caecitatis nostrae Dominus audire transiens dicitur, quia humanae miseriae factus homo miseretur. Stans autem lucem reparat, quia infirmitatis nostrae tenebras ex virtute divinitatis illustrat. Bene ergo, postquam dictum

est: Cum spiritus me praesente transiret, subditur: Stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum. Ac si aperte diceretur: Eum quem per transitum sensi, non transire deprehendi. Ipse est ergo qui transit, ipse qui stat. Transit enim, quia teneri cognitus non valet; stat autem, quia in quantum cognoscitur, incommutabilis apparet. Quia ergo raptim is qui semper idem est cernitur, simul Deus est transiens et stans videtur. Vel certe stare ejus est nulla mutatione variari, sicut ad Moysen dicitur: Ego sum qui sum (Exod. III, 14). Et sicut hunc Jacobus insinuat, dicens: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (Jac. I, 17). Quia vero quisquis jam aliquid de contemplatione aeternitatis apprehendit, hanc per coaeternam ejus speciem conspicit, recte subjungitur:

CAPUT XXXV

IBID.---Imago coram oculis meis.

64. Quidquid de patre percipimus, per filium videmus.---Imago quippe Patris, Filius est, sicut de condito homine Moyses insinuat, dicens: Creavit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum (Genes. I, 27). Et sicut per expressionem Sapientiae de eodem Filio quidam sapiens dicit: Candor est enim lucis aeternae (Sap. VII, 26). Et sicut Paulus ait: Qui cum sit splendor gloriae, ac figura substantiae ejus (Heb. I, 3). Cum ergo aeternitas ejus cernitur, prout infirmitatis nostrae possibilitas admittit, imago ejus mentis nostrae oculis antefertur; quia cum vere in Patrem intendimus, hunc quantum accipimus, per suam imaginem, id est, per Filium videmus; et per eam speciem, quae de ipso sine initio nata est, eum aliquo modo cernere, qui nec coepit, nec desinit conamur. Unde et haec eadem Veritas in Evangelio dicit: Nemo venit ad Patrem, nisi per me (Joan. XIV 6). Bene autem subditur:

CAPUT XXXVI

IBID.---Et vocem quasi aurae lenis audivi.

65. Spiritus Sancti vox et aura lenis et spiritus vehemens.---Quid enim per vocem aurae lenis, nisi cognitio sancti Spiritus designatur, qui de Patre procedens, et de eo quod est Filii accipiens, nostrae tenuiter notitiae infirmitatis infunditur? Qui tamen super apostolos veniens, per exteriorem sonum tamquam per vehementem spiritum demonstratur, cum dicitur: Factusque est repente de coelo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis (Act. II, 2). Sanctus enim Spiritus cum se notitiae humanae infirmitatis insinuat, et sonitu vehementis spiritus, et voce aurae lenis exprimitur; quia videlicet veniens, et vehemens est et lenis: lenis, quia notitiam suam, quatenus cognosci utcumque valeat, nostris sensibus temperat; vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, adventu tamen suo infirmitatis nostrae caecitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit.

66. Aura lenis quia se quantumlibet sanctis hic modicum aperit. In contemplatione quidquid mens perfecte valet conspiciere, non est Deus.---Vox ergo Dei quasi aurae lenis auditur, quia in hac adhuc vita positus contemplatoribus suis, nequaquam se Divinitas sicut est insinuat, sed lippientibus mentis nostrae oculis claritatem suam tenuiter demonstrat. Quod bene ipsa legis acceptione signatur, cum dicitur, quia Moyses ascendit, et Dominus in monte descendit (Exod. XXIV, 1). Mons quippe est ipsa nostra contemplatio, in quam nos ascendimus, ut ad ea quae ultra infirmitatem nostram sunt videnda sublevemur. Sed in hanc Dominus descendit, quia nobis multum proficientibus parum de se aliquid nostris sensibus aperit; si tamen dici in illo vel parum, vel aliquid potest, qui unus semper et idem permanens, intelligi partiliter non potest, et tamen a suis fidelibus participari dicitur, cum in ejus substantia pars nullatenus

admittatur. Sed quia hunc exprimere perfecto sermone non possumus, humanitatis nostrae modulo, quasi infantiae imbecillitate praepediti, eum aliquatenus balbutiendo resonamus. Quia vero et in magna contemplatione sublevati, subtile quid de aeternitatis cognitione pertingimus, sacrae historiae verbis ostenditur, cum de cognitione Dei propheta nobilis Elias edocetur. Cui cum transiturum ante eum se Dominus promitteret, dicens: Ecce Dominus transit, spiritus grandis et fortis, subvertens montes et conterens petras ante Dominum; illico adjunxit: Non in spiritu Dominus; et post spiritum commotio, non in commotione Dominus; et post commotionem ignis, non in igne Dominus; et post ignem sibilus aurae tenuis (III Reg. XIX, 11, 12). Spiritus quippe ante Dominum evertit montes, et petras conterit; quia pavor, qui ex adventu ejus irrui, et altitudinem cordis nostri dejicit, et duritiam liquefacit. Sed spiritui commotionis et igni non inesse Dominus dicitur, esse vero in sibilo aurae tenuis non negatur; quia nimirum mens cum in contemplationis sublimitate suspenditur, quidquid perfecte conspiciere praeualet, Deus non est: cum vero subtile aliquid conspicit, hoc est quod de incomprehensibili substantia aeternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis aurae percipimus, cum saporem incircumscriptae veritatis contemplatione subita subtiliter degustamus. Tunc ergo verum est quod de Deo cognoscimus, cum plene nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus. Unde bene illic subditur: Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, et ingressus stetit in ostio speluncae (Ibid.). Post aurae tenuis sibilum, vultum suum propheta pallio operit, quia in ipsa subtilissima contemplatione veritatis, quanta ignorantia homo tegatur, agnoscit. Vultui namque pallium superducere est, ne altiora mens quaerere audeat, hanc ex consideratione propriae infirmitatis velare; ut nequaquam intelligentiae oculos ultra se praecipitanter aperiat, sed ad hoc quod apprehendere non valet, reverenter claudat. Qui haec agens, in speluncae ostio

stetisse describitur. Quid namque spelunca nostra est, nisi haec corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetustate retinemur? Sed cum aliquid percipere de cognitione Divinitatis incipimus, quasi jam in speluncae nostrae ostio stamus. Quia enim progredi perfecte non possumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, jam aliquid de libertatis aura captamus. In ingressu ergo speluncae stare, est represso nostrae corruptionis obstaculo, ad cognitionem veritatis incipere exire. Unde et nube in tabernaculum descendente Israelitae e longinquo cernentes, in papilionum suorum ostiis stetisse memorantur (Exod., XXXIII, 9) quia ii, qui adventum Divinitatis utcumque conspiciunt, quasi jam ex habitaculo carnis procedunt. Quia igitur humana mens quantalibet se virtute tetenderit, vix de intimis extrema cognoscit, recte nunc dicitur: Et vocem quasi aerae lenis audivi. Sed quoniam cum de se saltem parum nobis divina cognitio exhibet, infirmitatis nostrae ignorantiam perfecte docet, qui vocem aerae lenis audivit, dicat quae ex ipsa hac auditione didicerit. Sequitur:

CAPUT XXXVII

VERS. 17.---Numquid homo Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?

67. Justitia humana divinae comparata, injustitia est. Qui compescendae de Dei flagellis querelae.---Humana justitia divinae justitiae comparata, injustitia est: quia et lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur. Quid ergo Eliphaz raptus in contemplatione cognovit, nisi quod justificari homo Dei comparatione non possit? Recta namque credimus quae exterius operamur, sed cum minime interna cognoscimus, quasi in solis radio positi caligamus. Cum vero illa utcumque percipimus, ista non utcumque judicamus, quia tanto quisque subtilius de tenebris judicat, quanto ei verius claritas lucis constat. Qui enim lucem videt, scit

quid de tenebris aestimet. Nam qui candorem lucis ignorat, et obscura pro lucidis approbat. Bene autem subditur: Aut factore suo purior erit vir? Quisquis de percussione murmurat, quid aliud quam justitiam ferientis accusat? Puriosem se ergo vir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat; eumque sibi procul dubio postponit, cujus iudicium de sua afflictione redarguit. Ut ergo homo reprehendere non audeat iudicem culpae, hunc humiliter cogitet auctorem naturae, quia qui mire ex nihilo hominem fecit, factum impie non affligit. Quod tunc Eliphaz didicit, cum vocem quasi aerae lenis audivit. In consideratione namque divinae magnitudinis discitur quam humiliter in sua animadversione timeatur. Et qui superna degustat, inferiora aequanimiter tolerat, quia plene intus conspicit, quanti aestimet quod foris agit. Male enim se rectum putat, qui regulam summae rectitudinis ignorat; et saepe lignum rectum creditur, si ad regulam non ducatur; sed cum regulae jungitur, per quantam tortitudinem tumescit invenitur, quia nimirum rectitudo abcidens increpat, quod oculus deceptus approbabat. Eliphaz itaque quia superna conspexit, districtum iudicium de inferioribus exerit; et quamvis beatum Job non recte redarguit, in comparatione tamen creatoris omnium, creaturae modum recte describit dicens:

CAPUT XXXVIII

VERS. 18, 19. Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, et in angelis suis reperit pravitatem: quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut tineae?

68. Natura angelica cur mutabilis, et unde fiat immutabilis. Angelorum lapsus homines admonet de sua infirmitate diffidere. Tinea, concupiscentia.---Natura angelica etsi contemplationi auctoris inhaerendo, in statu suo immutabiliter permanet; eo ipso tamen quo creatura

est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem, ex alio ad aliud ire est, et in semetipso stabilem non esse. Unaquaeque enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis suae motibus subjacet. Sola autem natura incomprehensibilis a statu suo nescit moveri, quae ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Nam si angelorum substantia a mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab auctore condita, nequaquam in reprobis spiritibus a beatitudinis suae arce cecidisset. Mire autem omnipotens Deus naturam summorum spirituum bonam, sed mutabilem condidit, ut et qui permanere nollent, ruerent, et qui in conditione persisterent, tanto in ea jam dignius, quanto et ex arbitrio starent; et eo majoris apud Deum meriti fierent; quo mutabilitatis suae motum voluntatis statione fixissent. Quia ergo ipsa quoque natura angelica est in semetipsa mutabilis, quam videlicet mutabilitatem vicit per hoc, quod ei qui semper idem est vinculis amoris illigatur, recte nunc dicitur: Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles. Atque ejusdem protinus documentum mutabilitatis adjungitur, cum de apostatis spiritibus subinfertur: Et in angelis suis reperit pravitatem. Ex quorum casu bene infirmitatis humanae considerationem colligit, cum illico subnectit: Quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut tinea? Luteas quippe domos habitamus, quia in corporibus terrenis subsistimus. Quae bene Paulus considerans ait: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus (II Cor. IV, 7). Et rursum: Scimus quia si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam (II Cor. V, 1). Terrenum quoque fundamentum est substantia carnis. Quod in se sollicitè Psalmista conspexerat, cum dicebat: Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto, et substantia mea in inferioribus terrae (Psal. CXXXVIII, 15). Tinea autem de veste nascitur, et eandem vestem, de qua oritur, oriendo corrumpit. Quasi quaedam vero vestis animae caro est;

sed haec nimirum vestis habet tineam suam, quia ab ipsa carnalis tentatio oritur, ex qua laceratur. Quasi enim quadam sua tineam vestis nostra consumitur, cum caro corruptibilis tentationem gignit, et per hanc ad interitum pervenit. Velut tineam homo consumitur, cum de se oritur unde conteratur. Ac si aperte dicat: Si illi spiritus esse ex se incommutabiles nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimuntur; qua temeritate se homines in bono permanere constanter existimant, quos in eo quod intellectus ad summa evehit, carnalis infirmitas aggravans praepedit, ut per corruptionis vitium in semetipsis habeant unde ab intima novitate veterascant?

69. Angeli doctores sunt, qui quamlibet sancti, non sunt sine culpa. Tinea sine sonitu damnum faciens, iniquos exhibet damna sua non attendentes.---Possunt quoque per angelos sancti doctores intelligi, sicut per prophetam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Mal. VII, 1). Qui quantalibet virtute fulgeant, esse omnino sine culpa nequeunt, cum iter praesentis vitae gradiuntur, quia eorum nimirum gressus tangitur aut luto illiciti operis, aut pulvere cogitationis. Domos autem luteas habitant, qui de illecebrosa hac vita carnis exsultant. Hanc domum luteam Paulus habitare contempserat, cum dicebat: Nostra autem conversatio in coelis est (Philip. III, 20, 21). Dicat ergo: Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, et in angelis suis reperit pravitatem; quanto magis hi qui habitant domos luteas qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut tineam? Ac si aperte dicat: Si praesentis vitae viam illi sine contagio transire nequeunt, qui aeterna nuntiantes, sese contra temporalia accingunt, quae detrimenta illi sustinent qui esse se in carnalis habitationis voluptatibus gaudent? Qui enim serviunt ei, non sunt stabiles, quia cum mens ad alta nititur, carnis suae cogitatione dissipatur; ita ut saepe animus dum intimis inhiat, dum sola coelestia aspectat, subita carnali delectatione percussus, a semetipso scissus

jaceat, et qui se infirmitatis suae molestias superasse gaudebat, repentino vulnere prostratus gemat. Pravitas ergo et in angelis reperitur, dum ipsos quoque qui veritatem nuntiant, nonnumquam subreptio vitae fallacis gravat. Si ergo hi etiam mundi hujus iniquitate feriuntur, quos contra eum sancta intentio erigit quibus ictibus illi penetrantur, quos ante ejus jacula, ipsa infirmitatis suae delectatio sternit? Qui bene velut tinea consumi describuntur. Tinea quippe damnum facit, et sonitum non facit; ita iniquorum mentes, quia damna sua considerare negligunt, integritatem quasi nescientes perdunt. Amittunt namque a corde innocentiam, ab ore veritatem, a carne continentiam, et per accessum temporis ab aetate vitam. Sed haec se indesinenter amittere nequaquam conspiciunt, dum toto desiderio curis temporalibus occupantur. Quasi ergo a tinea consumuntur, quia sine sonitu, culpae morsum tolerant, quanta detrimenta vitae et innocentiae patientur, dum ignorant. Unde et bene subditur:

CAPUT XXXIX

VERS. 20.---De mane usque ad vesperam succidentur.

70. Reprobi nec in extremo tempore mentem perversam mutant.---A mane usque ad vesperam peccator succiditur, dum a vitae suae exordio usque ad terminum, iniquitatis perpetratione vulneratur. Omni namque tempore reprobi per augmentum malitiae contra se ictus ingeminant, quibus succisi in profundum ruant. De quibus bene per Psalmistam dicitur: Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos (Psal. LIV, 25). Dies quippe dimidiare, est tempus vitae male in voluptatibus ductum ad poenitentiae lamenta dividere, atque hoc ad bonum usum partiendo reparare. Sed iniqui dies suos nequaquam dimidiant, quia perversam mentem nec in extremo tempore immutant. Quo contra bene Paulus admonet dicens: Redimentes tempus, quoniam dies mali

sunt (Ephes. V, 16). Tempus quippe redimimus, quando anteactam vitam, quam lascivendo perdidimus, flendo reparamus. Sequitur:

CAPUT XL

IBID.---Et quia nullus intelligit, in aeternum peribunt.

71. Scire negligunt quae eos supplicia, quae justos praemia maneant.---Nullus videlicet eorum qui a mane usque ad vesperam succidentur. Nullus intelligit vel eorum qui pereunt, vel eorum qui perditos pereuntium mores imitantur. Unde alias scriptum est: Justus perit, et nemo est qui recogitet in corde suo, et viri misericordiae colliguntur, quia non est qui intelligat (Isai. VI, 57). Iniqui ergo dum sola temporalia appetunt, et quae bona electis in aeternum maneant scire contemnunt; dum justorum afflictionem conspiciunt, sed quae sit afflictionis retributio non agnoscunt, actionis suae pedem in profundum porrigunt, quia a luce intelligentiae sponte sua oculos claudunt. Stultis enim voluptatibus decepti, dum quae vident, temporaliter diligunt, a semetipsis alienati non vident ubi in aeternum ruunt. Potest etiam mane prosperitas, vespere hujus mundi adversitas designari. De mane ergo usque ad vesperum reprobis succiduntur, quia et per prospera lascivientes depereunt, et per adversa impatientes ad insaniam exsurgunt. Quos de mane usque ad vesperam nequaquam culpa succideret, si vel prospera fomentum crederent, vel adversa sectionem sui vulneris aestimarent.

72. Qui prosperis vel adversis bene utantur.---Sed quia nequaquam sic humani generis multitudo deseritur, ut cuncta ad interitum tendere permittatur, sunt nonnulli qui praesentis vitae oblectamentum despiciunt, etiam cum adsunt, transitoria esse considerant, atque haec ex amore aeternitatis calcant. Cumque in hoc primo gradu iudicii gressum ponunt, vegetiores ad altiora perveniunt, ut cuncta temporalia non solum quia citius sunt

amittenda, despiciant, sed his inhaerere non appetant, etiam si aeterna esse potuissent; et a pulchre conditis amorem subtrahunt, quia in ipsum auctorem pulchritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli qui bona vitae praesentis diligunt, sed tamen haec nullatenus assequuntur: qui rebus temporalibus totis desideriis inhiant, mundi gloriam quaerunt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad mundum pertrahit, mundus ad cor repellit. Nam saepe contingit ut ipsis suis adversitatibus fracti ad mentem redeant, et in semetipsis reversi considerent, quam sint inania quae quaerebant, seseque pro tam stulto desiderio protinus ad lamentum vertant; et tanto valentius aeterna desiderent, quanto se stultius laborasse pro temporalibus dolent. Unde bene descriptis reprobis subditur:

CAPUT XLI

Vers. 21.---Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex iis.

73. Quos mundus despicit, Deus eligit.---Quos alios reliquos, nisi hujus mundi despectos accipimus? Quos dum praesens saeculum ad nullius gloriae usum eligit, quasi minimos indignosque derelinquit. Sed mundi reliquos auferre Dominus dicitur, quia despectos hujus saeculi eligere dignatur, Paulo attestante qui ait: Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quae stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia (I Cor. I, 26, 27). Quod bene in libris Regum Aegyptio puero in via lassescente signatur, quem Amalecita aegrotum in itinere deserit, David vero invenit, cibo reficit, ducem sui itineris facit; Amalecitam persequitur, epulantem reperit, et funditus extinguit (I Reg. XXX, 13). Quid est enim quod Aegyptius Amalecitae puer in itinere lassatur, nisi quod amator praesentis saeculi peccati sui nigredine opertus, saepe ab eodem saeculo infirmus despectusque relinquitur, ut cum eo

currere nequaquam valeat, sed fractus adversitate torpescat? Sed hunc David invenit, quia Redemptor noster veraciter manu fortis nonnumquam quos despectos a mundi gloria reperit, in suum amorem convertit. Cibo pascit, quia verbi scientia reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam praedicatorem facit. Et qui Amalecitam sequi non valuit, dux David efficitur, quia is, quem indignum mundus deseruit, non solum conversus in suas mentes Dominum recipit, sed praedicando hunc etiam usque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce David Amalecitam convivantem invenit et exstinguit, quia ipsis Christus praedicantibus mundi laetitiam destruit, quos mundus comites habere despexit. Quia igitur plerumque quos mundus relinquit, Dominus eligit, recte nunc dicitur: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis. Sequitur:

CAPUT XLII

IBID.---Morientur, et non in sapientia.

74. Scripturae mos, ut ubi quid interponit peregrinum, mox ad tractatum argumentum redeat.--- Quid est quod superius reproborum interitum protulit, dicens: Quia nullus intelligit, in aeternum peribunt; et de electis Dei illico adjunxit: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis; et hoc protinus, quod eisdem electis non conveniat, subdit dicens: Morientur, et non in sapientia? Si enim a reprobis divinitus auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacrae Scripturae consuetudo est, ut cum aliquid narrat, interposita alterius causae sententia, ad superiora protinus redeat. Nam postquam dixit: Et quia nullus est qui intelligat, in aeternum peribunt, electorum mox sortem subintulit, dicens: Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Et rursus sententiae suae oculum in eum, quem praedixerat, interitum reproborum mittens, subito adjunxit: Morientur, et non in sapientia. Ac si diceret: Hi quos dixi quia non intelligentes in aeternum peribunt,

procul dubio non in sapientia morientur. Sed hunc esse nonnumquam morem sacri eloquii melius ostendemus, si ex eo aliquam hujus rei similitudinem proferamus. Paulus namque apostolus cum dilectum discipulum de instituendis Ecclesiae officiis admoneret, ne quos forte ad sacros ordines inordinate proveheret, dixit: Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis, te ipsum castum custodi (I Tim. V, 22). Qui ad infirmitatem ejus corporis protinus verba convertens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates (Ibid., 23). Statimque subjungit, dicens: Quorumdam hominum peccata manifesta sunt praecedentia ad iudicium, quorumdam autem et subsequuntur (Ibid., 24). Quid ergo ad illud pertinet, quod ab infirmo bibi aquam prohibuit, hoc quod de peccatis absconditis quorumdam hominum manifestisque subjunxit, nisi quod interposita de ejus infirmitate sententia, ad hoc in extremo rediit, quod superius dixit: Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis? Ut enim haec eadem peccata quanta sollicitudine perquirenda essent ostenderet, interposita contra infirmitatis molestiam discretionis admonitione, protinus intulit quod in aliis patescerent, in aliis laterent, dicens: Quorumdam hominum peccata manifesta sunt praecedentia ad iudicium, quorumdam autem et subsequuntur. Sicut ergo per hanc sententiam Paulus non eisdem verbis congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subjunxit; sed ad illud rediit, quod superius intermittendo narravit; ita hoc loco Eliphaz cum de electis diceret: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis, illico adjungens: Morientur, et non in sapientia, ad illud protinus recurrit, quod superius de reprobis protulit, dicens: Et quia nullus intelligit, in aeternum peribunt.

75. Moriuntur reprobi et electi, hi in sapientia, illi in insipientia.---Idcirco autem reprobi electos despiciunt, quod ad vitam invisibilem per visibilem mortem tendunt.

De quibus bene nunc dicitur: Morientur, et non in sapientia. Ac si aperte diceretur: Mortem quidem et sapientiam pariter fugiunt; sed sapientiam penitus deserunt, mortis autem laqueos non evadunt. Et quia quandoque morituri vivere moriendo potuerant, dum mortem quae procul dubio ventura est metuunt, et vitam simul et sapientiam perdunt. At contra justus in sapientia moriuntur, quia mortem quam evitare funditus nequeunt, cum pro veritate imminet, differre contemnunt; eamque dum aequanimiter ferunt, poenam propaginis vertunt in instrumentum virtutis, ut inde debeat vita recipi, unde per primae culpae meritum cogitur finiri. Sed quia haec Eliphaz contra iniquos veraciter protulit, beatum Job reprehensibilem aestimans, de fastu se sapientiae inflavit. Unde et post praedicamenta tantae rectitudinis, irrisiois verba subjungit, dicens:

CAPUT XLIII

CAP. V. VERS. 1.---Voca ergo si est qui tibi respondeat.

76. Vocare Deum quid sit, quid Dei respondere.--- Omnipotens enim Deus saepe ejus precem in perturbatione deserit, qui praecepta illius in tranquillitate contemnit. Unde scriptum est: Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (Prov. XXVIII, 9). Vocare autem nostrum, est humili Deum prece deprecari; respondere vero Dei, est effectum precibus praebere. Ait ergo: Voca, si est qui tibi respondeat. Ac si aperte dicat: Quantumlibet afflictus clames, Deum respondentem non habes, quia vox in tribulatione non invenit, quem mens in tranquillitate contempsit. Ubi adhuc deridendo subjungit:

CAPUT XLIV

IBID.---Et ad aliquem sanctorum convertere.

77. Ac si despiciens dicat: Sanctos quoque invenire in afflictione adjuutores non vales, quos habere socios in hilaritate noluisti. Qui post irrisionem protinus sententiam subdit, dicens:

CAPUT XLV

VERS. 2.---Virum stultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia.

78. Vera dicit Eliphaz, sed non vere in Job. Irae quanta culpa, quot mala.---Quae nimirum sententia vera esset, si illata contra tanti viri patientiam non fuisset. Sed nos pensemus quod dicitur, quamvis ab auditoris sui virtute relidatur, ut ostendamus quam rectum est quod promitur, si non in beatum Job injuste promeretur, cum scriptum sit, Tu autem, Domine, cum tranquillitate judicas (Sap. XII, 18); sciendum nobis magnopere est quia quotiens turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, redire ad similitudinem conditoris conamur. Nam cum tranquillitatem mentis ira diverberat, dilaniatam quodam modo scissamque perturbat, ut sibimetipsi non congruat, ac vim intimae similitudinis amittat. Quanta ergo sit iracundiae culpa pensemus, per quam dum mansuetudo amittitur, supernae imaginis similitudo vitiatur. Per iram sapientia perditur, ut quid quove ordine agendum sit omnino nesciatur, sicut scriptum est: Ira in sinu stulti requiescit (Eccl. VII, 10); quia nimirum intelligentiae lucem subtrahit, cum mentem permovendo confundit. Per iram vita amittitur, etsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes (Prov. XV, 1, sec. LXX); quia scilicet confusus animus nequaquam explet, etiam si quid intelligere prudenter valet. Per iram justitia relinquitur, sicut scriptum est: Ira viri justitiam Dei non operatur (Jac. I, 20); quia dum perturbata mens iudicium suae rationis exasperat, omne quod furor suggerit, rectum putat. Per

iram gratiae vitae socialis amittitur, sicut scriptum est: Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas ejus, et sumas scandalum animae tuae (Prov. XXII, 24, 25). Et idem: Quis poterit habitare cum homine, cujus spiritus facilis est ad irascendum? (Prov. XVIII, 14.) Quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, ut bestialiter solus vivat. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus parit rixas. Et vir iracundus effodit peccata (Prov. XV, 18). Iracundus quippe peccata effodit, quia etiam malos, quos incaute ad discordiam provocat, pejores facit. Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram (Ephes. IV, 26); quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suae cognitionis abscondit. Per iram sancti Spiritus splendor excluditur; quo contra, juxta vetustam translationem scriptum est: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tementem sermones meos (Isa. LXVI, 2)? Cum enim humilem diceret, quietum protinus adjunxit. Si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam sancto Spiritui habitationem claudit, cujus recessione animus vacuus, ad apertam mox insaniam ducitur, et usque ad superficiem ab intimo cogitationum fundamento dissipatur.

79. Imago irati optimis coloribus expressa.---Nam irae suae stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se praepedit, facies ignescit, exasperantur oculi, et nequaquam recognoscuntur noti. Ore quidem clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab arreptitiis longe est, qui actionis suae conscius non est? Unde fit plerumque ut usque ad manus ira prosiliat, et quo ratio longius recedit, audacior exurgat; seque ipsum retinere animus non valet, quia, factus est potestatis alienae; et eo furor membra foras in ictibus exercet, quo intus ipsam membrorum dominam mentem captivam tenet. Aliquando autem manus non exerit, sed in maledictionis jaculum linguam vertit. Fratris

namque interitum precibus exposcit, et hoc Deum perpetrare expetit, quod ipse perversus homo facere vel metuit, vel erubescit. Fitque ut voto et voce homicidium peragat, etiam cum a laesione proximi manibus cessat. Aliquando ira perturbato animo, quasi ex iudicio silentium indicit; et quo se foras per linguam non exprimit, intus deterius ignescit, ut iratus quisque collocationem suam proximo subtrahat, et nihil dicendo, quam sit aversus dicat. Et nonnumquam haec silentii severitas per disciplinae dispensationem geritur, si tamen sollicite in intimis discretionis forma teneatur. Nonnumquam vero dum accensus animus a consueta locutione restringitur, per accessum temporis penitus a proximi dilectione separatur, et acriores stimuli ad mentem veniunt, causae quoque quae gravius exasperant oriuntur; atque in irati oculo festuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerumque ira per silentium clausa intra mentem vehementius aestuat et clamoras tacita voces format; verba sibi, quibus exasperetur objicit, et quasi in causae examine posita durius exasperata respondet; quod Salomon breviter insinuat, dicens: Praestolatio impiorum furor (Prov. XI, 23). Sicque fit ut perturbatus animus majorem strepitum sui silentii sentiat, eumque gravius clausae irae flamma consumat. Unde bene ante nos quidam sapiens dixit: Cogitationes iracundi viperae sunt generationes, mentem comedunt matrem suam.

80. Gradus quatuor quibus ad iram sumus affecti.--- Sciendum vero est quo nonnullos ira citius accendit, facilius deserit. Nonnullos vero tarde quidem commovet, sed diutius tenet. Alii namque accensis calamis similes, dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suae sonitus reddunt; citius quidem flammam faciunt, sed protinus in favillam frigescunt. Alii autem lignis gravioribus durioribusque non dispares, accensionem tarde suscipiunt, sed tamen accensi semel difficilius extinguuntur, et quia se tardius in asperitatem concitant,

furoris, sui diutius ignem servant. Alii autem, quod est nequius, et citius iracundiae flammam accipiunt, et tardius deponunt. Nonnulli vero has et tarde suscipiunt, et citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquido lector agnoscit, quia et ad tranquillitatis bonum ultimus plusquam primus appropinquat, et in malo secundum tertius superat. Sed quid prodest quod iracundia quomodo mentem teneat, dicimus, si non etiam qualiter compesci debeat exprimamus?

81. Irae compescendae duo modi.---Duobus etenim modis fracta possidere animum ira desuescit. Primus quippe est, ut mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes sibi, quas pati potest, contumelias proponat, quatenus Redemptoris sui probra cogitans, ad adversa se praeparet. Quae nimirum venientia tanto fortior excipit, quanto se cautius ex praescientia armavit. Qui enim improvidus ab adversitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens invenitur; eumque citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminencia per sollicitudinem praenotat, hostiles incursus quasi in insidiis vigilans exspectat; et inde ad victoriam valenter accingitur, unde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suae primordia, cuncta debet adversa meditari; ut semper haec cogitans, semper contra haec thorace patientiae munitus, et quidquid accesserit providus superet, et quidquid non accesserit lucrum putet. Secundus autem servandae mansuetudinis modus est, ut cum alienos excessus aspicimus, nostra, quibus in aliis excessimus, delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Patienter namque illatam injuriam tolerat, qui pie meminit quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis exstinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa revocatur, quia erubescit peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo saepe se recolit parcenda peccasse.

82. Ira alia ex impatientia, alia ex zelo. Prima oculum excaecat, altera ita turbat, ut ad clarius videndum disponat.---Sed inter haec solerter sciendum est quod alia est ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus format. Illa ex vitio, haec ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, divinae animadversionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernae ultionis excitavit. Nam quo contra subditorum vitia tepuit, eo contra illum districtio aeterni rectoris exarsit. De hac per Psalmistam dicitur: Irascimini, et nolite peccare (Psal. IV, 5). Quod nimirum non recte intelligunt, qui irasci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximos ut nos amare praecipimur, restat ut sic eorum erratibus sicut nostris vitiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis (Eccle. VII, 4). De hac iterum Psalmista ait: Turbatus est prae ira oculus meus (Psal. VI, 8). Ira quippe per vitium oculum mentis excaecat, ira autem per zelum turbat; quia quo saltem recti aemulatione concutitur, ea quae nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitat, ejus mox aciem obscurat, ut altiora in commotione non videat, quae pene prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alta reducit, unde ad tempus, ne videat, reverberatur. Nam ipsa recti aemulatio aeterna post paululum in tranquillitate largius aperit, quae haec interim per commotionem claudit; et unde mens turbatur ne videat, inde proficit ut ad videndum verius clarescat: sicut infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur; sed inde eam post paululum veraciter recipit, unde hanc ad tempus salubriter amittit. Numquam vero commotioni contemplatio jungitur, nec praevalet mens perturbata conspiciere, ad quod vix tranquilla valet inhiare, quia nec solis radius cernitur, cum commotae nubes coeli faciem obducunt, nec turbatus fons respicientis imaginem reddit,

quam tranquillus proprie ostendit, quia quo ejus unda palpat, eo in se speciem similitudinis obscurat.

83. Cavendum ne ira menti ex zelo commotae dominetur.---Sed cum per zelum animus movetur, curandum summopere est ne haec eadem, quae instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina praebeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, a rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus servire contemnit; et tanto se impudentius dilatat, quanto impatientiae vitium virtutem putat. Unde necesse est ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in ultione peccati tempus modumque considerans, surgentem animi perturbationem subtilius retractando restringat, animositatem reprimat, et motus fervidos sub aequitate disponat; ut eo fiat justior ultor alienus, quo prius exstitit victor suus, quatenus sic culpas delinquentium corrigat, ut ante ipse qui corrigit, per patientiam crescat, et fervorem suum transcendendo dijudicet, ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longe a rectitudine aberret. Quia vero, sicut diximus, etiam laudanda boni aemulatio mentis oculum turbat, recte nunc dicitur: Virum stultum interficit iracundia. Ac si aperte diceretur: Ira per zelum sapientes turbat, ira vero per vitium stultos trucidat, quia illa sub ratione restringitur, haec vero irrationabiliter devictae menti dominatur. Bene autem subditur.

CAPUT XLVI

IBID.---Et parvulum occidit invidia.

84. Invidus eo cui invidet, se minorem testatur.--- Invidere enim non possumus, nisi eis quos nobis in aliquo

meliores putamus. Parvulus ergo est qui livore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quod ei minor sit cujus invidia torquetur. Hinc est quod hostis callidus primo homini invidendo subripuit, quia amissa beatitudine, minorem se immortalitati illius agnovit. Hinc est quod Cain ad perpetrandum fratricidium corrumpitur (Genes. IV, 5-7); quia despecto suo sacrificio, praelatum sibi infremuit, cujus Deus hostiam accepit: et quem meliorem se esse exhorruit, ne utcumque esset, amputavit. Hinc Esau ad persecutionem fratris exarsit (Genes. XXV, 34; XXVII, 41), quia primogenitorum benedictione perdita, quam tamen esu lenticulae ipse vendiderat, minorem se ei, quem nascendo praeibat, ingemuit. Hinc Joseph fratres sui Ismaelitis transeuntibus vendiderunt (Genes. XXXVII, 27, 28), quia cognito revelationis mysterio, ne se melior fieret, ejus profectionibus obviare conati sunt. Hinc Saul David subditum, lanceam intorquendo, persequitur (I Reg. XVIII, 11), quia quem magnis quotidie augeri virtutum successibus sensit, ultra se excrescere expavit. Parvulus itaque est qui invidia occiditur, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret.

85. In invidia serpens antiquus totum virus suum concutit ac vomit. Invidi descriptio.---Sed inter haec sciendum est quia quamvis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen nequitia, tota sua viscera serpens concutit, et imprimendae malitiae pestem vomit. De quo nimirum scriptum est: Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum (Sap. II, 24). Nam cum devictum cor livoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quam graviter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, et membra frigescent, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor; cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore caeco terebrat conscientiam vulnus inclusum. Nil laetum de propriis libet, quia tabescentem mentem sua

poena sauciat, quam felicitas torquet aliena; quantoque extranei operis in altum fabrica ducitur, tanto fundamentum mentis lividae profundius suffoditur; ut quo alii ad meliora properant, eo ipse deterius ruat; qua ruina videlicet etiam illud destruitur, quod in aliis actibus perfecto opere surrexisse putabatur. Nam invidia cum mentem tabefecerit, cuncta quae invenerit bene gesta consumit. Unde bene per Salomonem dicitur: Vita carnum, sanitas cordis; putredo ossium invidia (Prov. XIV, 30). Quid enim per carnes, nisi infirma quaedam ac tenera; et quid per ossa, nisi fortia acta signantur? Et plerumque contingit ut quidam cum vera cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmi videantur; quidam vero jam quaedam ante humanos oculos robusta exercent, sed tamen erga aliorum bona, intus invidiae pestilentia tabescant. Bene ergo dicitur: Vita carnum, sanitas, cordis, quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Et recte subditur: Putredo ossium invidia, quia per livoris vitium, ante Dei oculos pereunt etiam fortia acta virtutum. Ossa quippe per invidiam putrescere, est quaedam etiam robusta deperire.

86. Invidiae imminutio et mors, inchoatus aut perfectus amor aeternitatis.---Sed cur haec de invidia dicimus, si non etiam qualiter eruatur intinemus? Difficile namque est ut hoc alteri non invidet, quod adipisci alter exoptat; quia quidquid temporale percipitur, tanto fit minus singulis, quanto dividitur in multis; et idcirco desiderantis mentem livor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditus alter accipiens adimit, aut a quantitate restringit. Qui ergo livoris peste plene carere desiderat, illam haereditatem diligat, quam cohaeredum numerus non angustat; quae et omnibus una est, et singulis tota; quae tanto largior ostenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo livoris est affectus surgens internae dulcedinis et plena mors est ejus, perfectus amor aeternitatis. Nam cum

mens ab ejus rei appetitu retrahitur, quae accipientium numero partitur, tanto magis proximum diligit; quanto minus ex propectu illius sua damna pertimescit. Quae si perfecte in amore coelestis patriae rapitur, plene etiam in proximi dilectione sine omni invidia solidatur; quia cum nulla terrena desiderat, nihil est quod ejus erga proximum charitati contradicat. Quae nimirum charitas quid est aliud quam oculus mentis; qui si terreni amoris pulvere tangitur, ab internae lucis mox intuitu laesus reverberatur? Quia autem parvulus est qui terrena diligit, magnus qui aeterna concupiscit, potest etiam sic non inconvenienter intelligi: Parvulum occidit invidia, quoniam hujus pestis languore non moritur, nisi qui adhuc in desideriis infirmatur.

Pars Secunda, LIBROS QUINQUE CONTINENS.

LIBER SEXTUS

Totum caput quintum, a versu tertio orsus, spiritali intellectu, pauca quidem allegorico, pleraque autem morali exponit.

CAPUT PRIMUM

Job Christum et Ecclesiam, ejus amicis haereticos praesignari.---Servata historiae veritate beati Job dicta, amicorumque illius mystica proposui interpretatione discutere; quia cunctis vera scientibus liquet quod redemptorem mundi totis suis allegationibus curat sancta scriptura promittere, eumque per electos omnes, ut per ejus scilicet membra, studuit signare. Unde et idem beatus Job latino eloquio dolens dicitur, ut per ejus et nomen et vulnera, Redemptoris nostri passio designetur, de quo propheta ait: Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isai. LIII, 4). Cui tentator,

ablatis omnibus, et servos et filios occidit; quia non solum Judaicum populum ex timore servientem, sed ipsos quoque apostolos in suo amore regeneratos, passionis ejus tempore telo perfidiae perculit. Vulnere beati Job corpus atteritur, quia Redemptor noster configi clavis in crucis patibulo non dedignatur. A planta autem pedis usque ad verticem vulnera suscepit, quia sanctam Ecclesiam, quae corpus ejus est, non solum per extrema et ultima, sed usque ad summa membra persecutione saeviens tentator affligit. Unde etiam Paulus dixit: Compleo ea quae desunt passionum Christi in carne mea (Coloss. I, 24). Cui suadere uxor ad maledicendum nititur, quia carnales quique intra sanctam Ecclesiam adjutores callidi tentatoris existunt. Quae enim eum ad maledicendum provocat, vitam carnalium designat; quia, ut jam supra diximus (l. III, c. 20. n. 36, 37), intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, quo per fidem bonis juxta sunt, eo per vitam durius premunt. Quia enim quasi fideles vitari nequeunt, a fidelibus tanto deterius, quanto et interius tolerantur. Amici vero illius, qui quasi ad consolandum veniunt, sed ad verba asperae invectionis excedunt, haereticorum speciem tenent, qui cum contra bonos Deum defendere nituntur, offendunt.

2. Spiritales sensus quos edit Gregorius, prodeunt ex historiae radice. Amicorum Job dicta nequaquam per omnia reprobanda.---Haec itaque superius latius dicta, nunc breviter studui ex mystica designatione succingere, ut lector meus ex ipsa hac replicatione meminerit me in hoc opere spiritali intellectui deservire. Et tamen cum utilitatis usus postulat, subtiliter quoque studeo historiae verba discutere. Cum vero necesse est, simul utrumque complector, ut spiritales fructus allegoria germinet, quos tamen ex radice historiae veritas producit. Amicos vero beati Job, quos haereticorum tenere speciem diximus, in dictis suis nequaquam per omnia reprobamus, quia dum per supernam sententiam contra eos dicitur: Non estis locuti coram me rectum, et protinus subditur, sicut servus

meus Job (Job XLII, 7), profecto liquet quia non omnino despicitur quod ex melioris comparatione reprobatur. In reprehensionem quippe ejus incaute dilabuntur; sed tamen quia tanti viri amici sunt, ex familiaritate illius mystica multa didicerunt. Unde sicut et superius diximus (Lib. V, n. 27), eorum verbis etiam Paulus utitur, et haec in assertionis suae adjutorium assumens, prolata ex veritate testatur. Quae tamen veritas recte reprehendit, quia quamlibet fortis sententia contra sanctum virum proferri non debuit. Possunt ergo mystice Eliphaz verba pensari, quibus ad beatum Job loquitur, dicens:

CAPUT II

VERS. 3.---Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim.

ALLEGORICUS SENSUS. 3. Judaei sunt stulti, etiam haereticorum maledictioni ob Christi repulsam obnoxii.---Stultus quippe Judaeorum populus exstitit, quia ipsam in carne praesentiam aeternae Sapientiae sprexit. Qui quasi firma radice convaluit, quia electorum vitam temporaliter extinguendo superavit. Sed hunc Eliphaz maledicendo despicit, quia nimirum omnes haeretici, quorum tenere speciem amicos beati Job diximus, cum de nomine Christi gloriantur, Judaeorum perfidiam ex auctoritate reprehendunt. De quo stulto protinus subditur:

CAPUT III

VERS. 4.---Longe fiant filii ejus a salute, et conterentur in porta, et non erit qui eripiat.

4. Horum filii omnes perfidi. In Christo, qui est porta, conteruntur.---Filii hujus stulti sunt omnes qui perfidiae illius praedicatione generantur. Qui scilicet a salute longe sunt, quia etsi temporalem vitam sine afflictione percipiunt, aeterna gravius ultione feriuntur, sicut de

eisdem filiis illius Dominus dicit: Vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae, qui circuitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum, et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo quam vos (Matth. XXIII, 15). Sequitur: Et conterentur in porta, et non erit qui eripiat. Quis alius portae nomine, nisi mediator Dei et hominum debet intelligi, qui ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur (Joann. X, 9)? Filii igitur hujus stulti extra portam proficiunt, et in porta conteruntur, quia pravae Judaeorum soboles ante Mediatoris adventum in legis observatione floruerunt; sed in ipsa Redemptoris nostri praesentia a Divinitatis obsequio, perfidiae suae meritis repulsi ceciderunt. Quos nimirum non est qui eripiat, quia scilicet dum ipsum Redemptorem extinguere persequendo conati sunt, oblata sibi ereptionis remedia absciderunt; de quo bene subditur:

CAPUT IV

VERS. 5.---Cujus messem famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus.

5. Gentiles messem eorum, id est, sacra eloquia, comedunt, ac divitias rapiunt.---Hujus enim stulti messis fuerat sacri seges eloquii. Quaedam namque spicarum grana, sunt verba prophetarum, quae stultus habuit, sed non comedit, quia Judaicus populus legem quidem verbo tenuit, sed per fatuitatis fastidium ab ejus intellectu jejunavit. Hujus vero stulti messem famelicus comedit, quia nimirum gentilis populus verba legis intelligendo edit, ad quae plebs Judaica sine intellectu laboravit. Hos famelicos fidei Dominus praevidit, cum per evangelistam dixit: Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (Matth. V, 6). De his famelicis Anna prophetante dicitur: Repleti prius, pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt (I Reg. II, 5). Sed quia messem perdidit, recte subjungitur qualiter ipse etiam stultus perit, cum dicitur: Et ipsum rapiet armatus.

Antiquus hostis Judaicum populum armatus rapuit, quia in eo vitam fidei fraudulentae suggestionis jaculis exstinxit, ut unde se inhaerere Deo crederet, inde ejus ordinationi repugnaret. Quod profecto discipulos Veritas praemonet, dicens: Venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se praestare Deo (Joann. XVI, 2). Sequitur:

CAPUT V

IBID.---Et bibent sitientes divitias ejus.

6. Eloquia Dei et messis et divitiae. Quomodo et comedi, et bibi dicuntur.---Hujus stulti divitias sitientes bibunt, quia fluentis sacrae locutionis, quae Judaicus populus in superbiae ostentatione possederat, conversae gentilium mentes irrigantur. Unde et eisdem per prophetam dicitur: Omnes sitientes venite ad aquas; et qui non habetis argentum, properate (Isai. LV, 1). Quia enim argenti vocabulo eloquia divina signantur, Psalmista testatur, dicens: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum (Psal. XI, 7). Qui ergo argentum non habent, ad aquas vocantur, quia nimirum gentilitas, quae Scripturae sacrae praecepta non acceperat, sacri eloquii inundatione satiatur, quam tanto nunc avidius potat, quanto hanc diu sicca sitiebat. Eadem ergo divina eloquia et messes et divitiae vocantur: messes quia jejunam mentem reficiunt; divitiae, quia magna nos morum venustate componunt. Eadem et comedi dicuntur et bibi, quia nimirum dum quaedam in eis obscura sunt, quae non nisi interpretata intelligimus, haec quasi mandendo glutimus; dum quaedam vero ad intelligendum facilia ita sumimus ut invenimus, ea quasi non mansa bibimus, quia non fracta sorbemus. Haec sub intellectu mystico brevi locutione transcurrimus, ne quid forsitan praeterisse videremur. Sed quia beati Job amici esse non possent, nisi in quibusdam quoque magna morum honestate fulgerent, restat ut in eorum verbis virtutem sensuum

moraliter inquiramus, quatenus dum locutionis eorum pondus discutitur, cujus doctrinae fuerint, ostendatur.

CAPUT VI

VERS. 3.---Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim.

SENSUS MORALIS. 7. Terrena sectantes in prosperis videntur firma radice.---Quasi firma radice stultus in terra figitur, quia totis desideriis in terreno amore solidatur. Unde et primus Cain civitatem in terra construxisse describitur (Genes. IV, 17), ut aperte monstraretur quia ipse in terra fundamentum posuit, qui a soliditate coelestis patriae alienus fuit. Quasi firma radice stultus attollitur, quando hic temporali prosperitate fulcitur; ut omne quod appetit assequatur, adversa nulla sustineat, contra infirmos sine repugnatione praevaleat, bene agentibus ex auctoritate contradicat, ad majora commoda ex peiori semper actione perveniat, ut unde viam vitae deserit, inde ad tempus felicius vivat. Sed cum malos florere infirmi conspiciunt, trepidant; et apud semetipsos peccantium prosperitate turbati, intus in gressibus mentis nutant. Quorum profecto speciem sumpsit Psalmista cum diceret: Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei; quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns (Psal. LXXII, 2).

8. Prudentes eorum gloriam despiciunt. Nec damnare differunt.---Cum vero eorum gloriam fortes aspiciunt, protinus quae post gloriam poena sequatur, attendunt; et alta intus cogitatione despiciunt hoc, quod superbi foras fastu vacuae inflationis intumescunt. Bene ergo dicitur: Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim. Pulchritudini quippe stulti maledicere, est ejus gloriam ex considerata damnatione judicare, quia eo atrocius in tormentis obruitur, quo altius in peccatis elevatur; quia transit quod extollitur,

permanet quod punitur; quia qui honoratur in via, in perventione damnabitur; et quasi per amoena prata ad carcerem pervenit, qui per praesentis vitae prospera ad interitum tendit. Notandum vero, quod cum stulti pulchritudini maledixisse se diceret, protinus addidit, statim. Mos namque humanae et infirmae mentis est, ut cum earum rerum quas respicit qualitate varietur. Saepe enim ejus iudicium cum ipsa praesentis rei specie ducitur, et juxta hoc quod aspicit, intentio illius sensusque formatur. Nam plerumque nonnulli, dum quorundam gloriam cernunt, ejusdem gloriae aspectibus delectantur, ac magnum aliquid existimant, seque ut talia mereantur exoptant. Cum vero gloriosos quosque, aut dejectos subito, aut fortasse etiam morientes aspiciunt, quia humana gloria omni modo nihil sit, cum gemitu fatentur, ita ut protinus dicant: Ecce quam nihil est homo. Qui hoc nimirum rectius dicerent, si cum in gloria hominem cernerent, tunc ejus interitum cogitantes, transeuntem potentiam nihil esse sensissent. Tunc quippe est humana elatio pensanda quam nihil sit, cum sese super caeteros successibus extollit. Tunc considerandum est quo cursu felicitas transvolet, cum ante humanos oculos quasi permanens pollet. Nam gloriam morituri nihil esse, in ipsa jam morte pensare infirmi quilibet possunt. Tunc enim ei etiam illi derogant, qui hanc et usque ad mortem sequentes amant. Bene itaque dicitur: Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim. Ac si aperte diceret: Contra stulti pulchritudinem, moram in maledictione non habui, quia cum hanc cernerem, simul etiam poenam sequentem vidi. Non enim statim maledicerem, si qua me gloriae illius delectatio tenuisset; sed sine tarditate maledixi, quia supplicia mansura conspiciens, ejus potentiam sine dubitatione reprobavi. Sed quia iniqui quique quo plus in hoc mundo proficiunt, plures secum ad interitum trahunt, recte subditur: Longe fiant filii ejus a salute. Filii quippe stulti sunt, qui in ambitione hujus saeculi ex ejus imitatione nascuntur; qui profecto a salute tanto longius fiunt, quanto in

perpetratione nequitiae nulla infirmitate feriuntur. De quibus bene additur:

CAPUT VII

VERS. 4.---Et conterentur in porta, et non erit qui eripiat.

9. Iudicii dies porta regni. Tunc non valet eripi, qui renuit hic corripere.---Nam sicut urbis aditus porta dicitur; ita est dies iudicii porta regni, quia per eum ab electis omnibus ad coelestis patriae gloriam intratur. Unde et hunc diem cum ad retributionem sanctae Ecclesiae Salomon appropinquare conspiceret, dixit: Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terrae (Prov. XXXI, 23). Vir quippe est Ecclesiae humani generis Redemptor, qui in portis se nobilem ostendit, qui despectus prius in contumeliis exstitit, sed in ingressu regni sublimis apparebit. Qui cum terrae senatoribus residet, quia iudicii sententiam cum sanctis ejusdem Ecclesiae praedicatoribus decernet, sicut ipse in Evangelio dicit: Vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. XIX, 28). Quod Isaias quoque longe ante praenuntians ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui (Isai. III, 14). De his portis Salomon iterum dicit: Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera ejus (Prov. XXXI, 31). Tunc quippe sancta Ecclesia de fructu manuum suarum accipit, cum eam ad percipienda coelestia laboris sui retributio attollit. Tunc eam sua opera in portis laudant, quando ejus membris in ipso regni aditu dicitur: Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me; nudus, et cooperuistis me (Matth. XXV, 35), et caetera. Filii igitur hujus stulti ante portam elati sunt, sed in porta conterentur, quia amatores hujus saeculi in praesenti vita

superbiunt, sed in ipso regni aditu aeterna animadversione feriuntur. Bene autem subditur: Et non erit qui eripiat. Illos quippe veritas ab aeterna adversitate eripit, quos in temporalibus prosperis per disciplinam premit. Qui ergo nunc renuit premi, tunc non valet eripi, quia iniqui eum, quem per disciplinam habere negligunt patrem, afflictionis suae tempore per adjutorium non inveniunt ereptorem. Sequitur:

CAPUT VIII

VERS. 5.---Cujus messem famelicus comedet.

10. Malus recta et intelligens et dicens, messem habet quam alii comedant.---Habet etiam stultus messem, quando iniquus quisque donum recte intelligentiae accipit: Scripturae sacrae sententiis docetur, bona loquitur, sed tamen nullo modo hoc quod dicit operatur: verba Dei profert, nec tamen diligit; laudando exaggerat, vivendo calcat. Quia ergo stultus iste recta et intelligit et dicit, sed tamen haec operando non amat, messem habendo jejumat. Quam nimirum famelicus comedit, quia is qui ad Deum sanctis desideriis anhelat, discit quod audit, agit quod didicerit; et dum doctoris pravi recta praedicatione reficitur, quid aliud quam stulti fruge satiatur? An non famelicos suos Veritas, ut stulti messem comederent, admonebat, cum per desideria sancta flagrantibus, de Pharisaeis praeciperet, dicens: Quae dicunt facite, juxta opera vero eorum nolite facere (Matth. XXIII, 3). Ac si aperte diceret: Verbi messem loquendo excolunt, sed hanc male vivendo minime contingunt. Vestram ergo famem messis ista reficiat, quia vobis hanc per fatuitatis suae fastidium servant. Bene autem subditur:

CAPUT IX

IBID.---Et ipsum rapiet armatus.

11. Diabolus saepe scientiam permittit, ut corrumpat vitam.---Antiquus namque hostis quasi inermis vincitur, cum mala aperte suggerens humanae menti, bona omnia simul destruere conatur. Sed armatus venit, quando bona alia intacta deserens, latenter alia corrumpit. Nam saepe quosdam in intellectu non tentat, eis que in sacri eloquii meditatione non obviat; sed tamen eorum vitam in operatione supplantat, qui dum de scientiae virtute laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt; cumque in favoris delectationem animus ducitur, vitae suae vulneribus non medetur. Hunc ergo armatus hostis rapuit, quem fraude tectus in alia deserens, ex alia parte superavit. Sequitur:

CAPUT X

IBID.---Et bibent sitientes divitias ejus.

12. Saepe hebes hoc in divinae legis eruditione studendo intelligit, quod per negligentiam ingeniosus nescit.---Saepe stultus habet interni liquoris fontem, sed non bibit, quia ingenium quidem intelligentiae accipit, sed tamen veritatis sententias cognoscere legendo contemnit; scit quia intelligere studendo praevaleat, sed ab omni doctrinae studio fastidiosus cessat. Divitiae quoque mentis, sunt verba sacrae locutionis; sed has divitias stultus oculis aspicit, et in ornamenti sui usum minime assumit, quia verba legis audiens, magna quidem esse considerat, sed ad comprehendenda haec nullo studio amoris elaborat. At contra alius sitim habet, ingenium non habet; amor ad meditandum pertrahit, sensus hebetudo contradicit; et saepe hoc in divinae legis eruditione quandoque studendo intelligit, quod per negligentiam ingeniosus nescit. Hujus ergo stulti divitias sitientes bibunt, dum praecepta Dei, quae ingeniosi fastidientes nesciunt, hebetes amantes assequuntur. In his nimirum tenebras hebetudinis illustrat oculus amoris; nam hoc tardioribus sitis aperit, quod velocioribus

fastidium claudit. Qui et idcirco ad intelligentiae alta perveniunt, quia agere quae intellexerunt, vel minima nulla contemnunt; et dum sensum manibus adjuvant, sese ultra altitudinem ingeniosorum levant. Unde bene per Salomonem dicitur: Stellio manibus nititur, et moratur in aedibus regis (Prov. XXX, 28). Plerumque enim aves, quas ad volatum penna sublevat, in vepribus resident; et stellio, qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus, regni aedificium tenet, quia nimirum saepe ingeniosi quique dum per negligentiam torpent, in pravis actibus remanent, et simplices, quos ingenii penna non adjuvat, ad obtinenda aeterni regni moenia virtus operationis levat. Stellio ergo dum manibus nititur, in regis aedibus moratur, quia illo simplex per intentionem recti operis pervenit, quo ingeniosus minime ascendit. Sed his auditis, quaestio nostro cordi suboritur, cur vel negligenti intelligentiae donum tribuitur, vel studiosus quisque sensus sui tarditate praepeditur? Ad quam citius respondetur, dum protinus subditur:

CAPUT XI

VERS. 6.---Nihil in terra sine causa.

13. Cur ingenium studio tardum, negligenti acre tribuatur.---Idcirco enim saepe et desidiosus ingenium accipit, ut de negligentia justius puniatur, quia quod sine labore assequi potuit, scire contemnit. Et idcirco nonnumquam studiosus tarditate intelligentiae premitur, ut eo majora praemia retributionis inveniat; quo magis in studio inventionis elaborat. Nihil ergo est in terra sine causa, quando et studioso tarditas ad praemium proficit, et desidioso velocitas ad supplicium crescit. Ad intelligenda autem quae recta sunt, aliquando laboris studio, aliquando vero dolore percussione erudimur. Unde cum dictum sit, Nihil in terra sine causa; apte protinus additur:

CAPUT XII

IBID.---Et de humo non egredietur dolor.

14. Per occulta merita mentium, aperta prodeunt flagella poenarum.---Dolor namque quasi de humo egreditur, cum homo ad Dei imaginem conditus de rebus insensibilibus flagellatur. Sed quia per occulta mentium merita, aperta prodeunt flagella poenarum, et de humo dolor non egreditur, quoniam sensus nostri malitia exigit ut a rebus insensibilibus feriat. Ecce enim cernimus quod ad correptionem nostram expectatus imber arente terra suspenditur, et caliginosus aer inardescente sole siccatur; mare procellis tumescentibus saevit, et alios ad transmeandum susceptos intercipit, aliis desideratum iter erecta in cumulum unda contradicit; terra non solum germina fecunditatis imminuit, sed etiam semina accepta consumit. In quibus nimirum cunctis patenter aspicitur hoc, quod quidam sapiens de Domino testatur, dicens: Et pugnabit cum eo orbis terrarum contra insensatos (Sap. V, 21). Orbis quippe terrarum cum Domino contra insensatos pugnat, quando in poena delinquentium et elementorum adversitas militat. Sed tamen de humo dolor non egreditur, quia res quaelibet insensibilis ad afflictionem nostram stimulo nostrae actionis excitatur. De humo dolor non egreditur, quia nequaquam poena de ea nascitur creatura, quae percutit, sed de ea procul dubio, quae peccando vim percussione extorsit. Sed curandum magnopere est ut cum in rebus exterioribus pondere doloris afficimur, spe ad superna tendamus; quatenus eo mens ad alta perveniat, quo nos exterior poena castigat. Unde et apte subjungitur:

CAPUT XIII

VERS. 7.---Homo ad laborem nascitur, et avis ad volatum.

15. Quantum caro flagellis afficitur, mens ad altiora sublevatur.---Ad laborem quippe nascitur homo quia nimirum is qui accepta est praeditus ratione, considerat quod valde sibi sit impossibile, ut haec peregrinationis suae tempora sine gemitu evadat. Unde bene Paulus cum tribulationes suas discipulis enumeraret, adjunxit: Ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus (I Thess. III, 3). Sed in eo quod caro flagellis afficitur, mens ad appetenda altiora sublevatur; Paulo rursus attestante, qui ait: Et licet is qui foris est noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem (II Cor. IV, 16). Homo ergo ad laborem nascitur, et avis ad volatum, quia inde mens ad summa evolat, unde caro in infimis durius laborat.

16. Carnalium gravis labor, spiritalium nullus.---Potest quoque appellatione hominis carnalium vita signari. Unde et Paulus ait: Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis? (I Cor. III, 3.) Quibus paulo post subiecit, dicens: Nonne homines estis? (Ibid., 4.) In hac itaque vita homo ad laborem nascitur, quia carnalis quisque cum transeuntia appetit, desideriorum suorum se pondere affligit. Gravis quippe labor est, hanc ipsam praesentis vitae gloriam quaerere, quaesitam quandoque percipere, et perceptam cum circumspectione custodire. Gravis labor est, hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is qui apprehendet, noverit diu stare non posse. Sancti autem viri quia transeuntia non amant, non solum nulla temporalium desideriorum pondera tolerant; sed et si qua adversa consurgunt, in ipsis suis pressuris et languoribus non laborant. Quid enim flagellis durius? et tamen de flagellatis apostolis scriptum est: Ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (Act. V, 41). Quid ergo eorum mentibus labor est, quibus et poena verberum labor non est? Homo ergo ad laborem nascitur,

quia ille hujus mundi veraciter mala sentit, qui ejus bona inhianter appetit. Nam cujus mens ad alta suspenditur, sub ipsa est quidquid exterius contra ipsam movetur. Bene itaque subditur, Et avis ad volatum. Quia tanto animus a laboris afflictione se subtrahit, quanto per spem ad summa sustollit. An non quasi avis, Paulus ad volatum natus fuerat, qui tot adversa sustinens dicebat: Nostra conversatio in coelis est (Philip. XXXI, 20)? Et rursum: Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, aeternam in coelis (II Cor. V, 1). Velut avis ergo ima transcenderat, quem adhuc corpore in terra demorantem, jam in sublimibus spei penna sublevabat. Sed quia nullus suis viribus valet sese in alta sustollere, ut cum visibilibus affligitur, in invisibilia sublevetur, recte mox subditur:

CAPUT XIV

VERS. 8---Quamobrem ego deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum.

17. Hoc Dei donum est.---Ac si aperte diceret: illum rogo, per quem haec tribui scio. Si enim hoc per se habere se crederet, deprecari Deum non indigeret. Sequitur:

CAPUT XV

VERS. 9---Qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque numero.

18. Mira Dei opera humanis oculis usu viluerunt.--- Quis omnipotentis Dei mirabilia perscrutari sufficiat, quod cuncta ex nihilo creavit, quod ipsa mundi fabrica mira potentiae virtute disposita est, et super aera coelum suspenditur, et super abyssum terra libratur; quod ex rebus invisibilibus omnis haec universitas ac visibilibus

existit, quod hominem fecit, ut ita dixerim, in brevi colligens mundum alterum, sed rationalem; quod hunc ex anima et carne constituens, investigabili virtutis dispositione permiscuit spiritum et lutum? Ex his itaque aliud novimus, aliud et sumus; sed tamen mirari negligimus, quia ea quae incomprehensibili indagatione mira sunt, humanis oculis usu viluerunt. Unde fit ut si mortuus homo suscitetur, in admirationem omnes exsiliant, et quotidie homo qui non erat nascitur, et nemo miratur, cum procul dubio omnibus constet quia plus sit creari quod non erat, quam reparari quod erat. Quia arida Aaron virga floruit, cuncti mirati sunt; quotidie ex arente terra arbor producitur, virtusque pulveris in lignum vertitur, et nemo miratur. Quia quinque sunt panibus quinque millia homines satiati, crevisse escas in dentibus cuncti mirati sunt; quotidie sparsa grana seminum, plenitudine multiplicantur spicarum, et nemo miratur. Aquam semel in vinum permutatam videntes cuncti mirati sunt; quotidie humor terrae in radicem vitis attractus, per botrum in vinum vertitur, et nemo miratur. Mira sunt itaque omnia quae mirari homines negligunt, quia ad considerandum, ut praediximus, usu torpescunt. Bene autem cum diceret: Qui facit magna, adjunxit statim: Et inscrutabilia. Minus enim fuerat magna facere, si tamen ea quae facta sunt, perscrutari potuissent. Recte autem subditur: Et mirabilia absque numero, quia minoris esset magnitudinis, si quae inscrutabilia condidit, pauca fuisset.

19. Miracula Dei per studium consideranda, non discutienda per intellectum. Fides ubi titubat, qui firmanda. Unde resurrectio fiat credibilis.---Sed inter haec sciendum est quia divina miracula et semper debent considerari per studium, et nunquam discuti per intellectum. Saepe namque humanus sensus dum quarumdam rerum rationem quaerens non invenit, in dubitationis se voraginem mergit. Unde fit ut nonnulli homines mortuorum corpora in pulverem redacta

considerent; dumque resurrectionis vim ex ratione colligere non possunt, haec ad statum pristinum redire posse desperent. Mira igitur, ex fide credenda sunt, perscrutanda per rationem non sunt; quia si haec nostris oculis ratio expanderet, mira non essent. Sed cum in his fortasse animus titubat, necesse est ut ea quae per usum novit, nec tamen per rationem colligit, ad memoriam reducat; quatenus rei similis argumento fidem roboret, quam labefactari sua sagacitate deprehendit. Considerato quippe humanae carnis pulvere, quorundam mens concussa desperat, quando pulvis ad carnem redeat, et redivivum corpus per membrorum lineamenta componat; quando illa terrae ariditas per viventia membra viridescat, ac se per eorum species formasque distinguat. Hoc nimirum comprehendi per rationem non potest, sed tamen credi facile per exemplum potest. Quis enim ab uno grano seminis, immensam surgere arborem crederet, nisi certum hoc per experimentum teneret? In tanta namque unius grani parvitate et pene nulla sui dissimilitudine, ubi latet ligni duritia, et ligno tenerior vel durior medulla, asperitas corticis, viriditas radicis, sapor fructuum, suavitas odorum, colorum diversitas, mollities foliorum? Et tamen quia hoc per experimentum novimus, ex uno grano seminis prodire omnia non dubitamus. Quid ergo est difficile, ut pulvis in membra redeat, dum conditoris potentiam quotidie cernimus, qui et ex grano ligna mirabiliter, et adhuc mirabilius fructus ex lignis creat? Dicat ergo: Qui facit magna et inscrutabilia, et mirabilia absque numero, quia divinorum operum magnitudo nec ex qualitate valet discuti, nec ex quantitate numerari. Unde et adhuc subditur:

CAPUT XVI

VERS. 10, 11.---Qui dat pluviam super faciem terrae, et irrigat aquis universa. Qui ponit humiles in sublimi, et maerentes erigit sospitate.

SENSUS MYSTICUS.---20.Aquis gratiae Deus universa irrigat. Universitatis nomine homo signatur.---Quia amicos beati Job eruditos ejus societate credimus, necesse est ut haec Eliphaz verba mystice disseramus. Omnipotens enim Deus terrae pluviam tribuit, cum amentia corda gentilium, supernae gratia praedicationis infundit. Et aquis universa irrigat, quia sterilitatem perditum hominis repletionem Spiritus ad fructificationem format, sicut per semetipsam Veritas dicit: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum (Joan. IV, 13). Universitatis autem nomine homo signatur, quia in ipso vera species, et magna communio universitatis ostenditur. Omne namque quod est, aut est, et non vivit; aut est, et vivit, sed nequaquam sentit; aut est, et vivit, et sentit, sed non intelligit, nec discernit; aut est, aut vivit, et sentit, et intelligit, discernit. Sunt namque lapides, nec tamen vivunt. Sunt arbusta, vivunt quidem, nec tamen sentiunt. Herbarum namque atque arborum vita viriditas vocatur, sicut per Paulum de seminibus dicitur: Insuper, tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur (I Cor. XV, 36). Sunt bruta animalia, vivunt et sentiunt, nec tamen intelligunt. Sunt angeli, et vivunt, et sentiunt, et intelligendo discernunt. Homo itaque, quia habet commune esse cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, discernere cum angelis, recte nomine universitatis exprimitur, in quo juxta aliquid ipsa universitas tenetur. Unde et discipulis Veritas dicit: Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae (Marc. XVI, 15). Omnem videlicet creaturam solum intelligi hominem voluit, cui commune aliquid cum omnibus creavit.

21. Universa Deus irrigat, cum ex omni hominum genere ad suam cognitionem vocat.---Quamvis hoc loco universa intelligi et aliter possunt. Sancti enim Spiritus gratia cum sibi divites subjicit, pauperes non repellit, cum fortes humiliat, venire ad se debiles non recusat; cum nobiles colligit, simul et ignobiles apprehendit; cum

sapientes suscipit, imperitorum stultitiam non contemnit. Universa ergo Deus aquis irrigat, qui dono sancti Spiritus ex omni genere hominum ad suam cognitionem vocat.

22. Universa Deus irrigat, quia vim sui sermonis in singulis juxta morum diversitatem format.---Possunt autem universorum nomine ipsae morum dissimilitudines designari. Alius namque elatione erigitur, alius pondere timoris inclinatur, alius libidine aestuat, alius avaritia anhelat, alius remissione se dejicit, alius ira fervescit. Sed per doctrinam sacri eloquii, dum superbo humilitas tribuitur, timido confidentia praebetur, luxuriosus per castitatis studium ab immunditia tergitur, avarus per continentiam ab ambitionis aestu temperatur, remissus zeli rectitudine erigitur, iracundus a praecipitationis suae excitatione refrenatur, universa Deus aquis irrigat; quia vim sui sermonis in singulis juxta morum diversitatem format, ut hoc in ejus eloquio quisque inveniat, per quod virtutis necessariae germen ferat. Unde per quemdam sapientem de mannae dulcedine dicitur: Paratum panem de coelo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, atque omnis saporis suavitatem (Sap. XXVI, 20). Manna quippe omne delectamentum atque omnis saporis in se suavitatem habuit, quod videlicet in ore spiritalium, juxta voluntatem edentium, saporem dedit, quia divinus sermo et omnibus congruens, et a semetipso non discrepans, qualitati audientium condescendit; quem dum electus quisque utiliter juxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem vertit. Et quia laborem boni operis gloria sequitur retributionis, post aquarum irrigationem recte subjungitur: Qui ponit humiles in sublimi, et moerentes erigit sospitate.

23. Servos Dei nunc despectos et afflictos gloria et gaudium excipient.---In sublimi humiles ponuntur, quia hi qui nunc pro Dei amore despecti sunt, tunc cum Deo judices veniunt, sicut hoc quod paulo ante jam diximus,

eisdem humilibus Veritas pollicetur, dicens: Vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis et vos super duodecim sedes, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. XIX, 28). Tunc moerentes Dominus sospitate erigit, quia hi qui, ejus desideriis accensi, prospera fugiunt, adversa patiuntur, cruciatus persequentium tolerant, seque ipsi per lamenta castigant, tanto sublimiorem tunc sospitatem recipiunt, quanto nunc cunctis mundi gaudiis devote moriuntur. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: Cor quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio ejus non miscebitur extraneus (Prov. XIV, 10). Humana etenim mens amaritudinem animae suae scit, cum, aeternae patriae desideriis accensa, peregrinationis suae poenam flendo cognoscit; sed in ejus gaudio extraneus non miscebitur, quia qui nunc a moerore compunctionis alienus est, tunc particeps ad laetitiam consolationis non est. Hinc est quod in Evangelio Veritas dicit: Amen amen dico vobis, quid plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit; vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium (Joan. XVI, 20). Et rursus: Vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo auferet a vobis (Ibid., 22). Sospitate ergo Dominus moerentes erigere dicitur, quia pro se afflictos temporaliter vera salute consolatur. Quod tamen de electis Dei etiam in hac vita nil obstat intelligi.

24. Humiles jam ex hac vita in sublimi sunt positi.---In sublimi quippe humiles ponuntur, quia cum se ex humilitate substernunt, altae mentis judicio cuncta temporalia transeunt; cumque se indignos in omnibus aestimant, rectae cogitationis examine hujus mundi gloriam transcendentem calcant. Videamus humilem Paulum. Ecce discipulis dicit: Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Christum (II Cor. IV, 5). Videamus hunc humilem in sublimi jam positum. Ait: An

nescitis quia angelos judicabimus (I Cor. VI, 3)? Et rursum: Conresuscitavit et consedere nos fecit in coelestibus (Ephes. II, 6). Fortasse hunc exterius tunc catena religabat, mente tamen positus in sublimibus fuerat, qui jam per spei suae certitudinem in coelestibus sedebat. Sancti itaque viri foris despecti sunt, et velut indigni omnia tolerant; sed dignos se supernis sedibus confidentes, aeternitatis gloriam cum certitudine exspectant; cumque laborant foris adversitate persecutionis, ad munitam recurrunt intrinsecus arcem mentis; et inde cuncta sub se ire despiciunt, inter quae et transire corporaliter etiam semetipsos cernunt; minas non metuunt, quia et tormenta patiundo contemnunt. Hinc enim per Salomonem dicitur: Justus quasi leo confidens absque terrore erit (Prov. XXVIII, 1). Hinc ab eo iterum scriptum est: Non contristabit justum, quidquid ei acciderit (Prov. XII, 21). Quia enim recti quique in alto intentionis suae vertice siti sunt, dum mortem moriendo non sentiunt, miro modo eos reproborum jacula et feriunt, et non contingunt. In sublimi ergo humiles sunt positi, quia unde se in omnibus despiciunt, inde contra omnia securiores fiunt.

Mens ad ea quae supra ipsam sunt inhiare cessans, sub semetipsam indesinenter ruit.---Quo contra recte sub Babylonis specie per prophetam menti reprobae dicitur: Descende, sede in pulvere, virgo filia Babylonis, sede in terra; non est solium filiae Chaldaeorum (Isai. XLVII, 1). Hoc enim loco humana mens virgo non incorrupta, ut arbitrator, dicitur, sed infecunda. Et quia Babylon confusio interpretatur, recte infecunda mens Babylonis filia vocatur, quae in eo quod nequaquam bona opera germinat, dum nullo ordine rectae vitae componitur, quasi confusione matre generatur. Sin autem virgo non infecunda dicitur, sed incorrupta, postquam statum salutis perdidit, ad confusionis suae cumulum appellatur quod fuit. Cui apte per increpationem dicitur divina voce: Descende. In alto quippe humanus animus stat, quando

supernis retributionibus inhiat; sed ab hoc statu descendit, cum turpiter victus sese defluentibus mundi desideriiis subjicit. Cui bene mox additur: Sede in pulvere. Descendens enim in pulvere residet, quia coelestia deserens, terrenis cogitationibus aspersus in infirmis vilescit. Ubi adhuc ingeminando subjungitur: Sede in terra. Ac si aperte exprobrans dicat: Quia coelesti conversatione noluisti te erigere, sub temetipso prostratus in terrenis actibus humiliare. Unde et necessario protinus additur: Non est solium filiae Chaldaeorum. Chaldaei namque feroces interpretantur. Valde autem feroces sunt, qui voluntates proprias sequentes, nec suis parcere mortibus sciunt. Ferocia sunt terrena desideria, quae non solum contra praecepta conditoris, sed saepe etiam contra percussio- num verbera, duram atque insensibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium solium non habet, quia mens, quae ad amorem mundi ex pravis desideriiis nascitur, atque eisdem desideriiis obduratur, in eo quod se terrenis concupiscentiis subjicit, sedem iudicii amittit; nullique apud se solio praesidet, quia examine discretionis caret, et quasi a iudicii sui sessione repellitur, quia per exteriores concupiscentias vagatur. Liquet enim, quod mens, quae intus consilii sedem perdiderit, foras se per desideria innumerabiliter spargit. Et quia agere intellecta dissimulat, caecatur recte, ut etiam nesciat quod agat; et saepe justo iudicio in sua ipsa voluntate relinquitur, et sub ea quae anxie appetit laboriosa mundi ministeria relaxatur. Unde apte illic subditur: Quia ultra non vocaberis mollis et tenera; tolle molam, et mole farinam (Ibid., 2). Constat nimirum quod tenerae suae filiae parentes parcent, nec duris atque servilibus hanc operibus affligunt. Omnipotens ergo Deus quasi teneram filiam vocat, quando dilectam uniuscujusque animam a laboriosis hujus mundi servitiis revocat; ne dum exterioribus actibus afficitur, ab internis desideriiis obduretur. Sed Chaldaeorum filia mollis et tenera non vocatur; quia mens pravis desideriiis dedita, in eo quod

anxie appetit hujus saeculi labore relinquitur, ut foras mundo velut ancilla serviat, quae intus Deum ut filia nequaquam amat. Unde et molam tollere, ac farinam molere jubetur. Mola in gyrum ducitur, et farina profertur. Unaquaeque autem mundi hujus actio mola est, quae dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit; atque ex se velut farinas projicit, quia seducto corde, semper minutissimas cogitationes gignit. Nonnumquam vero qui quietus alicujus esse meriti creditur, positus in qualibet actione denudatur, unde illic protinus subinfertur: **Denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina (Ibid., 2).** In administratione quippe operis turpitude denudatur, dum vilis mens abjectaque in actionis ostentatione cognoscitur, quae quiescens prius magna putabatur. Humerum mens discooperit, quando opus suum quod ignorabatur ostendit. Crura revelat, quia quibus desideriorum passibus lucris mundi inhiet manifestat. Flumina etiam transit, quia actiones hujus saeculi, quae quotidie ad terminum defluunt, indesinenter appetit; dumque alias relinquit, alias assequitur, quasi semper de flumine ad flumen tendit. Haec paucis per excessum diximus, ut mens a solio sanctae intentionis excussa quo jaceat monstrarem, quia si ad ea quae super ipsam sunt inhiare cessaverit, sub semetipsam etiam indesinenter ruit. In alto autem figitur, si amorem temporalium deserens, ad spem incommutabilis aeternitatis ligatur.

26. Laetitia servorum Dei vera; laetitia iniquorum ex insania, non ex sospitate.---Bene ergo dicitur: Qui ponit humiles in sublimi. Atque apte subjungitur: Et moerentes erigit sospitate. Saepe in hoc mundo etiam laeti quilibet erecti sunt, dum de ipsa gloria suae prosperitatis intumescunt. Sed moerentes Dominus sospitate erigit, quia afflictos suos ad gloriam verae laetitiae soliditate sustollit. Sospitate quippe, non insania erecti sunt, qui in bonis actibus positi, spe in Deum firma gratulantur.

Nonnulli enim, sicut diximus, et iniquitates perpetrunt, et gaudere non cessant; de quibus per Salomonem dicitur: Qui laetantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. II, 14). Et rursum: Sunt impii, qui ita securi sunt, ac si justorum facta habeant (Eccle. VIII, 14). Hi nimirum non sospitate eriguntur, sed insania, qui superbiunt cum affligi debuerant; et inde miseri in exultatione defluunt, unde a bonis flentur. Phreneticorum videlicet sensibus similes, insaniam qua praevalent, virtutem putant; qui ex morbo esse nesciunt hoc, quod amplius sanis possunt; et quasi crevisse se viribus aestimant, dum ad vitae terminum per augmenta languoris appropinquant. Qui quia rationis sensum non habent, flentur, et rident; et tanto in magna exultatione se dilatant, quanto et insensibiles malum quod patiuntur ignorant. Sospitate ergo Dominus moerentes erigit, quia electorum mens non de praesentis vitae insania, sed de certitudine aeternae salutis hilaescit. Unde apte mox de hac ipsa pravorum destructione subjungitur:

CAPUT XVII

VERS. 12.---Qui dissipat cogitationes malignorum ne possint implere manus eorum quod coeperant.

27. Malorum saepe cassae sunt cogitationes, nec minus rea conscientia.---Reproborum mentes perversis cogitationibus semper invigilant, sed plerumque eis superna dispensatio obviat; et quamvis pravitatem consilii nec fracti adversitatibus corrigant, ne tamen contra bonos praevaleant, eorum vires refrenat. Quos contra miro iudicio agitur, ut effectu quidem pravi operis careant, et tamen justae sententiae iudicis reos conscientiae addicat. Quod ergo mala cogitant, quid ipsi faciant ostendunt; quod vero mala implere nequeunt, hi contra quos cogitaverant, defenduntur. Unde et adhuc bene subditur:

CAPUT XVIII

VERS. 13.---Qui comprehendit sapientes in astutia eorum, et consilia pravorum dissipat.

28. Dei consiliis renitentes, ipsis famulantur inviti. Ostenditur exemplis fratrum Joseph, Saulis, Jonae, Judaeorum.---Saepe enim nonnulli humana sapientia inflati, dum desideriis suis divina judicia contraire conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur; et quo ad votum suum vim supernae dispensationis intorqueant, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt; sed inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt; atque omnipotentis Dei consilio, dum resistere nituntur, obsequuntur, quia saepe et hoc ejus dispositioni apte militat, quod ei per humanum studium frivole resultat. Sapientes ergo Dominus in ipsa eorum astutia comprehendit, quando ejus consiliis humana facta etiam tunc congrue serviunt, cum resistunt. Quod melius ostendimus, si pauca gestarum rerum ad medium exempla proferamus.

29. Joseph somnium viderat, quod suo manipulo fratrum ejus se manipuli prosternebant (Genes. XXXVII, 7); somnium viderat, quod sol et luna se cum reliquis stellis adorabant. Quae quia pure fratribus retulit, eorum corda protinus futurae dominationis invidia pavorque percussit. Cumque ad se hunc venire conspicerent, malitia saeviente dixerunt: Ecce somniator ille venit, venite occidamus eum, et videamus quid illi proderunt somnia sua (Ibid., 20). Cumque se ejus dominio subjici metuunt, somniatorem in puteum deponunt, eumque Ismaelitis transeuntibus vendunt: qui in Aegyptum ductus, servituti subditus, luxuriae accusatione damnatus, castitatis merito adjutus, prophetiae judicio erectus, omni Aegypto praelatus est; per supernam vero sapientiam providus frumenta congegit, et futuro periculo

necessitatis obviavit. Cumque in orbem fames irruit, de alimentorum praeparatione sollicitus Jacob filios suos in Aegyptum misit: qui frumentorum dispensationi praepositum Joseph nescientes inveniunt, atque ut mererentur alimenta percipere, eorum dispensatorem compulsi sunt pronis in terram cervicibus adorare. Pensemus ergo gestae rei ordinem, pensemus quomodo sapientes in ipsa sua astutia vis divina comprehendat. Ideo ab eis venditus fuerat Joseph, ne adoraretur [veneraretur]; sed ideo est adoratus [veneratus], quia venditus. Astute namque aliquid agere ausi sunt, ut Dei consilium mutaretur; sed divino iudicio, quod declinare conati sunt, renitendo servierunt. Inde quippe coacti sunt Dei voluntatem peragere, unde hanc moliti sunt astute commutare. Sic divinum consilium dum devitatur, impletur; sic humana sapientia dum reluctatur, comprehenditur. Timuerunt fratres, ne Joseph super eos excresceret; sed hoc quod divinitus dispositum fuerat, cavendo factum est ut eveniret. Humana ergo sapientia in se ipsa comprehensa est, quae voluntati Dei, unde per intentionem restitit, inde ejus impletioni militavit.

30. Sic Saul dum David subjectum quotidiano succrescere virtutum successu conspiceret, suam ei in conjugium filiam spondit, atque in ejus dotem centum dari ab eo Philistinorum praepudia petiit, ut cum provocatus miles ultra se excrescere quaereret, inimicorum gladiis traditus vitam finiret, sicut scriptum est: Non habet rex necesse sponsalia, nisi tantum centum praepudia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis (I Reg. XVIII, 25). Porro Saul cogitabat tradere David in manus Philistinorum; sed David dispositionis intimae favore roboratus, centum se dare perhibuit, et ducenta praepudia reportavit. Cujus nimirum operis Saul argumento superatus, superna providentia in sapientiae suae est consilio comprehensus; quia unde succrescentis militis vitam se extinguere credidit, virtutis ejus gloriam inde cumulavit.

31. Sed quia nonnumquam astute aliquid sapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium sapientem deducere, et quomodo in internis consiliis astutia mortalium comprehendatur, demonstrare. Prudenter quippe Jonas sapere voluit, cum ad praedicandam Ninivitarum poenitentiam missus, quia electis gentibus Judaeam deserere timuit, praedicationis officium implere recusavit (Jonae I, 2, 3, seq.). Navim petiit, fugere Tharsis elegit; sed protinus tempestas exoritur, sors mittitur, ut videlicet cognoscatur cujus culpa mare turbetur. Jonas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, ceto sorbente devoratur, atque illuc gestante bellua pervenit, quo ire sponte contemnit. Ecce fugitivum Dei tempestas invenit, sors ligat, mare suscipit, bellua includit, et quia auctori suo obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur. Jubente Deo ministrare homo prophetiam noluit, aspirante Deo bellua prophetam vomit. Comprehendit ergo Dominus sapientes in astutia eorum, quando et hoc in usum suae voluntatis redigit, per quod sibi voluntas humana contradicit.

32. Perscrutemur adhuc Hebraeorum sapientiam, ut videamus quid providendo prohibuit, quid prohibendo provocavit. Certe cum ad Redemptoris nostri miracula credentium turba conflueret, cum sacerdotes populi, invidiae facibus accensi, mundum post eum ire proclamarent dicentes: Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit (Joan. XII, 19); ut ab illo vim tantae concursiois absciderent, finire ejus potentiam morte conati sunt, dicentes: Expediit ut unus homo moriatur, et non tota gens pereat (Joan. XI, 50). Sed Redemptoris mors ad conjunctionem sui corporis, id est Ecclesiae, valuit, non ad separationem. Unde et per legem turturi vel columbae, in figura nostri sacrificii, secari guttur praecipitur, et non penitus abscidi, ut et post mortem corpori caput inhaereat (Levit. I, 15); quia videlicet mediator Dei et hominum (I Tim. II, 5), id est,

caput omnium nostrum, et verae mundationis hostia, unde pro nobis mortem pertulit, inde nobis verius inhaesit. Post sectionem ergo caput turturis suo corpori inhaeret, quia Christum ab Ecclesia nec mors interveniens dividit. Persecutores igitur peregerunt hoc quod perniciose moliti sunt, intulerunt mortem, ut ab eo absciderent fidelium devotionem; sed inde fides crevit, unde hanc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cumque se aestimant ejus miracula persequendo abscidere, haec nimirum compulsi sunt nesciendo dilatare. Comprehendit ergo Dominus sapientes in astutia eorum, quando et hoc ad pietatis suae obsequium redigit, quod contra illum humana crudelitas exarsit.

33. Deus alia concedit propitius, alia permittit iratus.---Justus namque et misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus; atque ea quae permittit, sic tolerat, ut haec in sui consilii usum vertat. Unde miro modo fit ut et quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit, quia dum in bonum usum mala facta vertuntur, ejus consilio militant etiam quae ejus consilio repugnant. Hinc enim per Psalmistam dicitur: Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus (Psal. CX, 2). Sic quippe ejus opera magna sunt, ut per omne quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur. Nam saepe inde perficitur, unde repellere putabatur. Hinc rursus dicitur: Omnia quaecumque voluit Dominus fecit in coelo et in terra (Psal. CXXXIV, 6). Hinc Salomon ait: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum (Prov. XXI, 30). Restat ergo ut in cunctis quae agimus vim supernae voluntatis inquiramus, cui videlicet cognitae debet nostra actio devote famulari, et quasi ducem sui itineris persequi, ne ei etiam nolens serviat, si hanc superbiens declinat. Vitari enim vis superni consilii nequaquam potest; sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub ejus nutibus refrenat; ejusque sibi pondera levigat, qui hanc subjecto cordis humero volens portat. Sed quia persecutorum

superius memoriam fecimus, qualiter etiam ea quae subjuncta sunt, eorum caecitati congruant, ostendamus. Sequitur:

CAPUT XIX

VERS. 14.---Per diem incurrent tenebras, et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.

34. Christi persecutores in die tenebras passi sunt. Et quasi caeci palparunt in meridie.---Per diem tenebras incurrerunt, quia in ipsa veritatis praesentia perfidiae errore caecati sunt. Clare quippe per diem cernitur, per noctem vero nostra acies obscuratur. Persecutores igitur Redemptoris nostri dum divinae virtutis miracula cernerent, et tamen de ejus divinitate dubitarent, in die tenebras passi sunt, quia visum in luce perdiderunt. Hinc est quod eos ipsa Lux admonet dicens: Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebrae comprehendant (Joan. XII, 35). Hinc est quod de Judaea dicitur: Occidit ei sol, cum adhuc esset dies (Jerem. XV, 9). Hinc est quod vocem poenitentium in se propheta iterum sumpsit, dicens: Impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui (Isai. LIX, 10). Hinc iterum dicit: Custos quid de nocte? custos quid de nocte? Dixit custos: Venit mane et nox (Isai. XXI, 11). De nocte etenim custos venit, quia humani generis protector et manifestus in carne apparuit, et tamen hunc pressa perfidiae suae tenebris Judaea minime agnovit. Ubi bene ex voce custodis additur, Venit mane et nox, quia per ejus praesentiam et nova lux mundo inclaruit, et tamen in corde infidelium vetusta caecitas remansit. Bene autem dicitur: Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. Hoc quippe palpando exquirimus, quod oculis non videmus. Judaei autem aperta ejus miracula viderant, et adhuc cum quasi palpantes quaerebant, cum dicerent: Quo usque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam (Joan. X, 24). Ecce miraculorum lux ante oculos aderat, et tamen in cordis sui

tenebras offendentes, adhuc requirendo palpabant. Quorum nimirum caecitas ad crudelitatem, crudelitas etiam usque ad aperta opera persecutionis exarsit. Sed Redemptor humani generis persecutorum suorum manibus diu teneri non potuit. Unde et protinus subditur:

CAPUT XX

VERS. 15.---Porro salvum faciet egenum de gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem.

35. Christus Judaeorum linguas et gentilium gladium resurgendo superavit.---Ipse quippe iste pauper est, de quo per Paulum dicitur: Propter nos egenus factus est, cum dives esset. Et quia Judaei Dominum accusando tradiderunt, quem traditum gentiles occiderunt (II Cor. VIII, 9), potest per oris gladium accusantium Hebraeorum lingua signari, de quibus per Psalmistam dicitur: Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum machaera acuta (Psal. LVI, 5); quia Evangelio etiam teste clamaverunt: Crucifige, crucifige (Luc. XXIII, 21). Per violenti vero manum, ipsa crucifigens gentilitas exprimi potest, quae in Redemptoris morte Hebraeorum voces opere implevit. Deus itaque hunc pauperem et de violenti manu, et de oris gladio salvum fecit; quia videlicet Redemptor noster et vires gentilium, et linguas Judaeorum moriendo ex humanitate pertulit, sed ex divinitatis suae potentia resurgendo superavit. Qua videlicet resurrectione quid aliud agitur, nisi ut ad spem vitae subsequenter infirmitas nostra roboretur? Unde et bene mox subditur:

CAPUT XXI

VERS. 16.---Et erit egeno spes.

36. Suorum spem solidavit.---Erepto quippe paupere, egenus ad spem reducitur, quia humilis fidelium populus,

Redemptore moriente, pavore concutitur, sed resurgente solidatur. Ipsos namque primos hujus populi pauperes, electos videlicet praedicatores, visa ejus mors perculit, sed resurrectio ostensa reparavit. Salvato ergo paupere, spem egenus recipit, quia resurgente in carne Domino, fidelis quisque ad aeternae vitae fiduciam convalescit. Sed ecce jam in manifesta ostensione Veritas venit, jam carnis mortem pertulit, eamque resurgendo destruxit, jam resurrectionem gloria ascensionis honoravit; et tamen Hebraeorum lingua adhuc cum contumeliis lacessere non desinit, quos nimirum aequanimiter tolerat, ut alios tolerando convertat, atque alios minime conversos quandoque districtius feriat. Tunc enim lingua infidelium ab effrenatione suae loquacitatis obmutescet, cum venire eum justum judicem viderit, quem nunc injuste judicavit. Unde et bene subditur:

CAPUT XXII

IBID.---Iniquitas autem contrahet os suum.

37. Judaei a contumeliis in Christum cessabunt.---Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis Redemptorem lingua infidelium contumeliis lacessere nequaquam cessat. Sed tunc os contrahet, cum hoc quod non vult per studium, per supplicium claudet. Quod tamen bene accipi etiam de conversis persecutoribus potest. Salvato enim paupere, dum egenus ad spem redit, contracto ore iniquitas obmutescit, quia resurrectionis ejus clarescente miraculo, dum copiosa multitudo infidelium credit, a Redemptoris sui injuriis contumeliisque cessavit. Os enim suum, quod Deum deridendo aperuit, jam formidando contraxit.

SENSUS MORALIS.---38. Invidorum tenebrae et anxia malitia.---Libet haec moraliter, postposita Judaeorum significatione, transcurrere, atque a pravis generaliter quomodo agantur indagare. Iniquorum quippe hominum

mentes cum quaedam a proximis bene gesta conspiciunt, in extenso livoris sui equuleo torquentur, et gravem malitiae suae poenam sustinent, cum bona in aliis tabescentes vident. Recte itaque dicitur: Per diem incurrent tenebras, quia mens eorum cum de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obscuratur; quia saepe in proximis dum bona aperta considerant, si qua mala lateant investigant, et sollicitis inquisitionibus laborant, si quid forte quod accusare possint inveniant. Sana quidem membra conspiciunt: sed clausis cordis oculis vulnus palpantes quaerunt. Unde et bene subditur: Et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. Dies boni operis in proximo exterius lucet; sed quasi in nocte palpant, quia livoris sui intus tenebras tolerant. Pervenire ad aliqua, quae reprehendant, satagunt, detractionis aditum quaerunt; sed quia hunc invenire non valent, caeci exterius circumeunt. Quod bene exprimitur, cum Lot, protegentibus angelis, in domo ejus ostium Sodomitae non invenerunt, sicut scriptum est: Vim faciebant Lot vehementissime, et jam proximum erat ut frangerent fores, et miserunt manum viri, et introduxerunt ad se Lot, clauseruntque ostium, et eos qui erant foris, percusserunt caecitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent (Gen. XIX, 9, 10 seq.). Quid est quod malis adversantibus, intra domum Lot reducitur et munitur, nisi quod justus quisque dum pravorum insidias sustinet, ad mentem revertitur, et imperterritus manet? Sodomitae autem viri in domo Lot invenire ostium nequeunt, quia corruptores mentium contra vitam justii nullum accusationis aditum deprehendunt. Percussi enim caecitate quasi domum circumeunt, qui invidentes facta dictaque perscrutantur. Sed quia eis de vita justii fortis undique ac laudabilis actio obviat, errantes nihil aliud quam parietem palpant. Bene ergo dicitur: Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie, quia dum bonum quod vident accusare nequeunt, caecati malitia, malum quod non vident ad accusationem quaerunt.

39. Ad culpam nos trahit delectatio aut terror; neutrum valet in humilem.---Ubi et recte subjungitur: Porro saluum faciet de gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem. Pauper quippe est, quisquis apud semetipsum elatus non est. Unde et per Evangelium Veritas dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum (Matth. V, 3). Duobus autem modis ad culpam unusquisque pertrahitur. Aut enim delectatione ducitur, aut terrore superatur. Gladius namque oris est iniquitas persuasionis, manus autem violenti est adversitas potestatis. Sed quia veraciter humilis, qui hoc loco pauper vocatur, quo nulla hujus mundi prospera appetit, eo audenter etiam adversa contemnit, recte dicitur: Saluum faciet de gladio oris eorum et de manu violenti pauperem. Ac si aperte diceretur: Sic in se Deus mentes humilium solidat, ut eas ad perpetranda nequitiam nec blandimenta suasionum pertrahant, nec dolores suppliciorum frangant. Spes quippe in aeternitatem animum erigit, et idcirco nulla mala exterius quae tolerat sentit. Unde et subditur: Et erit egeno spes. Ad cujus spei videlicet fructum eum pauper pervenerit, omnis elatus obmutescit. Unde et adhuc subditur: Iniquitas autem contrahet os suum. Nunc enim malus bonis derogat, et recta quae agere negligit, haec in aliis obtrelando lacerare non cessat. Sed tunc iniquitas os suum contrahit, cum justis quanta suppetat gloria retributionis agnoscit. Tunc enim ei loqui contra bonos non vacat, quia malorum suorum digna retributione linguam tormenta ligant. Unde bene, Anna prophetante, dicitur: Pedes sanctorum suorum servabit, et impii in tenebris conticescent (I Reg. II, 9). Sed ut electus quisque aeterna supplicia evadat, et ad perennem gloriam pauper ascendat, debet hic assiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio valeat purgatus inveniri. Ipso namque infirmitatis nostrae pondere deorsum quotidie ducimur, nisi mira manu artificis per subvenientia flagella relevemur. Unde et subditur:

CAPUT XXIII

VERS. 17.---Beatus homo qui corripitur a Domino.

40. Assiduis flagellis hic atteri electus debet.---Prima virtus est, ne perpetrari debeant, vitare peccata; secunda autem, saltem perpetrata corrigere. Sed plerumque culpas non solum imminentes minime vitamus, verum etiam nec commissas agnoscimus. Et peccatorum mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damnum suae caecitatis intelligit. Unde fit plerumque divini muneris largitate, ut culpam poena subsequatur, et flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas caecabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, ut excitetur; quatenus qui statum suae rectitudinis securus perdidit, afflictus consideret quo jacet. Hinc itaque ipsa asperitas correptionis origo fit luminis. Unde et per Paulum dicitur: Omne quod arguitur, a lumine manifestatur (Ephes. V, 13), argumentum enim salutis est vis doloris. Hinc est enim quod Salomon ait: Curatio cessare faciet peccata maxima (Eccle. X, 4). Hinc iterum dicit: Quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit (Hebr. XII, 6). Hinc voce angelica Dominus ad Joannem loquitur, dicens: Ego quos amo, redarguo et castigo (Apoc. III, 19). Hinc Paulus ait: Omnis autem disciplina in praesenti quidem non videtur esse gaudii, sed moeroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit justitiae (Hebr. XII, 11). Quamvis ergo convenire simul nequeant dolor et beatitudo, recte tamen nunc dicitur, Beatus homo qui corripitur a Domino; quia per hoc, quod peccator dolore correptionis premitur, quandoque ad beatitudinem, quae sine interventu est doloris, eruditur. Sequitur:

CAPUT XXIV

IBID.---Increpationem ergo Domini ne reprobas.

41. Correptio Dei alia punit, alia probat.---Quisquis pro culpa percutitur, sed in querela suae percussione elevatur, increpationem Domini reprobatur, quia hanc injuste se perpeti accusat. Qui autem non pro purgatione criminis, sed pro fortitudinis probatione feriuntur, cum causas suae percussione inquirunt, nequaquam increpationem Domini reprobare dicendi sunt, quia in semetipsis satagunt invenire quod nesciunt. Unde et beatus Job ad libertatis verba inter percussione verbera erumpens, tanto de se rectius iudicia ferientis interrogat, quanto in semetipso verius causas passionis ignorat. Eliphaz itaque, quia hunc percussum non probationis examine, sed purgationis aestimavit, dum libere inter flagella loqueretur, reprobasse Dei increpationem credidit. Quem apte etiam haereticorum tenere speciem diximus, qui omne quod a sancta Ecclesia recte agitur, apud iudicium suum semper ad vitium fortitudinis inflectunt. Quia vero bona intentione ad loquendum ducitur, sed non curat discernere cui loquatur, adhuc supernae dispensationis moderamina praedicando subjungit, dicens:

CAPUT XXV

VERS. 18.---Quia ipse vulnerat, et medetur; percutit, et manus ejus sanabunt.

42. Duobus modis Deus ad salutem vulnerat. Menti ad Deum redeunti, ad tentationem vertitur, quidquid prius in saeculo blandum.---Duobus modis omnipotens Deus vulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem percutit, et mentis duritiam suo pavore tabefacit. Vulnerando ergo ad salutem revocat, cum electos suos affligit exterius, ut interius vivant. Unde per Moysen quoque loquitur, dicens: Ego occidam, et vivere faciam: percutiam, et ego sanabo (Deut. XXXII, 39). Occidit enim ut vivificet, percutit ut sanet; quia idcirco foras verbera admovet, ut intus vulnera delictorum curet.

Aliquando autem etiam si flagella exterius cessare videantur, intus vulnera infligit, quia mentis nostrae duritiam suo desiderio percutit. Sed percutiendo sanat, quia terroris sui jaculo transfixos ad sensum nos rectitudinis revocat. Corda enim nostra male sana sunt, cum nullo Dei amore sauciantur, cum peregrinationis suae aerumnam non sentiunt, cum erga infirmitatem proximi nec quamlibet minimo affectu languescunt. Sed vulnerantur ut sanentur, quia amoris sui spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque eas sensibiles per ardorem charitatis reddit. Unde et sponsa in Canticis canticorum dicit: Vulnerata charitate ego sum (Cant. II, 5, sec. LXX). Male enim sana anima, atque in hujus exsilio stratum caeca securitate prostrata, nec videbat Dominum, nec videre requirebat; percussa autem charitatis ejus spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis, et miro modo vivificatur ex vulnere, quae prius mortua jacebat in salute; aestuat, anhelat, et jam videre desiderat quem fugiebat. Percussione ergo ad salutem reducit, quae ad securitatem quietis intimae, amoris sui perturbatione revocatur. Sed cum sauciata mens anhelare in Deum coeperit, cum cuncta mundi hujus blandimenta despiciens, ad supernam patriam per desiderium tendit, ad tentationem ei protinus vertitur, quidquid amicum prius in saeculo blandumque putabatur. Nam qui peccantem amare consueverant, recte viventem crudeliter impugnant. Et erectus in Deum animus, carnis suae bella tolerat, in qua prius vitiis serviens, delectabiliter jacebat; voluptates priscae ad memoriam redeunt, et contradicentem mentem gravi certamine affligunt. Sed quia dum transitorio labore atterimur, a perpetuo dolore liberamur, apte subjungitur:

CAPUT XXVI

VERS. 19.---In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum.

43. Transitorio labore eruimur a perpetuo dolore.--- Quid enim senario numero, quem septimus sequitur, nisi praesentis vitae operatio decursusque signatur? Sexto quippe die omnia perficiens, hominem condidit, et septimo Deus die requievit. Qui scilicet septimus vesperam non habet, quia subsequentem requiem nullus jam terminus claudit. Perfectis ergo omnibus requies sequitur; quia post bona vitae praesentis opera, retributio aeternae quietis invenitur. In sex itaque nos tribulationibus Dominus liberat, ne nos in septima malum tangat, quia per paternae pietatis eruditionem praesentis vitae labore nos atterit, sed in adventu iudicis a verbere abscondit; ut tanto tunc ad salutem certiores exhibeat, quanto nunc nos flagella durius secant. Qui apte mox et mala vitae praesentis, et adiutoria supernae protectionis enumerans subdit:

CAPUT XXVII

VERS. 20.---In fame eruet te de morte, et in bello de manu gladii.

44. Deus dum verbi sui pabulo mentes reficit, contra tentationes fortes reddit.---Sicut fames carnis est subtractum subsidium corporis, ita fames mentis est silentium divinae locutionis. Unde recte per prophetam dicitur: Emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquae, sed famem audiendi verbum Dei (Amos VIII, 11). Et quia humanam mentem cum divina allocutio deserit, contra eam tentatio carnis invalescit, apte subjungitur: Et in bello de manu gladii. Bellum quippe patimur, cum carnis nostrae tentationibus impugnamur; de quo nimirum bello per Psalmistam dicitur: Obumbra caput meum in die belli (Psal. CXXXIX, 3). Quia igitur reprobis dum fame verbi Dei deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur; electos suos Dominus et in fame a morte eripit, et in bello a gladio abscondit, quia

eorum mentes dum verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit. Sed sunt nonnulli qui etsi ex divino eloquio ab interna se fame reficiunt, si jam contra tentationes corporis continentiae virtute fulciuntur, adhuc tamen percuti humanis detractionibus metuunt, et saepe dum linguarum jacula formidant, peccati se laqueo strangulant. Unde et apte subditur:

CAPUT XXVIII

VERS. 21.---A flagello linguae absconderis.

45. Contra flagellum linguae, contra poenas corporales armare se oportet.---Flagellum linguae est exprobratio illatae contumeliae. Flagello linguae bonos feriunt, qui eorum opera irridendo persequuntur. Saepe enim lingua a bono opere, dum vituperat, revocat; et quasi flagellum se exerit, quia dorsum timidae mentis caedit. Hoc flagellum linguae, electae menti insidiari Propheta conspexerat, cum supernum adiutorium pollicens dicebat: Ipse liberabit de laqueo venantium, et a verbo aspero (Psal. XC, 3). Venantes enim nihil aliud quam carnem quaerunt. Sed a venantium laqueo, atque ab aspero verbo eripimur, quando et insidias carnalium, et irrisiois probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorum verba sunt, quae bonis nostris itineribus adversantur. Sed asperitatem verbi evadere, est irrisiones detrahentium dissimulando calcare. Sancta ergo anima a flagello linguae absconditur, quia dum in hoc mundo honorem laudis non quaerit, nec contumelias detractionis sentit. Sed sunt nonnulli qui jam derogantium verba despiciunt, jam irrisiones pro nihilo attendunt, adhuc tamen poenas corporis cruciatusque pertimescunt. Antiquus namque adversarius ut a recta intentione nos retrahat, multiformiter impugnat; et tentationem nostram modo verbi fame, modo carnis certamine, modo flagello sermonis, modo calamitate persecutionis aggreditur. Sed quia perfectus quisque cum in seipso vitia vicerit, statim

mentem etiam contra vulnera passionis accingit, apte subjungitur:

CAPUT XXIX

IBID.---Et non timebis calamitatem, cum venerit.

46. Contra multiformem adversarium pugnantes multiplicius nos parare debemus.---Sancti enim viri quia contra multiformem adversarium se pugnare considerant, semetipsos in certamine multipliciter parant. Habent enim contra famem divini verbi pabulum, contra belli gladium, continentiae scutum; contra flagellum linguae, protectionem patientiae; contra exterioris calamitatis damnum, interni amoris adjutorium. Unde miro modo agitur, ut quo eos hostis callidus numerosius tentat, eo circumspecti Dei milites virtutibus ditiores fiant. Et quia electi quique dum praesentis vitae certamina fortiter tolerant, in terrore sibi venturi iudicii securitatem parant, recte subjungitur:

CAPUT XXX

VERS. 22.---In vastitate et fame ridebis.

47. Reprobi interius exteriusque torquebuntur.---Tunc quippe reprobi vastitatem famemque passuri sunt, cum damnati in extremo iudicio ab aeterni panis visione separantur. Scriptum namque est: Tollatur impius, ne videat gloriam Dei (Isai. XXVI, 10, sec. LXX). Et per semetipsum Dominus dicit: Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi (Joan. VI, 51). Simul ergo eos vastitas famesque cruciat, qui non solum foras tormenta sentiunt, sed intus etiam inediae peste moriuntur. Vastat gehenna, quia concremat, fames interficit, quia suam illis faciem Redemptor abscondit. Bene namque retributionem interius exteriusque recipiunt, quia et cogitando miseri et operando deliquerunt. Unde bene per Psalmistam dicitur:

Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui; Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis (Psal. XX, 10). Quod enim ab igne devoratur, ab exteriori parte accenditur, clibanus vero interiori inflammatur. In tempore ergo vultus Domini iniusti omnes et ut clibanus ponuntur, et ab igne devorantur; quia, apparente iudice, cum a visione illius eorum multitudo repellitur, et intus per desiderium ardet conscientia, et foris carnem cruciat gehenna.

48. Iusti tunc ridebunt, nec ulla in damnatos misericordia movebuntur.---Potest etiam flagellum linguae, sententia ultimae animadversionis intelligi, qua districtus iudex reprobis dicit: Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis eius (Matth. XXV, 41). Iustus ergo a flagello linguae atque a calamitate veniente absconditur, quia in tanta districtione sententiae blanda tunc iudicis voce refovetur cum dicitur: Esurivi, et dedistis mihi manducare; sitivi, et dedistis mihi bibere; hospes eram, et collegistis me; nudus, et cooperuistis me; infirmus, et visitastis me; in carcere eram, et venistis ad me (Ibid., 35, 36). Quibus praemittitur: Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi (Ibid., 34). In vastitate ergo et fame iustus ridebit; quia cum iniquos omnes extrema ultio percutit, ipse de gloria dignae retributionis hilaescit. Nec damnatis jam tunc ex humanitate compatitur; quia divinae iustitiae per speciem inhaerens, inconcusso districtiois intimae vigore solidatur. Erectas namque in claritate supernae rectitudinis electorum mentes nulla misericordia afficit, quia has a miseriis altitudo beatitudinis alienas reddit. Unde bene etiam per Psalmistam dicitur: Videbunt iusti et timebunt, et super eum ridebunt, et dicent: Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum (Psal. LI, 8). Iniquos enim iusti nunc vident et metuunt, tunc visuri sunt et ridebunt. Quia enim modo ad eorum labi imitationem possunt, hic habent formidinem; quia vero damnatis tunc

prodesse nequeunt, illic non habent compassionem. Aeterno itaque supplicio deditis non esse miserendum, in ipsa qua beati sunt justitia judicantis legunt, qui, quod suspicari fas non est, qualitatem sibi perceptae felicitatis imminuunt, si in regno positi volunt quod implere nequaquam possunt. Sed quisquis ad vitae praecepta se dirigit, priusquam praemia aeterna percipiat, hic jam initia securitatis in perpetuum securitatis degustat; ut antiquum hostem non metuat, ut interveniente mortis articulo violentos ejus impetus nullatenus perhorrescat. Justis namque initium retributionis est ipsa plerumque in obitu securitas mentis. Unde et recte subjungitur:

CAPUT XXXI

VERS. 22.---Et bestiam terrae non formidabis.

49. Saepe in obitu percipiunt securitatem mentis.--- Callidus quippe adversarius bestia terrae dicitur, quia ad rapiendas mortis tempore peccatorum animas violentia crudelitatis efferatur. Quos enim viventes blandiens decipit, morientes saeviens rapit. Quo contra de electorum Ecclesia per prophetam Dominus pollicetur, dicens: Mala bestia non transibit per eam (Isai. XXXV, 9). Illi igitur terrae bestiam morientes timent, qui conditoris sui potentiam viventes non timent. Sancti etenim viri quia divinae se formidini medullitus subdunt, omne de adventu adversarii pondus timoris abjiciunt. Hinc est enim quod Psalmista Dominum exorat, dicens: Ne quando rapiat ut leo animam meam (Psal. VII, 3). Hinc rursus ait: Exaudi, Deus, orationem meam cum tribulor, a timore inimici eripe animam meam (Psal. LXIII, 1, 2). Viventes quippe perfecte timent judicem, ne morientes metuant accusatorem. Bene ergo dicitur: Et bestiam terrae non formidabis. Ac si aperte diceretur: Quia a blandiente hoste modo non vinceris, hunc saevientem postmodum non timebis. Sed cum bene vivitur, valde cavendum est ne mens, despectis caeteris, de gloria singularitatis elevetur.

Unde apte ad memoriam bonum sociale reducitur, cum protinus subinfertur:

CAPUT XXXII

VERS. 23.---Sed cum lapidibus regionum pactum tuum.

50. Pie viventibus cavenda singularitas.---Quasi distinctae in mundo regiones sunt Ecclesiae gentium, quae in una fide positae, morum linguarumque diversitate dividuntur. Quid ergo regionum lapides, nisi Ecclesiarum electos accipimus? quibus primi instructoris voce dicitur: Vos autem tamquam lapides vivi superaedificamini (I Petr. II, 5). De quibus sanctae Ecclesiae per prophetam Dominus pollicetur dicens: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos (Isai. LIV, 11). Qui igitur recte vivit, pacto se lapidibus regionum jungit, quia in eo quod mundi desideria superat, vitam suam procul dubio ad sanctorum praecedentium imitationem ligat. Sed cum a mundi actione disjungitur, malignorum spirituum impugnationes crescunt: quae tamen quo magis in moerore quemquam atterunt, eo conditori humiliter subdunt. Unde et subjungitur:

CAPUT XXXIII

IBID.---Et bestiae terrae pacificae erunt tibi.

51. Acriores hostis insidiae, ad gratiae adjutorium postulandum nos compellunt.---Notandum prius est quod non ait pacatae, sed pacificae, videlicet, non quia pacem habent, sed quia pacem faciunt. Hostes quippe callidi dum insidiantur, affligunt; sed afflicta mens tanto magis ad aeternam patriam reditum diligit, quanto in hoc aerumnoso exsilio laboriosius vivit; et verius se gratiae sui adjutoris humiliat, cum contra se insidias hostium acriores pensat. Terrae ergo bestiae pacificae electis fiunt, quia

maligni spiritus, cum bonorum corda adversantes deprimunt, haec nolentes ad amorem Domini impellunt. Inde ergo cum Deo pax robustior oritur, unde nobis ab adversariis durior pugna generatur.

52. Motus carnis tentando rugiunt, sed usque ad morsum non perveniunt. Imo nobis pacem cum Deo procurant.---Possunt etiam per terrae bestias motus carnis intelligi, qui dum mentem nostram irrationabilia suadendo lacessunt, contra nos bestialiter insurgunt. Sed cum cor sub divina lege deprimitur, etiam carnis incentiva detumescunt; ut etsi tentando submurmurant, nequaquam tamen usque ad effectum operum, quasi ad aperti morsus rabiem exurgant. Quis enim in hac adhuc corruptibili carne subsistens, has terrae bestias plene edomat, cum ille ad tertium coelum raptus egregius praedicator dicat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis (Rom. VII, 23)? Sed alius est has bestias in campo operis saevientes aspicere, aliud intra cordis caveam frementes tenere. Redactae namque intra claustra continentiae, etsi adhuc tentando rugiunt, usque ad morsum tamen, ut diximus, actionis illicitae non excedunt. Pacificae itaque sunt terrae bestiae, quia motus carnis etsi per desideria palpitant, aperta nos tamen contradictione operis non impugnant. Quamvis per hoc ipsum quod pacificae dicuntur, etiam id quod de malignis spiritibus diximus, non inconvenienter accipitur. Motus etenim carnis pacem nobis cum Deo faciunt, cum tentando contradicunt. Nam justus mens in eo quod ad superna dirigitur, ex corruptibili corpore gravi bello fatigatur. Quae si quando a desideriiis coelestibus, hujus mundi quamlibet minima delectatione tardatur, ipso bello suae tentationis impellitur, ut illud toto corde diligit, quod contradictio nulla perturbat. Unde fit, ut quietem intimam ad memoriam revocet, et carnis suae illecebras fugiens, ad illam pleno amore suspiret. Considerare enim ex tentatione unusquisque compellitur, unde quo cecidit,

qui postquam pacem Dei deseruit, rixam sibi contra se exurgere ex semetipso sentit, et tunc verius videt de secura Dei dilectione quid perdidit, qui ad se dilapsus, suam in se contumeliam invenit. Pacem ergo nobis terrae bestiae faciunt, quia motus carnis, dum nos tentando laccessunt, ad amorem quietis intimae impellunt. Bene autem subditur:

CAPUT XXXIV

VERS. 24.---Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum.

53. In Scripturis pax plena et pax inchoata.---In Scriptura sacra aliter pax plena dicitur, atque aliter inchoata. Inchoatam quippe pacem Veritas discipulis dederat, cum dicebat: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis (Joan. XIV, 27), et plenam Simeon desideraverat, cum exoraret dicens: Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace (Luc. II, 29). Pax enim nostra ex desiderio conditoris inchoatur, ex manifesta autem visione perficitur. Plena quippe tunc erit, cum mens nostra nec ignorantia caecatur, nec carnis suae impugnatione concutitur. Sed quia ejus exordia tangimus, cum vel mentem Deo, vel carnem menti subjugamus, tabernaculum justii habere pacem dicitur, quia videlicet ejus corpus, quod mente inhabitat, a perversis desideriorum motibus sub justitiae dispositione refrenatur. Sed quid prodest per continentiam carnem restringere, si mens se per compassionem nesciat in proximi amore dilatare? Nulla namque est castitas carnis quam non commendat suavitas mentis. Unde post pacem tabernaculi apte subjungitur:

CAPUT XXXV

IBID.---Et visitans speciem tuam, non peccabis.

54. Se quisque in altero cogitet et amet. Paulus omnibus omnia factus condescendendo, non cadendo.--- Species quippe hominis est alter homo. Recte enim species nostra dicitur proximus noster, quia in illo cernimus quid ipsi sumus. Corporali enim visitatione ad proximum gressuum accessu imus; spiritali vero, non gressu, sed affectu ducimur. Speciem ergo suam visitat, quisquis ad eum, quem sibi similem per naturam conspicit, passibus amoris tendit; ut in altero sua considerans, ex se ipso colligat, qualiter infirmanti alteri condescendat. Speciem suam visitat, qui ut in se alterum reficiat, se in altero pensat. Hinc namque per Moysen Veritas cum gesta describeret, gerenda signabat, dicens: Protulit terra herbam virentem et afferentem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, et habens unumquodque sementem secundum speciem suam (Genes. I, 12). Lignum quippe secundum speciem suam semen producit, cum mens nostra ex se considerationem in alterum colligit, et recti operis germen parit. Hinc quidam sapiens dicit: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris (Tob. IV, 16). Hinc in Evangelio Dominus dicit: Quae vultis ut faciant vobis homines, et vos eadem facite illis (Matth. VII, 12). Ac si aperte diceret: Speciem vestram in altero visitate, atque ex vobismetipsis cognoscite, quid vos oporteat aliis exhibere. Hinc Paulus ait: Factus sum Judaeis tanquam Judaeus, ut Judaeos lucrarer; et his qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant lucrifacerem; et his qui sine lege sunt quasi sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi. (I Cor. IX, 20 et 21). Et paulo post: Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos (Ibid., 23). Neque enim egregius praedicator, ut quasi Judaeus fieret, ad perfidiam erupit; neque ut quasi sub lege esset, ad carnale sacrificium rediit; neque ut omnibus omnia fieret, simplicitatem mentis in erroris varietatem commutavit; sed condescendendo appropinquavit infidelibus, non cadendo; ut videlicet singulos in se suscipiens, et se in

singulos transfigurans, compatiendo colligeret, si ita ipse, ut illi, esset quid impendi sibi ab aliis recte voluisset; et tanto verius unicuique erranti concurreret, quanto salutis ejus modum ex propria consideratione didicisset. Bene ergo dicitur: Et visitans speciem tuam non peccabis, quia tunc peccatum plene vincitur, cum ex sua similitudine unusquisque perpendit, quomodo in proximi dilectione dilatetur. Cum vero a vitiis caro restringitur, cum mens virtutibus exercetur, restat ut loquendo quisque doceat vitam quam moribus servat. Ille namque uberes fructus praedicationis colligit, qui semina bonae operationis praemittit. Unde post pacem tabernaculi, et speciei nostrae visitationem, recte subjungitur:

CAPUT XXXVI

VERS. 25.---Et scies quoniam multiplex erit semen tuum, et progenies tua sicut herba terrae.

55. Semen justii multiplex.---Post pacem quippe tabernaculi, post speciei nostrae visitationem, semen justii multiplex surgit, quia nimirum post membrorum macerationem, ac morum magnitudinem, tanto ei fecundius praedicationis verbum tribuitur, quanto hoc in ejus pectore perfecti operis exaratione praevenitur. Ille namque bene loquendi facundiam accipit, qui sinum cordis per recte vivendi studia extendit. Nec loquentem conscientia praepedit, cum vita linguam antecedit. Hinc est quod Aegypti, servitio publico, Joseph dispensante, subjecti (Genes. XLVII, 20 seq.); cum juri regis semetipsos tradentes humiliant, frumenta etiam ad semen reportant. Frugem quippe ad esum etiam liberi accipimus, cum et sacro eloquio pascimur, et tamen ad quaedam, quae in hoc mundo appetimus in nostris voluptatibus vagamur. Sed servi facti, et ad semen frumenta percipimus, quia dum plene Deo subdimur, etiam verbo praedicationis replemur. Et quoniam magna proles fidelium sequitur, cum sancta praedicatio praerogatur, post multipliciter

seminis recte subjungitur: Et progenies tua sicut herba terrae. Justi progenies herbae terrae comparatur, quia qui de ejus imitatione nascitur, dum arentem vitae praesentis gloriam deserit, spe in aeterna viridescit. Vel certe justi progenies sicut herba oritur, quia dum vivendo monstrat quod praedicando asserit, multitudo sequentium innumerabilis exsurgit. Sed quisquis jam terrena desideria despicit, quisquis se per activae vitae opera extendit, nequaquam ei sufficit magna exterius agere, nisi etiam per contemplationem valeat interna penetrare. Unde et apte protinus subinfertur:

CAPUT XXXVII

VERS. 26.---Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.

56. Qui carnem domuit, contemplationi vacare debet. Et qui praedicationi operam dat.---Quid enim sepulcri nomine, nisi contemplativa vita signatur, quae nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum a terrenis desideriis susceptos in intimis abscondit? Ab exteriori quippe vita mortui etiam sepulti per contemplationem fuerant, quibus Paulus dicebat: Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Colos. III, 3). Activa quoque vita sepulcrum est, quia a pravis nos operibus mortuos tegit; sed contemplativa perfectius sepelit, quia cunctis mundi actionibus funditus dividit. Quisquis ergo jam in se contumelias carnis edomuit, superest ut mentem per studia sanctae operationis exerceat; et quisquis jam mentem per sancta opera dilatat, superest ut hanc usque ad secreta intimae contemplationis studia extendat. Neque enim perfectus praedicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Hinc est enim quod Abraham conjugem mortuam in sepulcro duplici sepelit (Genes. XXIII, 19); quia nimirum perfectus quisque praedicator

extinctam a praesentis vitae desideriis animam suam, sub bonae operationis tegmine et contemplationis abscondit, ut a carnali concupiscentia sub activa contemplativaque vita quasi insensibilis lateat, quae prius mundi desideria sentiens, mortaliter vivebat. Hinc est quod humani generis Redemptor per diem miracula in urbibus exhibet, et ad orationis studium in monte pernoctat, ut perfectis videlicet praedicatoribus innuat quatenus nec activam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant; sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed praedicando ad proximi utilitatem reditur. Unde apud Moysen, dum in sacrificio vacca mactatur (Num. XIX, 3), offerri cum hyssopo lignoque cedrino bis tinctus coccus praecipitur. Vaccam quippe mactamus, cum carnem a lascivia suae voluptatis extinguimus. Quam cum hyssopo lignoque cedrino ac cocco offerimus; quia cum maceratione carnis, sacrificium fidei, spei et charitatis adolemus. Hyssopus quippe interna nostra mundare consuevit. Et per Petrum dicitur: Fide mundans corda eorum (Act. XV, 9). Lignum cedrinum nulla putredine deficit, quia spem coelestium terminus non consumit. Unde et per Petrum dicitur: Regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in haereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem (I Pet. I, 3). Coccus rubeo colore flammescit, quia quem implet charitas incendit. Unde et in Evangelio Veritas dicit: Ignem veni mittere in terram (Luc. XII, 49). Sed bis tinctus coccus offerri praecipitur, ut videlicet ante interni judicis oculos charitas nostra Dei et proximi dilectione coloretur; quatenus conversa mens nec sic pro amore Dei quietem diligat, ut curam proximi utilitatemque postponat; nec sic pro amore proximi occupata inserviat, ut quietem funditus deserens, ignem in se superni amoris extinguat. Quisquis ergo semetipsum Deo jam sacrificium obtulit, si perfecta

desiderat, curet necesse est, ut non solum ad operationis se latitudinem, verum etiam ad culmina contemplationis extendat.

57. Vita activa aliis, aliis contemplativa magis congruit. Alterutra cuique pro ingenio colenda.---Sed inter haec magnopere sciendum est, quia valde inter se diversae sunt conspersiones animorum. Nonnulli namque hominum ita otiosae mentis sunt, ut si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis inchoatione succumbant; et nonnulli ita inquieti sunt, ut si vacationem laboris habuerint, gravius laborent, quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis licentius ad cogitationes vacat. Unde necesse est ut nec quieta mens ad exercitationem se immoderati operis dilatet, nec inquieta ad studium contemplationis angustet. Saepe enim qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus pressi ceciderunt; et saepe qui occupati bene humanis usibus viverent, gladio suae quietis extincti sunt. Hinc namque est quod nonnulli inquieti spiritus, dum plus exquirunt contemplando quam capiunt, usque ad perversa dogmata erumpunt; et dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri errorum fiunt. Hinc per semetipsam Veritas dicit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te. Bonum est tibi cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis (Matth. V, 29). Duae quippe vitae, activa videlicet et contemplativa, cum conservantur in mente, quasi duo oculi habentur in facie. Dexter namque oculus vita contemplativa est, sinister activa. Sed sunt nonnulli, ut diximus, qui discrete intueri summa et spiritalia nequaquam possunt, et tamen alta contemplationis assumunt, atque idcirco in perfidiae foveam, intellectus pravi errore dilabuntur. Hos itaque contemplativa vita ultra vires assumpta, cogit a veritate cadere, quos in statu suae rectitudinis humiliter poterat sola activa custodire. Quibus recte hoc quod praefati sumus, Veritas dicit: Si oculus tuus dexter scandalizat te,

erue eum, et projice abs te. Bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Ac si aperte diceret: Cum ad contemplativam vitam idonea discretione non sufficis, solam securius activam tene. Cumque in hoc, quod pro magno eligis, deficis, eo contentus esto, quod pro minimo attendis; ut si per contemplativam vitam a veritatis cognitione compelleris cadere, regnum coelorum per solam activam valeas saltem luscus intrare. Hinc rursus dicit: Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit eti ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris (Matth. XVIII, 6). Quid per mare, nisi praesens saeculum; quid per molam asinariam, nisi actio terrena signatur? Quae dum colla mentis per stulta desideria stringit, hanc in laboris circuitum mittit. Sunt itaque nonnulli qui dum terrenas actiones deserunt, et ad contemplationis studia, humilitate postposita, ultra intelligentiae vires surgunt, non solum se in errorem dejiciunt, sed infirmos quosque a gremio unitatis dividunt. Qui ergo unum de minimis scandalizat, melius illi fuerat, alligata collo mola asinaria, in mare projici, quia nimirum perversae menti expeditius esse potuisset, ut occupata mundo terrena negotia ageret, quam per contemplationis studia ad multorum perniciem vacaret. Rursus, nisi quibusdam mentibus contemplativa vita potius quam activa congrueret, nequaquam per Psalmistam Dominus diceret: Vacate et videte, quoniam ego sum Deus (Psal. XLV, 11).

58. Quid valeant timor et amor ad contemplationem.-
 --Sed inter haec sciendum est quia saepe et pigras mentes amor ad opus excitat, et inquietas in contemplatione timor refrenat. Anchora enim cordis est pondus timoris; et plerumque fluctu cogitationum quatitur, sed per disciplinae suae vincula retinetur; neque hoc tempestas suae inquietudinis ad naufragium pertrahit, quia in divini amoris littore perfecta charitas astringit. Unde necesse est ut quisquis ad

contemplationis studia properat, semetipsum prius subtiliter interroget, quantum amat. Machina quippe mentis est vis amoris, quae hanc dum a mundo extrahit, in alta sustollit. Prius ergo discutiat, si summa inquirens diligit, si diligens timet, si novit incognita aut amando comprehendere, aut non comprehensa timendo venerari. In contemplatione etenim mentem si amor non excitat, teporis sui torpor obscurat; si timor non aggravat, sensus hanc per inania ad nebulam erroris levat; et cum clausa ei secretorum janua tardius aperitur, ab ea longius ipsa sua praesumptione repellitur; quia irrumpere appetit hoc, quod non inveniens quaerit; cumque superba mens errorem pro veritate percipit, quo quasi intus gressum porrigit, foras tendit. Hinc est enim quod legem daturus Dominus, in igne fumoque descendit (Exod. XIX, 18); quia et humiles per claritatem suae ostensionis illuminat, et superbiorum oculos per caliginem erroris obscurat. Prius igitur mens ab appetitu gloriae temporalis, atque ab omni carnalis concupiscentiae delectatione tergendam est, et tunc ad aciem contemplationis erigendam. Unde et cum lex accipitur, populus a monte prohibetur, ut videlicet qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderant, considerare sublimia non praesumant. Unde et recte dicitur: Si bestia tetigerit montem, lapidabitur (Ibid., 12, 13). Bestia enim montem tangit, cum mens irrationabilibus desideriis subdita ad contemplationis alta se erigit. Sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur.

59. Quae ad eam assequendam perfectio necessaria.---Qui igitur culmen apprehendere perfectionis nituntur, cum contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent, ut sollicite sciant si nulla jam mala proximis irrogant, si irrogata a proximis aequanimiter portant, si objectis bonis temporalibus nequaquam mens laetitia solvitur, si subtractis non nimio moerore sauciatur; ac deinde perpendant si cum ad semetipsos introrsus redeunt, in eo

quod spiritalia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium umbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt; si incircumscriptum lumen videre cupientes, cunctas circumscriptionis suae imagines deprimunt; et in eo quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt. Unde recte nunc dicitur: *Ingredieris in abundantia sepulcrum. Vir quippe perfectus sepulcrum in abundantia ingreditur, quia prius activae vitae opera congregat, et postmodum carnis sensum per contemplationem mortuum, huic mundo funditus occultat. Unde et apte subditur: Sicut infertur acervus tritici in tempore suo (Ibid.).*

60. Actio contemplationem debet antecedere.--- Actionis namque tempus primum est, contemplationis extremum. Unde necesse est ut perfectus quisque prius virtutibus mentem exerceat, atque hanc postmodum in horreum quietis condat (Luc. VIII, 35). Hinc est enim quod is quem legio daemonum Domino jubente dereliquit, ad Salvatoris sui pedes residet, verba doctrinae percipit, et de regione sua simul discedere cum salutis auctore concupiscit; sed tamen ei ipsa quae salutem contulit Veritas dicit: *Revertere primum in domum tuam, et narra quanta tibi fecerit Dominus. Cum enim quamlibet parum de divina cognitione percipimus, redire ad humana jam nolumus, et proximorum necessitatibus onerari recusamus; quietem contemplationis quaerimus, nihilque aliud, nisi hoc quod sine labore reficit, amamus. Sed sanatos nos Veritas ad domum mittit, narrare quae nobiscum acta sunt praecipit, ut videlicet prius mens exsudet in opere, et postmodum refici debeat per contemplationem.*

61. Contemplationis et actionis figurae Rachel et Lia, Maria et Martha. Vitae activae magna merita, contemplativae potiora.---Hinc est quod Jacob pro Rachel servit, et Liam accipit, eique dicitur *Non est consuetudinis in terra nostra ut minores ante tradamus ad nuptias quam*

majores (Genes. XXIX, 27). Rachel namque, visum principium; Lia autem laboriosa dicitur. Et quid per Rachelem, nisi contemplativa; quid per Liam, nisi activa vita designatur? In contemplatione quippe principium, quod Deus est, quaeritur; in operatione autem sub gravi necessitatibus fasce laboratur. Unde et Rachel pulchra, sed sterilis; Lia autem lippa est, sed fecunda, quia nimirum mens cum contemplandi otia appetit, plus videt, sed minus Deo filios generat; cum vero ad laborem se praedicationis dirigit, minus videt, sed amplius parit. Post Liae ergo complexus ad Rachelem Jacob pervenit, quia perfectus quisque ante activae vitae ad fecunditatem jungitur, et post contemplativae ad requiem copulatur. Quia enim contemplativa vita minor quidem tempore, sed merito major est quam activa, sacri Evangelii verbis ostenditur, in quo duae mulieres diversa egisse referuntur. Maria quippe Redemptoris nostri verba audiens, ad pedes illius residebat; Martha autem corporalibus ministeriis insistebat. Cumque contra Mariae otium Martha quereretur, audivit: Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea (Luc. X, 41, 42). Quid enim per Mariam, quae verba Domini residens audiebat, nisi contemplativa vita exprimitur? Quid per Martham exterioribus obsequiis occupatam, nisi activa vita signatur? Sed Marthae cura non reprehenditur, Mariae vero etiam laudatur, quia magna sunt activae vitae merita, sed contemplativae potiora. Unde nec auferri unquam Mariae pars dicitur, quia activae vitae opera cum corpore transeunt, contemplativae autem gaudia melius ex fine convalescunt. Quod bene ac breviter Ezechiel propheta exprimit, cum volantia animalia contemplatus ait: Et similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat (Ezech. X, 21). Quid enim per pennas animalium, nisi contemplationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa transvolant, et terrena deserentes, sese in coelestibus librant? Quid per manus, nisi operationes

accipimus? Quia cum in proximi amore se dilatant, bona quae praevalent etiam corporaliter administrant. Sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suae opera virtute contemplationis vincunt.

62. Sepulcri nomine requies aeterna potest intelligi.--
-Potest etiam per sepulcrum non solum in hac vita nostra contemplatio, sed requies aeternae et intimae retributionis intelligi; in qua tanto verius quiescitur, quanto in nobis corruptionis vita perfectius necatur. In abundantia ergo sepulcrum ingreditur, qui post congesta vitae praesentis opera, mutabilitati suae plene mortuus, in secreto veri luminis occultatur. Unde et per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abdito vultus tui, a conturbatione hominum (Psal. XXX, 21). Quod bene etiam comparatio adjuncta commendat, cum subditur: Sicut infertur acervus tritici in tempore suo. Frumentum quippe in segete sole tangitur, quia in hac vita, humana anima respectu superni luminis illustratur; pluvias accipit, quia veritatis eloquio pinguescit; ventis concutitur, quia tentationibus exercetur; et secum crescentes paleas portat, quia nequiores contra se quotidie vitam peccantium tolerat; atque ad aream deductum triturationis pondere premitur, ut a palearum connexione solvatur; quia mens nostra coelesti disciplinae supposita, dum correctionis flagella percipit, a societate carnalium mundior recedit; et relictis paleis ad horreum ducitur, quia foris remanentibus reprobis, electa anima ad supernae mansionis aeterna gaudia sublevatur. Bene ergo dicitur: Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo; quia dum post afflictionem iusti praemia patriae coelestis inveniunt, quasi post pressuras ad horreum grana deferuntur; et in alieno quidem tempore percussiones sentiunt, sed in suo a percussione requiescunt. Electis quippe tempus alienum est vita praesens, unde et quibusdam adhuc infidelibus Veritas dicit: Tempus meum nondum venit, tempus autem vestrum semper est paratum (Joan. VII, 6). Et rursum:

Haec est hora vestra, et potestas tenebrarum (Luc. XXII, 53). Sepulcrum ergo in tempore suo sicut frumenti acervus ingreditur, quia ille aeternam requiem percipit, qui prius hic, ut ab exurendis paleis liber sit, disciplinae pressuras sentit. Eliphaz vero, quia et in locutionis suae serie tabernaculum, lapides, bestias, semen, herbas, sepulcrumque nominavit, quod non haec juxta litteram dixerit, ipse innuit, qui post cuncta illico subjungit.

CAPUT XXXVIII

VERS. 27.---Ecce hoc, ut investigavimus, ita est.

63. Verba Eliphaz spiritaliter intelligenda sunt.---Liquet profecto quod in his verbis nihil ab eo juxta superficiem dicitur, quia nimirum ante faciem non jacet quod investigatur. Qui ergo haec investigasse se indicat, quia in verbis exterioribus interiora quaesierit demonstrat. Sed post cuncta ad stultitiam jactantiae pervenit, quia protinus subdit:

CAPUT XXXIX

IBID.---Quod auditum, mente pertracta.

64. Gravis ejus imperitia est velle docere meliorem.--Quantalibet doctrina mens polleat, gravis ejus imperitia est velle docere meliorem. Unde et ea quae ab amicis recte prolata sunt, ab interno arbitro non recta judicantur. In eo namque vim suae rectitudinis amittunt, quod auditori non congruunt; quia et medicamina vires perdunt, cum sanis membris apponuntur. In omni ergo quod dicitur, necesse est ut causa, tempus et persona pensetur; si verba sententiae veritas roborat, si hanc tempus congruum postulat, si et veritatem sententiae, et congruentiam temporis personae qualitas non impugnat. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui prius hostem

**quem feriat conspicit. Male namque arcus validi cornua
subigit, qui sagittam fortiter dirigens civem ferit.**

>>sequitur Pars 3>>